

Pitäjä pitäjältä

VIIPURIN maalaiskunta

Kun kerrotaan Viipurin maalaiskunnasta, tiedetään puhuttavan alueesta, jolla ihminen on asunut jo esihistoriallisena aikana. Maaperän kivistykset löydöt lähinnä Viipurin ympäristössä ovat tästä todisteena. Ihmisen asuttavaksi lienee seutu ollut sovelias jo tuolloin. Joka tapauksessa ovat myöhempien aikojen asujat löytäneet siellä elinmahdollisuudet vuosisatojen kuluessa. Suomenlahden rannikon vanha kauppatie ja entisaikainen vesistöyhteys Viipurin lahdesta Laatokkaan, puhuvat asutuksen syntymisen edellytyksistä kotikuntamme alueelle.

Viipurin kaupungin muodostumisen yhteydessä muokkautui myös maaseutu, Viipurin pitäjä, jossa kunnallinen itsehallinto tuli voimaan vuonna 1869. Tällöin oli pitäjässä asukkaita 11.160 henkeä. Suurimmillaan oli asukasluku v. 1918 eli 47.642 henkeä, jolloin pitäjä tässä mielessä oli maan suurin maalaiskunta. Sen jälkeen tapahtuneet aluemuutokset naapurikuntien ja Viipurin kaupungin hyväksi vähensivät asujamistoa voimakkaasti. Niinpä Vahvialan kunnan perustaminen v. 1921 aiheutti n. 3.500 hengen vähennyksen ja liitokset Viipuriin yli 32.000:n. Aikaisemmin 1906 oli kunnasta erotettu Nuijamaan pitäjä. Viimeisen, v. 1944 tehdyn merkinnän mukaan oli kunnassa asukkaita 16.772 henkeä.

Kunnan aluetta halkoivat Viipurista viidelle eri suunnalle erkanevat rautatiet: läntinen: ns. Karjalan rata, Kannaksen rata ja siitä Liimatan asemalla eronneet Valkjärven ja Koiviston radat. Samansuuntaisina risteyivät valtamaantiet Koivistolle, Kannakselle, Heinjoelle, Imatralle ja länteen kunnan alueella. Laivakulku Lavolasta alkavalla Saimaan kanavalla sekä Viipurin lahden rannikoilla liittyivät liikenneolosuhteiden mukavuuksiin.

Pitäjässä oli kaikkiaan yli 60 viljelyluettelossa ollutta kylää, huomattavimmat siinä mielessä Yläsomme, Kilpeenjoki ja Suurpero. Asukasluvultaan suurin oli Säiniö, jossa oli lähemmä 4.000 asukasta. Sotia edeltäneinä vuosina oli pitäjässä 2.511 maanviljelystilaa. Tämän li-

säksi oli kunnan omistuksessa viljelysmaata yli 1.600 ha.

Teollisuuslaitoksista huomattavimmat olivat Ferraria Oy:n naulatehdas Perolla sekä Säiniön Tiilitehdas ja Saha Säiniöllä. Muita laitoksia olivat kaksi perunajauhotehdasta, metallivalimo, puunjalostustehdas ja lastuvillatehdas sekä viisi myllylaitosta, joista neljä vesivoimalla käyneitä.

Merenkulkuakin oli olemassa. Viipurin lahdella puksutti ja puhalteli 7 matkustajalaivaa, joiden omistuksessa kuntalaiset olivat pääasiallisina osakkaina. Lai-

vat hoitelivat rannikoliikennettä lahdella, jonka kalariikkuutta rantojen asukkaat osasivat käyttää hyödykseen. Kalastus tuolla alueella oli tuottoisa toimeentulon haara.

Palkannauttijoista huomattava osa sai työkohteen Viipurin kaupungista, jonne liikenneyhteydet olivat erinomaiset, kuten on todettu.

Kunnan virastot sijaitsivat kaupungissa. Kehitys niiden sijoituksessa johti 7-kerroksisen »Maalaiskunnan talon» valmistumiseen 1932 Punaisenlähteen varrelle Viipurissa. Sen peruskiven muu-

raus oli suoritettu edellisen vuoden kesäkuun 29. pnä.

Kunta oli jaettu 27 kansakoulupiiriin. Ensimmäinen koulu oli perustettu 1855. Oppikouluja ei kunnassa ollut Viipurin läheisyydestä johtuen. Kunnallisista laitoksista mainittakoon Säiniöllä sijainnut kunnalliskoti lastenkoteineen. Samassa paikassa oli myös mielisairaala. Kunnan 26 paikkaa käsittänyt sairaala sijaitsi Kärstilässä Karjalan radan varressa.

Viipurin maalaiskunnan kehittämiseen nykyaikaiseksi maaseudun asumisalueeksi vaikuttivat monet tekijät aikojen kuluessa. Viimeksi siel-

lä eläneen miespolven, erikoisesti sen asioihin vaikuttaneen edustajan mieleen on omalta ja lähi edeltäneeltä ajalta jäänyt jotain. Eräs tällainen oli Viipurin välittömässä läheisyydessä, käytännössä sen esikaupunkina olleiden alueiden liittäminen kaupunkiin. Kaupunkimaisesti kehittyneinä suurine sosiaalisine menoineen olivat ne yhä paisuvassa määrin kunnan rasitteena. Asukkaita näillä alueilla oli enemmän kuin kunnan muulla alueella yhteensä. Kun tämä siirto oli saatu v. 1922 päätökseen, alkoi kunnassa voima-

Jatkoa 2. siv.

VIIPURIN MAALAIKUNTAA KYLÄ KYLÄLTÄ

Pitäjämme länsi-eteläisin kylä oli Tervajoen Repola. Se sijaitsi meren rannalla Säkkijärven rajalla, ollen kuin jonkinlainen »ulkopalsta» yhtäjaksoisen pitäjärajan takana, käsittäen n. 30 taloa. Siellä oli lastauspaikka ja sieltä mm. Jouko Sorvari »Oiva»-laivallaan kuljetti ennen halkoja Pietariin.

Jos tästä lähdemme seuraamaan Viipurinlahden länsirannikkoa kaupunkiin päin, yhdytämme seuraavat kylät:

Karpkala: 121 taloa, laivate-lakka, höyrysaha, Konkurin hovi. Kuntamme monivuotinen luottamushenkilö Taavetti Vaitinen oli tästä kylästä.

Kiiskilä: Tunnettu kuuluisasta kartanostaan.

Piispansaari.

Ahokas! 15 taloa, 70 asukasta. Tietojen lähettäjä mainitsee Ahokaan olleen tunnettu kivisistä pelloistaan.

Porkansaari: 45 taloa 181 asukasta.

Hapenensaari.

Naulasaari.

Kärki.

Haka.

Lahtinen: Kuului Kiiskilän koulupiiriin.

Mälkki: 15 taloa, 180 asukasta. Kylä oli linturikkaan Rasalahden rannalla 7 km päässä Viipurin Neitsytniemestä.

Rasalahti: Nämä Viipurinlahden rantakylät olivat luonnonkauneutensa takia suosittuja huvila-asutopaikkoja.

Lähtiessämme tästä ylöspäin tulemme Merijoelle, joita kylä oli kaksi: Suur-Merijoki ja Pien-Merijoki. Alkuna nämä kylät saivat kahdesta suuresta kartanosta, joitten alueet kunnan omistukseen tultuaan palstoitettiin viljelys- ja asuntotiloiksi. Pien-Merijosta on meillä seuraavia tietoja: Taloja oli 16 ja asukkaita niissä 85 henkeä. Kylässä oli lentokenttä. Siellä oli myös urheiluseura ja Marttayhdistys. Kunnan asioiden hoidossa ansioitunut herastuomari Vilho Ellonen oli merijokelainen.

Viipurista länteen johtavan rautatien varteen ehdittyämme on edessämme: Yksipää, josta emme lähemmin tiedä ja siitä edelleen samoin varauksin Rapattila.

Tienhaarasta Juustilaa päin lähdeäessä oli toistakymmentä taloa käsittävä Kaukola seuraava taivotteemme. Samaan koulupiiriin kuului myös Vatikivi sekä Pietilä.

Uavola: Siitä alkoi, taloudellisen merkityksensä ohella, ihmeellistä runon hohdetta ylleen saanut käsite: Saimaan kanava, minkä läntistä rantaa edetessä tullaan Rääsiälään, minkä pelloista puhuttiin paljon. Nyt alkaakin ensi kertaa kuulua veden kohina ka-

navan sulkuporteissa: tullaan Juustilaan, Juustilan joelle. Siellä on kuuluisa Juustilan kartano, Thesleff-suvun omistama, mutta ennen muuta siellä elää kaivan romantiikka. Portit kääntyvät, vesi kohajaa, laivat nousevat ja laskevat. Nousemme jonkin tervehdyksen kannella ja matkustamme kipparin seurassa Jyrkilään. Jatkamme vielä Rättijärven sululle, missä sanomme hyvästit ja lähdemme etenemään pitkin pitäjämme rajaa, kunnes yhdytämme Imatralle johtavien maantien. Siinä on hevosenkämme pohjukka, Pihkala. Tallaamme tietä Viipuriin päin, tulemme Terävälään. Siitä aimo harppaus vielä ja sitten on Kilpeenjoki: Siinä on 90 maanviljelystaloa, 800 asukasta, peltopinta-ala 1350 ha. Kovia on kylä kokenut jo entisten Ruotsin vallan sotien aikana ja nyt viimeisten taistelujen pyörteissä. Kylän halki virtaa joki ja sen keskellä on kaunis Runolampi. Ilmankos siellä onkin kasvanut runoilija, prof. Unto Kupiainen. Toht. Toivo Rautavaara ja toim. E. J. Paavola ovat myös lähtöisin Kilpenjoelta.

Kun jälleen on edetty jonkun matkaa, sattuu silmäämme »kirikosta», kuten Reppuri laulaa. Se on Ihantalän kirkko. Kylä muodostui aikanaan valtion ostaman Ihantalän kartanon maille. Seurakunta muodostettiin 1926. Kaunista seutua. Ihantalasta poikkeamme Antrean tielle ja käymme Kaipolassa ja nyt saamme jo autokyydin takaisin päin. Huristamme Ylivedelle, missä on tilaisuus panna vaikka tanssiksi, siellä kun on laajalti tunnettu nuorisoseuran talo, missä monet vierailivat yhdistykset järjestivät iltamia. Siitä teemme mutkan oikealle Ventelään, mikä on samannimisen järven rannalla. Siellä nousemme veneeseen ja soudamme yli jylhäntäisen järven. Käymme Suomenvedenpohjan itärannalla, Pakkaisessa, siellä saamme hevokyydin Tikkalaa ja eikös vain olekin jälleen Imatrantielle tultuamme auto meitä odottamassa, vieden joukkomme Saarelaan, missä vanha kreivillinen kartano esittäytyy kivi-leijonineen.

Ihaillemme kaunista järvimaismaa Konkkalassa, sen parantolan linnamaista muotoa ja niin tulemme Karjalan radan varteen Taliin. Se on taajaan asuttua ja järvirikasta seutua. Kylläälän kasvatuslaitos antoi sille oman leimansa. 3 km Talista Heinjoelle päin on Mannikkala ja Uusikartano: Täällä on nstalo ja ruhtinaan hovi. Automme kiidättää meitä petäjäkankaan halki kaartelevaa tietä pitkin Lyykylän-

järvelle, missä voimme pistäytyä vaikka pappa Ryhäsen talossa kahville. Se on siinä sopivasti tien lähellä järven rannassa. Levätyämme voimme huristaa vaikka järven ympäri menevää tietä Naatalaan missä n. 70 taloa ja 400 asukasta. Sieltä takaisin Taliin päin Nikoskelaan, käymme Torongissa kuululla Nikerkivellä. Käymme myös Repolassa, missä emme malta olla poikkeamatta joissakin kylän taloissa, joita on parisenkymmentä. Repolanjärvi on kaunis ja kalainen, samoin monet metsälammet: Haukkalampi, Tulentolampi, Sorvalampi, Ryysylän koulula muistamme myös poiketa. Tässä ottaa meidät huostaansa kunnallisneuvos Eeno Pusa Kärstilään. Kylä ja sen vaiheet ovat hänelle rakkaita ja läheisiä. Siksi hän ne niin tarkasti kuvaa. Suuresta hovitilasta on kylä muovautunut. Nimiä vilahtele: Tesche, Dubinski, Lange jne., kunnes tulevat jo kotoiset ja tutut Ronnit, Pusat, Mustoset ym., joitten omistukseen nuo alueet palstoina ja viljelystiloina siirtyivät. Niin syntyi Kärtilä. Myös Kurikkalan hän meille esittää. Se on Heinjoen maantien varressa.

Mutta se, mikä on Pusalle läheisin, lienee kuitenkin Perojoki. Kylä oli joen varrella. Suuresta kartanosta kehittyi siinäkin vuosien mittaan kylä, missä ihmiset ahersivat ja harrastelivat. Kylässä toimi maamiesseura ja Marttayhdistys. Seuratalo oli tehty talkoovoimin ja siellä piti tämä suuri kyläperhe kaikki kotoiset juhlaansa.

Kapeita peltoteitä koluten tulemme Kähäriin. Kylän 16 taloa hallitsevat laajaa peltoaukeata, missä lapset vuosisadan alkupuolella saivat pyhäkoulussa opetusta. Adam Jahnukaiselta, meille kerrotaan. Kähäri on sataprosenttinen maalaikylä.

Lehteväntäisen Perojoen uomaa seurailen etenee tiemme, kunnes tulemme sillalle, minkä kohdalle on rakennettu pato ja mylly. Ollaan Suurperolla. Vanha lahjoitusmaa-alue on aikanaan lohkottu 127 tilaan. Paitsi ensiluokan myllyä on Perolla suuri naulatehdas ja taimitarha. Siellä on maamiesseura, pienviljelyyhdistys, työväenyhdistys ja urheiluseura. Siihen liittyviä naapurikyliä ovat: Karhusuo, missä on osuuskassa, hoitajana Ale Jahnukainen, ja Vääräkoski. Tuolla Siankärsän mäki- ja niitty. Kerrotaan Perolla eläneen ennen kansanrunoilija Torikan, Suur-Aatamin ja Viljasen ison ukon, joka uskalsi mennä karhun pesään, saaden siinä kahakassa pahan korvapuustin. Nykypäivän nimi: Juho Pyy.

Tie paranee ja yhtyy suureen Kannaksen maantiehen. Viitta osoittaa: Säiniö. Ylä-Säiniö on suuri kylä, sijaiten Kannaksen rautatien kahden puolen. Laskeudumme asemalle Honkasen mäeltä suunnilleen 35 vuotta sitten. Ohins. Katajan talon, »Torkkelin» kulmaan, missä oli ennen Öhbergin puoti. Lähellä on tiilitehdas.

Maisema Säiniönjoelta läheltä Näykinjärveä Rauhalassa.

Suurperon myllykoski, 1896 otettu kuva. Taustalla näkyvä talo on Jussi Pyyntymäkotona. Paikalla piti viimeksi myllyä nykyisin Lopella asuva Jussi Kemppi.

Siinä voisimme sanoa olevan kylän keskipisteen ja siitä laajenee nykykielillä sanoen suur-Säiniö, johon liittämme myös Hämmäläisen kylän. Edelleen Luurinmäki, Rauhalampi, Honkaniemi ja Heponotko kuuluvat kylän alueeseen, millä sanotaan olevan 600 taloa ja 4.000 asukasta. Vanha Olli Pennanen kävelee vastaamme, kertoen tarinaa kylän menneisyydestä. Jo v. 1371 on sitä asuttu. Hän kertoo Väisäsen Mooseksesta, joka aikanaan kalasteli Näykinjärvellä ja paljon muuta hän tietää. Tapaamme myös Jukosen mummon kunnanmäen tienoilla. Hän osottaa meille paikkaa, missä ennen oli Torstin mylly joen kaltaalla. Siinä on myös lähellä keisarinna Katarinan huvila ja puisto. Tuolla on Liituanmäki, Mikkolanmäki ja Porkanmäki Luurinmäessä. Kullekin on vastaamme tullut Kuninkaan poika, jonka esi-isä oli aikanaan kylälle leimaa antava hammo. Kala-Kuninkaaksi häntä kutsuttiin. Luurinmäellä tapaamme pitkäpartaisen vanhuksen: Mooses Piispan, maailman meriä kierrelleen laivurin. Pikkuopijat katsovat kunnioituksella muuatta moottori-pyörällä ajavaa rotevaa miestä. Hän on Otto Huhtanen, raskaan-sarjan painija. Kylämme rajalla Korpelan maihin nähden viljeli uutistilallaan kuntamme sihteeri,

kamreeri J. O. Rauhalampi. Paljon on Säiniöllä nähtävää ja kuultavaa, mutta matkamme jatkuu. Alasäiniö: Se on saman joen rannalla ja sielläkin on mylly. Taloja siellä on 14. Uskilaassa on 13 taloa ja 80 asukasta. Kunnan asioiden hoitoon on sieltä kelpuutettu Elias Taskula. Korpelassa on kartano, minkä alueisiin kuuluu myös Autionkylä, mikä on Säkkijärveltä tulleiden perustama. Tuomiksillaan joen ylityttyämme on kvä edessämme Uudenkirkon tien varressa. Kartanon valkea navetta pistää silmään jo kaukaa, vanhat puhuvat Tervaruukista. Nimi Koho mainitaan tunnettuna puhujana. Tirhiä edelleen Säiniönjoen varrella ja Nuoraa yltäen Viipurinlahden itäiseen rantaan. Siellä on 55 taloa, saha ja mylly sekä perunajauhotehdas. Kakkolan kartano. Nuortaalta Korpelan kautta johtavaa kylätietä edetessä tullaan paikkaan, jota sanotaan Niipänmäeksi. Siitä alkavan asutuksen halki samaan suuntaan kuljettuamme tulemme toiselle, Ollikanmäelle. Niitten mäkien välinen alue on Yläsomme, pitäjämme suurin maanviljelyskylä, missä on 80 taloa. Peltopinta-ala tiedetään olevan yli 1.500 ha. Kylän halki virtaa Sommeen eli Ollikan joki. Maastokohdista mainitaan vielä »Tamasi mäki» ja Millumäki. Kummallinen nimi, »Ukersii kuja» mainitaan myös. Taloista tiedämme: Virolainen, Hyrkkö, Sassi. Kauppias Hottinen on vanhaa Sommeeta, samoin kuin räätäli Mahkonen kyynärkkepeineen. Järveläisen seppä tiedetään ja Otto Jaatinen on kaikkien tuntema sahuri. Nykypäivän nimi: ministeri Johannes Virolainen on Yläsommeen poikia.

Kun on kuljettu yli Sommeen eli Ollikanjoen, tulemme jälleen harjanteelle, millä on suunnilleen 40 taloa. Se on Porlampi, minkä keskeisiä rakennuksia on Kyläkunnan talo, kuten nuorisoseuran-taloa kutsutaan. Kylässä asuu moniavuihin mies Matti Toikka, kaksityönopeuttaja koulussa. Hän on uuras kansantietouden tallettaja, muinaisesineiden kerääjä sekä niin ollen harras kotiseudun ystävä. Halosen Mari, suomalaisen oma-päisyyden perustyyppi, asuu eris-

Vanha Torstin mylly Säiniöllä joskus vuosisadan vaihteessa. Taustalla näkyy n.s. Uudenkirkontie.

Jatkoa 1 siv.

kas taloudellinen nousu. Nyt voitiin ryhtyä toteuttamaan monia elämää eteenpäin vieviä uudistuksia, joita oltiin paitsi. Imatran voimalaitoksen valmistuttua perustettu Viipurin ympäristön Sähkö Oy sai aikaan muutoksen, mikä tunnettiin kaikkialla pitäjässä. Kunnan verotulojen lisääntymiseen vaikutti osaltaan huomattavasti Merijoelle tullut puolustuslaitoksen lentokenttä henkilökuntineen.

Näin kehittyi kuntamme. Sen maatalous, kunta itse esimerkiksi näyttäen, uudistettiin, samoin karjanhoito monine tarkastusyhdistyksineen nykyaikaistettiin. He-

vosjalostukseen kiinnittivät alan miehet suurta huomiota, antamalla osuutensa asianomaisten järjestöjen toimintaan. Taloudellisten saavutusten ohella pääsi kaikkinaisen yhdistystoiminta itenäisyyden aikana kunnassa virkeään vauhtiin. Urheilu oli nuorison harrastuksista voimallisimpia.

Nyt, olosuhteiden muututtua, on kuntamme maatalousväestö asettunut suureksi osaksi Lohjan, Hyvinkään, Vihdin, Heisingin mlk:n ja Tuusulan seuduille. Myös pääkaupungissa, Lahdessa ja Lappeenrannassa asuu paljon entisiä Viipurin maalaikuntalaisia. — Ilmari Lehtonen.

Eräitä piirteitä Viipurin maalaiskunnan maataloudesta

On itsestään selvää, että Viipurin maalaiskunta eli Viipurin pitäjää, kuten sitä vanhempina aikoina nimitettiin, joutui maakunnan ja läänin pääkaupungin lähimpänä maaseutympäristönä erikois-asemaan myös maataloudellisesti. Sen nämäkin vaiheet jo aikaisemmilta ajoilta olisivat varmasti suorastaan historiamme kannalta hyvin mielenkiintoiset, jos vain joku niihin syventyisi. Mainittakoon, että olen omakohtaisesti aikoinaan haluessani tutustua silloin ostamani Ykspään tilan historiaan, löytänyt Valtion arkistossa olevista vanhoista Viipurin linnan tilikirjoista varsin täydelliset tiedot tilan kylvömäärästä ja sadoista niin kaukaiselta ajalta kuin 15-luvun puolivälistä. Samoin sinne Skotlannista tuotujen lampaiden lukumäärästä ja tuotannosta, nautakarjan tuotannosta, navetan rakennuskustannuksista jne. Tila oli silloin kuninkaankartano. Huvittavana sivukertomuksena mainittakoon, että arkistossa oli myös silloisen maan isän ja tarkkana taolousmiehenä tunnetun Kustaa Vaasan kirje, jossa hän sangen karkeasanaisesti moitti silloista linnan isäntää, historiassamme kuuluisaa Klaus Kristerinpoika Hornia, suorastaan roistoksi ja varkaaksi siksi, että tämän Ykspäättä koskevat viljälitykset eivät täsmänneet aikaisempien satoarvioiden kanssa. Vieläkin aikaisemmalta ajalta on merkintä Ykspään olemassaolosta, nimittäin v:ltä 1323, jolloin Pähkinäsaaren rauhansopimuksessa Ykspään kalavedet jaettiin Ruotsin ja Novgorodin kesken. Taisivat olla suuret kalavedet. Se siitä. Väräkäs historia avautuisi varmasti myös pitäjän muidenkin tilojen kohdalta, mikäli tietoja olisi saatavissa. Siellä oli Juustila, joka kuului aikoinaan piispa Paavali Juustenin omistukseen, oli Hietala, jossa Yrjö Maunu Sprengtporten rajan yli lolkattuun vietti vanhuutensa päiviään, oli Saarela, Kiiskilä, Monrepos, Herttuala ja monet muut.

Varsinaiseen järjestettyyn ja johdettuun maatalouteen tutustumme vasta kuitenkin 18-luvun puolivälistä alkaen, jolloin mm. maanviljelysseuratoiminta alkaa ja samalla myös valtiovalan toimenpiteet ja tiedonannot.

Alvan ensimmäinen 1847 perustettu Viipurin läänin maanviljelysseuran toimenpide, Maaskolan

koetilan perustaminen, sivuaa jo sangen vahvasti Viipurin pitäjää, sillä lähinnä luonnollisesti lähiympäristö olisi eniten hyötynyt niistä opeista ja ohjeista, joita tältä koetilalta olisi mahdollisesti saatu. Kuitenkin kävi niin, ettei tällä koetilalla saatu viljaa kunnolla kasvamaan, merkintöjen mukaan sadoksi vain 4-5 jyvää, eikä lehmää lypsämään, keskilypsy lehmää kohti kun jäi alle 1000 maitolittraa vuodessa. Ei tämä tila karjanjalostuksessakaan mitään hyötyä pitäjäläisille tuottanut, siitä voimme olla varmoja, sillä kantasonniksi, jonka käyttöä suositeltiin myös lähiseudun talonpoikien lehmillä, hankittiin Sveitsistä liarotuun kuuluva sonni.

Maataloudellisten koulujen

suhteen oli Viipurin pitäjää siitä lähtien kun Suomessa yleensä alettiin näitä perustaa hyvin edullisessa asemassa. Sen jälkeen kun Maaskolan käyttö koetilana katsottiin täysin epäonnistuneen ja tähän tarkoitukseen ei enään saatu valtion varoja, perustettiin sinne 1860 2-vuotinen maatalouskoulu, jossa oli n. 20 oppilasta. Pitkääkainen ei tämmäkään koulu ollut, toimi vain muutaman vuoden, mutta alku oli kuitenkin otettu. Sen seuraaja, Korpela-Aution maatalouskoulu, jonka tilanomistaja Carl Alfthan perusti v. 1865, ostettuaan sitä ennen Maaskolan koulun "loppuunmyynnistä" osan sen kalustosta ja itse koulurakennuksenkin. Alfthanista mainitaan, että hän oli taitava viljelijä, että Korpela-Autio oli hyvä tila ja sen mukaisesti myös opetus sujui hyvin. Valitettavasti kuitenkin isäntä kyllästyi koulun pittoon jo vuonna 1873, jonka jälkeen vastaava koulu vietettiin Kurkijoelle. Sen jälkeen ei pitäjän alueella enään maanviljelyskoulua ollut.

Karjatalouskouluja

sen sijaan siellä oli useampiakin. Ensimmäinen perustettiin jo 1875 kreivi Steven-Steinheilin omistamalle Karhusuon tilalle, jossa se toimi käytännöllis-tietopuolisena viitisen vuotta. Seuraava perustamisvuosi oli 1903, jolloin taas pitäjän alueelle saatiin käytännöll-

lis-tietopuolinen karjanhoitokoulu, tällä kerralla tilanomistaja Jonas Laitisen omistamalle Rajaharjun tilalle, jossa se toimi vuoteen 1913, omistajan vaihdokseen saakka, kasvattaen maamäärän karjakoita. Seuraavan kerran ja lopullisesti, aina Talvisodan alkuun saakka, maalaiskunta sai alueelleen karjatalouskoulun vuonna 1923, jolloin Etelä-Karjalan tietopuolinen karjanhoitokoulu perustettiin ja sijoitettiin aluksi Saarelan kartanoon ja siirrettiin sieltä 1929 maanviljelysseuran tarkoitusta varten ostamalle Talin koulutilalle.

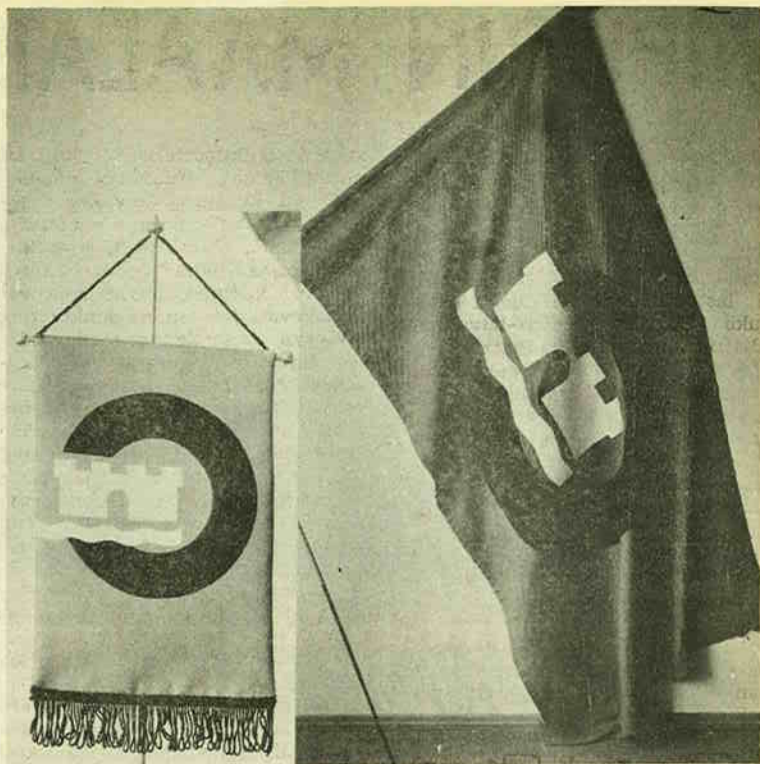
Kaupungin läheisyys

Viipurin pitäjän alueen maataloudesta yleensä on sanottava, että kaupungin läheisyys vaikutti siihen sekä edistävasti että haitallisesti. Mainittakoon vain, että esimerkiksi vuosisadan vaihteen molemmin puolin, maanitsenäistymisen alkuaikoihin saakka, pitäjän heikoimmoin viljelytilat olivat yleensä tavattavissa kaupungin rajan läheisyydestä, joskin vahvoja poikkeuksia myös oli. Syynä tähän oli ainakin suureksi osaksi se, että isännillä oli mahdollisuus parempaan tienestisiin muulla tavalla, mainitakseni vain ns. kullan ajon, toisinsanoen kaupungin likakaivojen ja myymälöiden puhdistamisen, sekä talvisin lumen ajon. Lisäksi Viipurin "Pirunkirkosta" ja "Kuperkeikasta" sekä monesta muusta paikasta helposti saatavalla viinalla lienee ollut osansa asiantilaan. Maan itsenäistyttyä asiantilaa kuitenkin, kuten koko maakunnassa, alkoi nopeasti muuttua ja yleinen maatalousinnostus tarttui viljelijöihin, mihin maataloudellisen neuvonnan tehostumisen lisäksi vaikutti suuresti myös ne kokemukset, joita sotavuosien ankarasta nälkäajasta oli saatu.

Kaupungin läheisyyden eduista taas mainittakoon, että maataloustuotteilla oli miltei pärajaton menekki täällä. Maito meni joko tinekään tai maitokauppoihin, Pieteriin kyllä aikoinaan runsaasti, kuten tästä maakunnasta yleensä. Myöhemmin sitten Valion perustettua meijerin Viipuriin tästä muodostui tärkein maidon vastaanottopaikka. Perumat ja muut ruokatarvikkeet voitiin helposti markkinoida mm. kaupungin torilla ja niin kauan kun kuorma-ajurit huolehtivat kuljetuksista, ennen autokautta, oli Punaislähteen tori hyvä heinien ja olkienkin myyntipaikka, samoin myös sotaväen tallit.

Tilastotietoja

Varsinaisten tilastotietojen saaminen pitäjän maataloudesta on valitettavasti heikkoa, sillä Tilastollisen päätoimiston yleinen maataloustiedustelu antaa tietoja vain vuoden 1929-30 vaihteesta, sillä seuraava vastaavanlainen tarkka tiedustelu, joka suoritetaan vain kerran kymmenessä vuodessa, sattuu vuodelle 1939-40, jolloin maalaiskunta sattuneesta syystä on jäänyt kirjoista pois. Jos hieman katselemme näitä 1929 kerättyjä tietoja, antanevat ne sentään eräitä viitteitä. Koko pitäjän peltoalasta oli mainittuna vuonna syysruista 8,6%, kauraa huomattavasti enemmän, eli 20,3% ha ja ohraa vain 1,4%. Syysvehnää ei yleensä myöhemminkään Viipurin puolella viljelty ja sen osuus oli mainituissa tilastossakin olematon, kun sensijaan kevätvehnää, jonka viljelyksen suuren suosion, oli jo 1,2%, siis ohran kanssa jokseenkin tasoisissa.

Viipurin mlk:n lippu ja viiri. Viirin kuvio, jossa punaisella pohjalla oleva musta kaartaa heraldisesti ilmennettyä linnakkeen ja veden kuviota, on myös lipussa. Lipun lahjoittivat pitäjäläisille seuran naiset ja se vihittiin tarkoitukseensa v. 1970 kesäkuussa Karjalaisten Suurjuhlassa Helsingissä.

Heinä- ja laidunta oli n. 62,6%, keuhkaria 4%. Sokerijuurikkaan viljelystä harjoitettiin silloin vasta koeluontoisena siellä täällä, perustettavana olevan Itä-Suomen Raakasokeritehtaan mahdollisuuksia tarkasteltaessa. Pitäjäkohtaisia sätotuloksia en tilastosta saanut, niin mielenkiintoisia kuin ne olisivat olleetkin.

Väkilannoitteiden nykyiseen käyttöön verraten on ehkä mielenkiintoista todeta sen aikaiset vähät määrät samoin kuin muuttuneet lajit. Maalaiskunnassa käytettiin mainittuna vuonna 1929 yhteensä 83 tonnia luujauhoa, 192 tonnia thomaskuonaa, 378 tonnia superfosfaattia, 225 tonnia salpietaria ja 224 tonnia 40% kalisuluaa sekä pieniä määriä joitakin muita, kuten kalkkityppeä ja raakasofaattia.

Pitäjän kotieläimistön muodostivat 1.715 hevosta, 6.426 lehmää, 1.466 sikaa, 2.000 lammasta ja 16.438 kanaa. Lisäksi oli joku määrä mehiläisiä, jokin vuosikin ja jossain joku ankka.

Maatalouskaluston erikoisuutena mainittakoon, että pitäjässä oli tällöin 22 traktoria, samanaikaisesti kun koko läänissä oli 101 traktoria ja läänin seuraavaksi suurin luku oli Jämskellä, jolla oli nimissään 5 kpl. Muuallakaan maassa ei tuohon aikaan traktorikanta ollut vielä suuri, josta mainittakoon esimerkiksi nykyinen asuinkuntani Vihti, jonka maatalouspitäjä, jossa oli traktoreita tuolloin vain 16. Tätä traktorimäärää olen esittänyt lähinnä sen vuoksi, että siihen on mielenkiintoista verrata nykytilannetta ja myös sen vuoksi, että kun Viipurin maalaiskunnan pitäjän näytettiin, joka pidettiin Talissa samana vuonna 1929, olimme järjestäneet myös traktorikontokilpailun, ehkä ensimmäisiä koko maassa.

Juhlapuhujaksi saapunut huomattava maatlousmies lausui kuitenkin minulle suorastaan paheksimisensa tästä asiasta, koskapa Suomessa ei traktoreilla muka ole tulevaisuutta. Niin muuttuu maailma.

"Suuren nousun" vuosilta

Mainitsin jo aikaisemmin, että en ole ollut tilaisuudessa saamaan tilastotietoja maataloutemme "suuren nousun" vuosilta, joksi voimme nimittää 30-lukua varsinkin juuri itäisissä osissa maatamme. Satojen huomattava nousu, lähinnä peltojen muokkauksen paranemisesta ja väkilannoitteiden käytön suuresta kasvamisesta johtuen oli ominaista myös Viipurin maalais-

kunnalle. Samoin uudet virtaukset myös kasvilajien suhteen: kevätvehnän osuus viljanviljelyksessä kasvoi hyvin huomattavasti, sokerijuurikkaasta tuli yleinen kasvi tilojen pelloille, nykyinen ns. viherlinja otti ensi askeleitaan, kun taas syysruukiin ja kesannon alat supistuiivat hyvinkin huomattavasti.

Karjatalouden alalla olivat itsenäisyyden vuosikymmenet ja erikoisesti 30-luku myös suurta nousun aikaa. Aikaisemmasta hyvin erikokoisesta karjasta alkoi muodostua rodullisesti varsin kauniita ja myös hyvätuottoisia karjastoja eri puolilla pitäjää, vieläpä kärkikirjoja koko maata ajatellen. Jo 1928 pidetyssä aikaisemmin mainitussa Talin näyttelyssä saavuttivat jotkut sinne tuodut lehmäryhmit senaikaissa olosuhteissa varsin hyviä tuloksia, mainitakseni vain Korpelan Ayryhmän: 5691 l. maitoa, 235 kg voirasvaa, rasvaprosentti 4,2, Konkalan ryhmä, myös Aykarjaa 4428-187-4,2% ja Tuomas Kekin ISK ryhmä: 4.129-186-4,6%. Koko karjojen tuotannosta mainittakoon pitäjän parhaiden ayrshire-karjojen keskituotannon v:lta 1938-39, mikä rotu silloin oli tullut vallitsevaksi, seuraavat tuotantosavuutukset: Kakkola, Nuuraa, lehmä 28 kpl, tuotanto 4.153 l maitoa, 203 kg voirasvaa 4.5%, Uusi Hietala, Vri, lehmä 16 kpl, tuotanto 4.487 l maitoa, 200 kg voirasvaa 4,2% ja Kujansuu, Vri, lehmä 11 kpl, tuotanto 4.353 l maitoa, 187 kg voirasvaa 4,3%.

Lopuksi vielä mainittakoon eräitä niistä edellytyksistä, lukuunottamatta kaupungin läheisyyttä, joita Viipurin maalaiskunnalla ja erikoisesti sen maatalousväestöllä oli itsenäisyyden aikana tapahtuneeseen maatalouden huomattavaan nousuun. Ensinnäkin huomattavan pohjan loi vankan talonpoikaisen viljelyksen voimistumiselle ja laajenemiselle vuosisadan vaihteen jälkeen tapahtunut hyvin huomattava suurien, pääasiassa vierasmaalaisten omistuksessa olevien tilojen jakaminen osaksi paikallisten ja osaksi muualta tulleen viljelijäväestön haltuun. Mainittakoon näistä mm. Suurperon, Suur- ja Pien-Merijoen, Aution, Vääräkosken ja Säiniön huomattavat maatalousalueet, jotka muodostettiin kunnan ja tulevien viljelijöiden itse perustamien osuuskuntien avulla. Ominaisista näissä niinkuin yleensäkin Itä-Suomen maatalouden kohentamissuunnitelmissä oli maatalousväen itsensä omatoimisuuden, mutta sa-

kummallisessa asumuksessaan. Matti ja Paavo Sassi ovat kunnan asioissa toimivia miehiä. »Kylämäki» on keskellä kylää, »Kakarlamikkorpi» ja »Raut'aho» takamaita. Kun tulemme jälleen Nuoraalta lähdeytämme Koiviston radalle, on oltu jo jonkin aikaa Savolaisen kylässä, Porlammien koulupiirissä. Pistäydymme myös Rikkolassa. Alasomme on lahdan rannalla. Taloja siinä on puolisen sataa. Kansakoulu on pitäjän vanhimpia, perustettu 1891. Opettajina siinä Oili ja Jonne Sassi. Kylän henkilöistä mainitaan herastuomari Matti Sassi, itseopinut mies, joka taisi laatia kaikki tarvittavat asiakirjat kyläläisten tarpeeksi. Niinikään maanviljelijä Kaarlo Jylli oli siellä. Sukunimiä: Savolainen, Sikki, Flykt, Backman, Rastas, Kosonen, Halonen, Torikka. Samola on pitäjämme mereen menevän rajan viivassa ja siitä pohjoiseen, viimeisenä varvasnauhana ympäri kiertämässämme hevosenkengässä on Lihaniemi. Näin olemme tehneet retken entisen kotikuntamme kylissä. Kaidista emme saaneet asiatiotoja, mutta saimmehan käydä siellä. Sehän lienee pääasia.

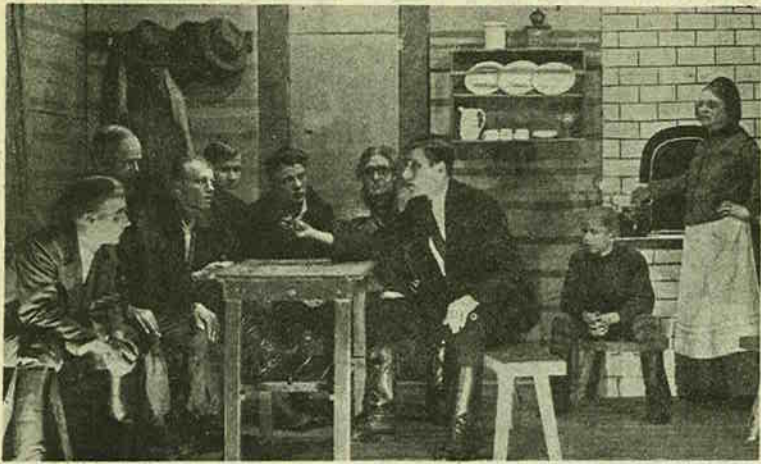
Tässä kylien saatossa tulevat

mieleen ne monet miehet, jotka aikanaan antoivat parhaat vuotensa kotiseutunsa hyväksi. Sellaisia, joitakin mainiten, olivat: A. Kilpiäinen, M. Virolainen, G. A. Kakriäinen, A. Vakkilainen, A. Vanhanen, J. Taponen, Iivari Putkonen, Ville Kokkonen, C. Alfthan, Ale Jahnukainen ja monen monet muut. Heidän oli Viipurin maalaiskunta.

Kuva kotiseudun sieluissamme säilyy halki ajan, elon taistojen. Sen meri, jätävät, metsälammot päilyy yhäti sopukoissa sydämen. Tuo kuva mestistä ja polun painanteista kylistä rinteillä ja kansan askareista. Tään kaiken muistamme ja ystävämme, kotimme, naapurit ja omaiset. On moni lähtenyt jo läheltämme, sä kaihon mielessäsi kantanut. Kellot muistojen ei lakkaa kaikumasta, ne kertoo kertomusta Karjalasta.

Säiniön poika.

HONKANIEMEN RAITTIUSSEURA

Kohtaus Anusta ja Mikosta Honkaniemen Raittiusseuran esittämänä.

Honkaniemen kylä sijaitsee Viipurin maalaiskunnan itäisimmässä nurkkauksessa 15 km päässä Viipurista, rajoittuen Heinjoen ja Kuolemajärven kuntiin. Kylän asukkaat koostuivat maanviljelijöistä ja eri ammattien harjoittajista, rautatieläisistä ym. Lukuisat viipurilaiset olivat myös rakentaneet kesähuvilansa kauniin Näykjärven rannalle, lisäksi siten huomattavasti kylän asukasmäärää kesäisin. - Lukuunottamatta työväenyhdistystä ei paikkakunnalla 45 vuotta sitten ollut muuta aatteellista toimintaa harrastavaa järjestöä. Sen vuoksi heräsi ajatus joko nuorisoi- tai raittiusseuran perustamisesta kylään. Alkuperänsä toimivat maanviljelijä Otto Mölsä ja rouva Elli Mölsä sekä opettajat Lyyli ja Väinö Olkkonen. Perustava kokous pidettiin työväentalossa syksyllä 1923 ja yksimielisesti päätettiin perustaa Honkaniemen Raittiusseura.

Heti perustamistilaisuudessa 16 henkilöä kirjoitti nimensä jäsenluetteloon ja jäsenmäärä kasvoi nopeasti. Parhaimmillaan kohosi jäsenluku pitkälti toiselle sadalle. Oli useita perheitä, joista kaikki 15 vuotta täyttäneet kuuluivat seuraan. Alusta alkaen pidettiin tärkeänä, että seuran kaikilla jäsenillä olisi ollut toimintaa. Niinpä mm urheilua harrastettiin ja pidettiin kilpailuja kesällä ja talvella. Sekakuoro toimi säännöllisesti, samoin opintopiiri sekä naisten ompelu- ja voimistelukerho. Erittäin merkittävää ja suurta yleisöä kiinnostavaa oli seuran näytelmätoiminta. Lukuisista seuran esittämistä näytelmistä mainittakoon mm näytelmät Kuopion takana, Värmlantilaiset, Kultaristi, Saimaan rannalla, Hardangerin harjulla sekä Anu ja Mikko. Piirin näytelmäkilpailuihin seura osallistui säännöllisesti, saaden useimmiten 1. palkinnon. Menestyksellisiä vierailumatkoja suorittivat seuran

malla myös yhteistoiminnan halu. Se ilmeni myös vilkkaassa maamiesseuratoiminnassa. Kunnassa oli vain yksi maamiesseura, mutta tällä useita maamiesseurapiirejä, joilla niillä oli paikallinen toiminta hyvinkin vilkasta ja mm usealla hyvät omat kiinteistöt. Jäseniä maamiesseuraan alaosastoinen kuului 800-900, yleisiä kokouksia oli vuodessa parikymmentä, kurssija saattoi olla toistakymmentä, koekenttiä kymmenkunta. Lisäksi maamiesseuran palkkaamana, kunnan avustamana, oli oma maatalous- ja karjatalousneuvoja, joille riitti työtä ympäri vuoden. Suurta yhteistyöhönkäyttöä osoitti myös karjatalouden alalla runsas liittyminen tarkastusyhdistys ja sonnityhtymätoimintaan, joiden ansioksi on laskettava karjataloustuotannon nopea nousu. Eräaksi kohokohdaksi tälle työskentelylle muodostui jo aikaisemmin mainittu Talissa syyskuun 21-22 p:nä 1929 pidetty Talin maatalousnäyttely, jossa kunnan eri puolet tapasivat toisensa tuotantonsa esittelyssä ja kilpailumielessäkin.

näyttelijät mm Viipuriin ja lähipiiriin.

Oli tullut myös tavaksi järjestää kesätoiminnan lopettajaisiksi musiikki-ilta ennenkuin kesäasukkaat muuttivat kaupunkiin. Näihin tilaisuuksiin saatiin aina myös arvokasta ohjelma- apua eri alojen taiteilijoilta, joita useita vietti kesänsä Honkaniemessä. Ehkäpä juuri senkin vuoksi nämä musiikki-illat olivat seurakunnan ja yleisön suosimia. Mainita sopinee myöskin seuran harjoittama hengellinen toiminta. Säännöllisesti järjestettiin vakavaohjelmainen juhla adventtisunnuntaina ja pitkänäperjantaina, jolloin puhujina esiintyivät seurakunnan papit. Seuran monipuolisesta toiminnasta johtuen vakaantui myös sen talous. Rahavaroja kartutettiin paitsi iltama- ja juhlatuloilla myös lukuisilla arpajaisilla. Niinpä pystyi seura jo kuudentena toimintavuotensa ostamaan tontin, rakennuttamaan oman talon, hankkimaan kaluston, näyttämövälineet, pianon ym.

Alueluovutuksen jälkeen ei seuran toiminta ole voinut jatkua entisen laajuisena. Kuitenkaan ei seuraa ole haluttu lakkauttaa. Keran vuodessa, heinäkuun ensimmäisenä sunnuntaina kokoontuvat seuran jäsenet muiden honkaniemäläisten kanssa pitämään kesäkokousta, muistelemaan men-

Honkaniemen raittiusseuralaisia kesäkokouksessaan Hämeenlinnassa Widingillä 14. 7. 1963. Lippua pitää Vilho Lampinen. On kulunut 30 vuotta lipun vihkiäisistä.

neitä ja tapaamaan toisiaan. Nyt menneenä kesänä kokoonnuimme Jyväskylässä rva Lyyli Skytän kodissa, ensi kesänä kokoonnuimme Lahdessa Ilmi Jakolan luona.

Seuran rahavaroista on osa käytetty erilaisiin hyväntekeväisyystarkoituksiin, osa annettu korotomana lainana Raittiuden Ystäville. Puheenjohtajana on koko ajan ollut ja on edelleen opettaja Väinö Olkkonen. Sihteereinä ovat toimineet lentokonemekaniikko Niilo Koivuneva, tuntikirjuri Ensio Pöylänen ja veturinkuljettaja Vilho Lampinen. Rahastonhoitajina ovat olleet opettaja Maiju Tirranen ja Vilho Lampinen. - Ne 16 vuotta, mitkä seura tuli toimineeksi Honkaniemessä, olivat virkeää ja tuoksellista toiminnan aikaa, jota seuran jäsenet mielellään muistelevat.

Viipurin maalaiskuntaan perustettiin kaikkiaan 25 raittiusseuraa, joista jotkut alueliitoksen yhteydessä joutuivat kaupungin alueelle. Sääntöinä Raittiuden ystävien säännöt, oli toiminta kaikissa seuroissa suunnilleen samankaltaista. Raittiusystyötä tekivät näiden ohella myös kouluissa toimivat Toivonliitot, samoin kunnallinen raittiuslautakunta pitäjälle suuntauneiden esitelmien muodossa. - V. O.

PORLAMMILTA SANANLASKUJEN KERTOMAA

Selaillessani kotikylästäni Porlammilta peräisin olevia sananlaskuja, joita muutama vuosi sitten nuorisoseuran toimesta keräsimme, huomasin kuinka niistä heijastuu karjalaisen maalaiskylän elämä kokonaisuudessaan, toineen ja tapoineen, iloineen ja suruineen. Työtä arvostettiin enemmän kuin nykyään, siitä onkin paljon sananlaskuja. - Mis o työtä, siin o leipäkkiä - Työ ei tekijältä loppu - Työ tekijäse neuvo - Työ o miehe kunnia - Tee työtä uskolle - Hyvä työ ommat tallo - Kene jalka kapsaa, sen suu napsaa. Työt aloitettiin aikaisin aamulla, sillä - Aamusta päivää jatkaa eikä illast - Illa virkku aamu torcku, se tapa talo hävittää.

Arkena tehtiin ahkerasti töitä, mutta pyhänä levättiin, koska - Pyhätyö ei oo siunausta - ja - Minkä suntak tuop, sen maantak viep. Vapaapäiviä ei ollut palvelusväelläkään, ei siis ihme jos renki välillä huokasi: - Antas hyvä Jumala vee tipahtaa, et sais renkipoikakii nukahtaa.

Ihmistä arvostettiin sen mukaan, minkälainen hän oli töissään: - Työn ko näkköö ni tekijän tunto - ja - Ei kukkaa kysy kuka kau siin o mänt aikaa, mut kuka sen o teht - Edelleen - Tekijät tulloo kaikki, tekemättömält ei mittää.

Työ oli kovaa ja raha oli vaivan takana, siksi ahkeralla työllä saattua rahaa pidettiin enemmän ar-

vossa kuin helpolla saatua, siitä esimerkki. - Mikä viheltäi tulloo, se puhaltai männöö.

Rahasta pidettiin tiukasti kiinni, ei ollut häpeä kulkea paikatuiissa vaatteissa. - Kel o paikka paikka pääl, sil o markka marka pääl - mutta huomattiin, jos joku oli liian hyvissä vaatteissa töissään: - Mikä o kirko kimputin, se on riihe rimputin.

Lapset opetettiin työhön pienestä pitäen: - Minkä nuorena oppii, sen vanhana taistaa. Ei saanut turhaa naureskella sillä - Räkänestä mies tulloo mut ei turha naurajast.

Lapset tekivät helpompia päiviä kuin aikuiset ja heillä oli omat työkalut: - Miestä myöt miekka vyöl, lammasta myöt saparo. - Myös nuorisosta oli sananparsia: - Hankaa kynns valkiaks, saat valkiapää sulhase - Älä istu pölky pääl, jäät vanhaks piiaaks - Koirat haukkut, kosijat tulloot - Kahta ei ihmine kavu: nuoren naimistaa ja varrai ylös nousemistaa - Kuka on nuoren narri, se on vanhan herra. Mutta sanottiin toisinkin päin: - Paremp o kois ko huonois naimisiis. Kovakouraisesti hevostaan käsittelevästä nuoresta miehestä sanottiin: - Kuka o julma juhallee, se on häijy akalle. Nuorta paria varotettiin liiasta tuhlaailusta: - Kuka leivil alotta se lusikal lopettaa. Pariskunnan toisinaan sopivuutta kuvaa sanonta: - Nii on ko vakka ja kans

Honkaniemen Raittiusseuran kuoro 1934.

Honkaniemen Raittiusseuran lipun vihkiäiset 1933 omalla talolla. Äärimmäisenä vasemmalla seuran puheenjohtajana koko ajan toiminut Väinö Olkkonen.

ja lopsaus pääl - tai - Vakka kanteese valisoo.

Paljon oli sananparsia myös kotieläimistä, etenkin koirista: - Ei vanha koira valetta hauku - Se koira älähtää kehe kalikka kolahtaa - Siit vast koira uimaa ko ves takapuolee tappa - Ko väkise koira messää viijää ni tyhjän se sielt takasi tulloo - Mitä enemmän o koirii koos, sitä laiskemp o lakimine - Kissaha kiitoksel ellää, koira pää silityksel - Harvoha sonni vasikkajaa ammu - Sillo sika säkki ko se o päi - Kyl rouva porsaa kottii ajaa - Mitä tästä lapse kahvist ja varsa kauroist.

Perheet olivat ennenvanhaa suuria, kuvaavaa on sananparreksi tullut luku Auvisen talosta, jossa oli - Viis miestä ja Mikko, kolme Anttiä ja Pekko. Talossa oli aina anoppi ja miniöitä, anoppi oli entinen miniä, josta sanonta: - Kyl minja tietää mite minjaa pietää. Isäntä oli arvostettu talossaan, joten sanottiin: - Isäntä o vieraa väärt. Ja jos talossa oli huolimaton isäntä, todettiin, että - Mis talos o korsteen kallella siin o akka valta. Oikeaan osunut oli kehoitus - Oo virkku virasais ja tarkka talonpiissais.

Säätiä ennusteli entisajan isäntä taivaanmerkeistä seuraavasti: - Iltarusko ilmarusko, aamurusko päivä paska - Satteiks päivä säärii, poutiiks kuu kehii - Syys-

ruskot satteiks, kevätuskot pakka-siiks. Tiedettiin että - Syksyne yö aijaa yheksäl hevose - ja - Märäl maal ei paljo hallaa huoli. Keväisistä suviöistä ennustettiin vuoden satoisuus ja jouluna oli varottava liikaa telmimistä, ettei vilja menisi lakoon. Menneistä pulavuosista peräisin oli sanonta - Nii o nälkä jot näkköö haittaa - sekä karjalaisten valoisaa luonnetta kuvaava - Köyhyys ei oo mikkää ilo vaik se välist naurattaa - ja edelleen - Ei nälkä vassaa hal-kase.

Arkisten töiden lomassa oli juhliakin kylässä, iloisia sekä surun mukanaan tuomia. Lukukinkerit olivat koko kylän juhla, toisille pelättykin, sillä - Kolme kouvaa päivää o vuuves: sia tappo, läävä luonti ja kyläluku. Häitä vietettiin usein syksyllä: - Tuli tuppaa, kuhilas pello ja sulhane hevose selkää. Häätansseissa olivat kaikki mukana, kutsutut ja kutsumattomat, sillä - Ei nii pieniä pitoloi ettei kuokkavieraita. Surua läheisen menetyksestä kuvaa omaisen huokaus: - Tulloo mies mere takkaa mut ei tule turpee alt. Toivoirikkaammalta vaikuttaa sanonta: - Tallel on poika turpees.

Me nykyisen atomiajan ihmiset ajatteleme joskus väheksyen ja vähän hymyillen entisajan ihmisten yksinkertaista elämää, mutta kuitenkin on niin, että näihin sananlaskuihin ja sanontoihin kät-

JUSSI PYY:

SUURPERON kyläyhdyksunnan historiaa

Vuosisadan vaihteessa ja vielä 1910-luvulle vierasmaalainen hallitsi Peron ja Karhunsuon kartanoita sekä Naulatehdas silloisen omistajan Bergin suvun vuokramaita. Kartanoiden viljelyksessä oli peltona n 300 ha, vaikka hallinnassaan oli yli 5000 ha, lukuunottamatta torpparien viljelmiä. Venäläinen kenraali Orcsebsy valtareineen ankarilla veropäivillä orjuutti torppareita ja läksiämiä. Paremmiin ei ollut tilanne Bergin tehdastyöläisilläkään, työpäivät pitkät, eikä mitään sosiaalista turvaa. Poikaset 10-12-vuotiaina nau-laopointina saivat tehdä samat pitkät päivät vanhuksiensa toimeentulon turvaksi, usein monta kilometriä kävelen illoin aamuin.

Vapauden kaipuu oli suuri. Niinpä oli Suurperon Työväenyhdistys ensimmäisiä Viipurin ympäristöön perustetuista. Se toimi silloin Viipurin TY:n alaosastona, jota johti venäläistä sortovaltaa vastaan taisteleva vapaamielinen porvaristo. Kun elettiin työväenliikkeen heräämisajankaa, niin po. yhdistys 1.1. 1906 päätti liittyä itsenäisenä TY:nä sos. dem. puolueeseen. Silloin mm ryhdyttiin vaatimaan paikkakunnalle kansakoulua, jota pitäjässä oli niinä aikoina vain kolme ja lähimpään matkaa yli 10 km. Samoin TY:n kokouksessa torpparit Juhana Malkki, Adam Halli, Parikan veljekset ja ikävalot esittivät pyrkimyksen, että valtio ja kunta ryhtyisivät toimenpiteisiin mainittujen kartanoiden ostamiseksi tilattoman väestön asuttamiseksi. Yhteisvoimin laadittiin Viipurin

mlk:n kuntakokouksen puheenjohtajalle jätettävä kirjelmä, joka lie johtanut jonkinlaiseen tiedusteluun, venäläisen kenraalin ollessa valmiin myymään kartanot 750.000 markan kauppahintaan, joka siinä vaiheessa oli kuitenkin katsottu kalliiksi. Kolmen vuoden aikana valttarit hakkuuttivat metsiä ja sadoilla hevosilla ajettiin puutavaraa Taliin ja Säiniön asemille, lisäksi lauta- ja lanekutavaraa.

V. 1910 Tammisuon ja Kärsilän tilattomien alkutoimenpiteillä käännettiin uudelleen kuntakokouksen puoleen, joka puolestaan kääntyi silloisen valtiovoiman puoleen, koska myyjät olivat valmiit myymään alueet 600.000 markalla. Valtio yritti vieläkin hylätä, mutta kunnaksi kunnalle, että se ryhtyi toimeen, ja valtiokin tuli sitten avuksi, ja niin muodostui ehkä Suomen huomattavin asutusalue.

V 1912 asutettiin alueella 127 asutusviljelytilallista ja 27 palstatilallista, ensi sijassa torpparit. Lisäksi jäi alueelle 1002 ha:n suuruinen yhteismetsäalue ynnä Naulatehtaan vuokra-alueita 616 ha, jota ei voitu jakaa tilattomille. Myöhemmin vuokra-ajan kuluttua se myytiin Naulatehtaalte. Myyntihinnasta muodostui ns Suurperon kylärahasto, josta asetutut saivat apulainoja. Rahasto on nykyisin siirretty Viiva-Säätiölle ehdolla, että jos joskus rautainen esirippu nousee ja tapahtuisi paluu, on se luovutettava perustaksi Peron asukkaille.

Kun ensievakkoon oli lähdeittävä,

oli Suurperolla 127 viljelystilasta osa jo jakaantunut, viljelijöitä oli 135 ja palstatilat jakaantuneet ton-teiksi sekä lisäksi asutustoimenpiteillä syntynyt 25 kaunista omakotitaloa. Tehtailla oli ajanmukaiset työläisten asumukset, kaksi suurta kansakoulua ja kolmatta suunniteltiin. Kyläyhdyksunnan alueelle oli teetetty valtion avun turvin 30 km teitä. Rautatie kulki kylän alueen läpi Valkjärvelle. OTK:n ja SOK-laisen osuusliikkeen lisäksi oli yksityisyrittäjiä, vehnämyyliä, sementtiteollisuus ym. Peltoa oli yli 1300 ha.

Kun kartanoiden aikana kuljetettiin maitoa vain 200-300 litraa Pietariin, hakivat nyt Valion autot vv. 1938-39 kokoamispaikoilta maitoa, jota toisella syrjällä vietiin usealla hevosella. Karjakantaa jalostettiin, voimaperäiseen viljelykseen pyrkimyksessä huolehtivat voimakkaat maatalousjärjestöt, maamiessuora ja pienviljelijöiden osasto, joilla oli ajanmukaiset toimitilat. Yhteismetsää hoidettiin metsänhoidollisesti ja muodostuikin siitä paikkakunnalle suuri taloudellinen tekijä. Siinä olikin erikoinen "tukipalkkio" pienviljelijöille, joiden taloudellinen asema oli hyvä, niin että jokainen pystyi järjestämään perheelleen hyvän kodin. Suomessa käyneet saksalaisen ja sveitsiläisen asutustoiminnan tutkijat ihmettelivätkin, että näin valtava kehitys lyhyessä ajassa oli ainoitaustuisin, mitä he olivat joutuneet tutkimusmatkoillaan tapamaan.

Filtoht. T. J. Paloposki luovuttamassa valmistunutta Viipurin pitäjän historiategoksen käsikirjoitusta pitäjänjohtokunnalle. Vasemmalla: puheenjohtaja Einari Kuuluva, sihteeri Irja Matikainen ja kirjan toimikunnan puheenjohtaja Väinö Skinnari.

VIIPURIN PITÄJÄN HISTORIEOS

Muistelmateoksen "Entistä Viipurin maalaikkuntaa sanoin ja kuvin" ilmestyttyä vuonna 1947 katsoi pitäjänjohtokunta muutamaa vuotta myöhemmin tarpeelliseksi toteuttaa jo 1930 luvulta peräisin olleen ajatuksen vaativamman historiategoksen aikaansaamiseksi pitäjältä. Tähän tarkoitukseen nimesi johtokunta 1959 kirjan toimikunnan, johon tulivat kuuluamaan kamreeri J. O. Rauhala, agronomi Pellervo Huitu, tohtori Johannes Virolainen, opettaja Jonne Sassi ja kunnallisneuvos Eeno Pussa. Kamreeri Rauhalan kuoleman jälkeen valittiin hänen sijansa maanmitt. ins. Väinö Skinnari. Paikallishistoriallisen Toimiston esityksestä antoi toimikunta samana vuonna teoksen kirjoittamisen fil. tohtori Toivo J. Paloposkelle. Tästä tehty sopimus allekirjoitettiin heinäkuussa 1959. Sopimuksen mukaan tuli teos käsittämään ajan 1865-luvun loppuun. Teoksen oli määrä ilmestyä vuoden 1962 aikana, mutta kirjoittajalle tulien esteiden, mm sairauden johdosta myöntynyt toimikunta hänen pyytämäänsä lykkäykseen. Näin ollen kirja ilmestyi vasta elokuussa 1967, jolloin ensimmäiset kappaleet sitä joutuivat pitäjäläisille

sen kesäisillä pitäjänjuhilla. Ilmestynyt kirja on teoksen ensimmäinen osa. Esihistoriaa käsittelevän luvun on siihen Paloposken ehdotuksesta kirjoittanut fil. maist. Aarne Kopisto. Teos on painatettu Pohjois-Karjalan Kirjapaino Oy:ssä Joensuussa 456-sivuise-na. Sen kirjoittamisen aikainen rahoitus hoidettiin toimeen pannaista arpajaisista ja ennakkotilauksista saatujen varojen turvin. Painatusta varten sai pitäjänseura lainan Viiva Säätiöltä.

Viipurin pitäjän historiikirjasta on sanottu, että se on perusteellisen tutkimustyön tulos, jollaisena se tarjoaa mielenkiintoista luettavaa seikkaperäisestä elämäntutkimuksesta kiinnostuneelle. Ja kellepö kotiseudun perinpohjainen tunteminen olisi vieras käsite.

- P. K.

Viipurin pitäjän historiikirja on saatavissa seuran sihteeriltä Irja Matikaiselta Hyvinkäältä osoteella Osuuspankki. Lahjaesineenä teos on muistamisen arvoisen omaisten ja ystävien merkkipäivinä, niin myös lähestyvää joulua ajatellen.

Viipurin mlk:n pitäjänjohtokunta vasemmalla: Irja Matikainen siht., Eino Olkinuora pj., K. Sassi, S. Toikka, J. Sassi, T. Jaatinen, E. Huotari, P. Koivuneva, O. Hinkkanen ja I. Lehtonen.

Opettaja V. Olkkonen oli Säiniön ja Honkaniemen koulujen opettajana ja Viipurin Raittiustiedon puheenjohtaja vv. 1934-37.

aina Viipuria myöten. Kun sitten Huotarint matami kuoli, piti Riku hautajaisissa liikuttavan puheen, josta muistan sanat: ".... olit kuin äiti minulle". Kaikki itkivät. -

Tämän luontoista oli elämä seuratoiminnan puitteissa ihmisikää ajatellen tuona kaukaisena aikana Säiniöllä. Myöhemmin kuva muuttui, mutta Kataja toimi virkeänä talvisotaan asti monien lämmenhenkisten jäsentensä eteenpäin viemänä. Matilda Naakka, Otto Emil Huotari, Pekka Klijärvi, joka ohjasi voimistelijoita, Väinö Pottinkara sekä Jouko Hiitola, nuorisoseuramies jo toisessa polvessa. Siinä joitakin mieleenjäneitä. Seura sai vuosien varrella uuden upeamman talon kuin mistä olen kertonut, mutta ihmismuistiin pelkistyvät mieluisimpina kohteina kaukaisimmat tapahtumat. - M. H.

★

Sassi Peko seinäkello

Sassi Pekolt seisattu seinäkello. Ei auttant vaik pulttien riippu ja houhtimet. Kello tuppas jo mäenmäällä kallalle, ko vitjat ol tiukal ko vintit.

Semmone kiertävä uurmaakar sattu tulemaa talloo. Sano ettei kello oo muuta sanomista, ko et se o likane, ja et viistoist markkaa hää ottaa ko puhastaa. Pekko tuumas et saapha tää

ENTISEN KOTIKUNTANI SEURAELEMÄÄ 60-70 VUOTTA SITTEN

Yläsäiniö oli iso kylä, mutta silti olivat ihmiset siellä noina aikoina suurin piirtein melkein kaikki tuttuja keskenään. Vanhat ja nuoret, työmies, herra ja talonpoika toimivat kaikki samassa seurassa, joko nuorisoseura Katajassa tai Säiniön palokunnassa. Muita seuroja ei siihen aikaan kylässämme vielä ollut. Juhana Hämäläiseltä saatiin joko lahjaksi tai pienestä maksusta, sitä en varmasti muista, kesähuvi, mistä yhteisessä toiminnassa kunnostettiin ensimmäinen seuratalo kylässämme. Se oli molempien seurojen yhteinen, sijaiten kauniilla paikalla mäen kumpareella radan varressa. Sitä ympäröi kaunis koivikko, pihlajat ja siireenit. Pihassa oli kenttä, jolla kesäisin urheiltiin ja leikittiin. Oli

keytty sellaista elämäntähtäystä, joka pätee yhtä hyvin nyt kuin ennenkin. Sillä »Ihminen päättää mut Jumala säättää» tänäkin päivänä. - Mirjam Sassi.

myös lava tanssia kesä- ja arpa-jaisjuhlien yhteydessä. Palokunnalla oli oma torvisoittokunta, johon kuuluivat Antti Sorsa, David Kotonen, Joonas Jukonen, David Rättö, Wille Väisänen, Johan Hanninen, Mikko Kuuluvainen, Kalle Lehto ja Reinhold Mieltinen. Hanurin soittajana oli kylässämme Antti Stolt. Hän soitti tanssimusiikkia iltamissa ja häissä, missä vain tarvittiin. Vanhoillaan vaikuttaa hän vieläkin Jyväskylässä, esiintymällä rautateiseläkeläisten tilaisuuksissa tunnetulla kaksirivisellä.

Pukutanssit, kansantanut, oli paljon harrastettu toiminnanmuoto, samoin näytteleminen. Näytelmäohjajaana oli meillä Fokin Viipurin Työväenteatterista. Paitsi kotoisissa juhlissamme, joita oli usein, käytiin esiintymässä naapurikyylissä ja Viipurissa. Esiintäviä näytelmiä olivat mm Roinilan talossa ja Punainen laukku.

Katajan vanhimpia perustajajäseniä ja innokkaita toimihenkilöi-

tä olivat koteloseppä Adam Huotari, August Öhberg, Heikki Ahokas, Hiitolat, Magejeffit, Mölsät, sel-laisia jotka muistan. Vanhin joukossa oli kuitenkin maanviljelijä Adam Huotari, oli siis kaksi samannimistä. Hän keräsi ensimmäisiin arpajaisimme paljon rahaa ja tavaraa aina Juustilaa myöten, siellä kun asui paljon rikasta Pietarin herrasväkeä. Arpajais- ja kesäjuhlat olivat tilaisuuksia, jotka loivat elämää toimintaan. Kaikki seuran jäsenet, jotka kynelle kykenivät olivat niissä mukana. Jo lauantai-iltana käytiin laittamassa ranssit portin päälle ja koivot lavan ympärille. Pyysingin Riku häiri ympärinsä kaikkien kaskettävänä. Hän oli vähän +- , mutta rehti ja nöyrä, toimien kylässä joka talon juoksupoikana. Jos oli kysymyksessä nuorisoseuran juhlat, oli kaikilla sinivalkoinen rusetti rinnassa, palokunnan juh-lissa punainen. Pääsymaksu juhliin oli aikuisilta 50 p, lapsilta 25 p. Mutta raha oli monella tiukassa. Monta viiden pennin kukkapukettia salvat lapset viikon aikana myydä ennenkuin pääsymaksu oli koossa. Eipä ollut nuorisolla liikoja taskurahoja silloin.

Koteloseppä Huotarintalo oli

VILHO PENTIKÄINEN:

Pitäjän pohjoisosan tapahtumista

Pihkalan kylä kaarsi puoliympyrässä sen edustalla joskus lainehti — mutta samannimistä järveä kolmijakoisena. Lännessä oli Liirin kyläosa, keskellä »suurikylä» ja itäisimpänä Porinkylä aivan Viipurista Imatralle vievän tien varressa. Taloja oli yhteensä viitisenkymmentä. Niiden joukossa ei ollut ainoatakaan ns. suurtaloa kuten pitäjän monissa muissa osissa, joissa maat olivat hovien halussa ja vain laittamat talonpojilla. Tosin kyllä puhuttiin Porin hovista, jonka paikkakin tiedettiin suunnilleen määrätillä, mutta se on ollut joskus Ruotsinvalan ajalla. Kylän asutus oli hyvin vanhaa, joskaan aikakirjat eivät kerro mitään isonvihan edellisistä ajoista. Kirjat ovat touthoutuneet. Pentikäisten suku, johon minäkin kuulun, on kirkonkirjojen mukaan asunut niillämain 1450-luvulta saakka. Useimpien kylän asukkaiden ja sukujen siirtyminen kylään on tiedossa, mutta sukuni kohdalla ei löydy tarkkaa merkintää. Mistä lie Benediktukset, kuten nimen alkuperä on määritelty, sinne siirtyneet.

Mainitsemani järvi on ollut n. 3 km pituinen ja leveimmistä kohdistaan kilometrin levyinen. Asutuksen puolelta loivarantaisena se on aiheuttanut tulvia. Jossakin rannan kohdassa oli lyhyen kallioesteestän takana jyrkkä poutous. Joskus toistasataa vuotta sitten syntyi kyläläisten kesken ajatus järven kuivuttamisesta, jota annoitiin valtiolta, joka kannatti hanketta. Valtion puolesta luvattiin työnjohdolle ilmaiseksi, mutta kyläläiset joutuivat itse kustantamaan työn. Liekö ollut tarkoitus kuivata järvi yhtäpäätä viljelyskelpoiseksi, joka tapauksessa kävi niin, että kun talolliset olivat muutaman vuoden paiskineet töitä ja ilmavesi oli saatu lasketuksi pois, saivat he tarpeekseen ja työ keskeytyi. Näin on kerrottu. Paljastunut järvenpohja, mikä oli alkanut kasvua vihvilää, jaettiin manttaalin mukaan. Myöhemmin tuo tavattoman rehevä vihvilän kasvu heikkeni, kun kuivunut rantapuoli työnsi miehenkorkuista kastekortta, lauhaa. Tuon miehenmittaisen kastikkaan niittäminen oli kovaa työtä, sen ehti allekirjoittanutkin maistaa, etenkin kun heinä kovasti mätästy. Sitten tuli pitkän heinän kasvusta äkkiä loppu. Eräänä kesänä, n. 65 vuotta sitten ilmestyi kastikkamättäisiin suunnaton määrä niitymatoja, jotka söivät heinän juuret niin tarkkaan, että mättäät

puhtaaks ilma viittätoist markkaakii.

Naist ko pesiit seuraava kerpykkii. hää pan kello likkoo myrryppattaa tuhkapussii vieree. Seko ol siin parituntii kiehuunt. otti Pekko kello pois.

Rattaat ol puhtaat et kuulsii. Puses taulus ol ot maalattu lampaa kuuvii ja kukkasi. Niit ei olt enää. Numeroikka ei olt. Musta pilkku vaa siel tääl.

Pekko tuumas et koristeist ei olt väliikkää ja numerotha saap vaik hiilel.

Hää pan kello kuivamaa uuni pääl kuumaa paikkaa. Pari päivä pääst ko hää kasso sitä, ol taulu halent viisari akseli kohalt eikä kello ottant käyväksee. Öljy puuttetta, aattel Pekko. Sellasest ol uurmaakarkii mainint. Ko öljykannu ol heinäkonnee keral niityl, jäi asia silkertaa.

Kerrako hää tul kottii, leikkiit lapset hiekkaläjäs kello kans. Pekko meinas ärähtää, mut huomas sit et myöhästä se o enää, vanhemp pojist ko näytti mite saap junarattaa pyörittämäl ja painamal kelloratasta, mikä ol otettu irti, lauvakappaletta vastaa.

Tuppaa mäsnes hää viel vilkas hiekkaläjäl, mut tuumas sit et säästyhää siin sentää viistoist markkaa. — T. H.

saattoi potkaista pois. Rantapuolilta ei siitä lähtien saatu enää juuri minkäänlaista sataa. Sateisina kesinä oli niitty ollut tulvien takia veden alla, kun kaivettua kanavaa ei voitu puhdistaa. Se oli määrä tehdä joka toinen vuosi.

Kääntöaura ja mutamaiden saveus

Viime vuosisadan viimeisen kymmenluvun aikana ilmestyi karjalaisenkin talonpojan pelolle sellainen kone kuin kääntöaura. Se oli vehje, mikä teki mahdolliseksi kyntää nurin noita ikivanhoja, mitään kasvamattomia jäkkäniittyjä. Samoihin aikoihin tuli toinenkin uutuus: mutamaiden saveus. Jääsken pitäjän eteläisissä kylä oli meidän kylästämme itään n. 4 km päässä. Siellä eli niihin aikoihin eräs maakauppias, jonka nimi jääköön mainitsematta. Pienen kaupansa ohella oli hän onnistunut pääsemään heinähanhakkijaksi Lappeenrannan rakuunarykmentille. Ties mistä oli hän saanut oivalluksensa ja tiedon saveamisen edulthoodenkin suomailta, joita sen puolen maat olivat suureksi osaksi. Tätä menetelmää hän oli alkanut toteuttaa suuressa mitassa omillaan ja heikossa asemassa olleita naapuriltaan haltuunsa ottamalla mailla. Ja niin alkoivat nuo ennen heikkokuntoiset niityt savea saattaa työntää hurjasti heinä ja kauraa etenkin, kun alettiin käyttää myös samoihin aikoihin käyttöön tulleita apulannoitteita, tuomaskuonaa ja kainiittia. Kauppiaan esimerkiksi vaikutti myös muihin sen kyläläisiin nopeasti ja ennepitkää sai hän ostaa heinää kuormittain, ihmisten rahdatessa niitä kurjaa kylänvälietä meidän kylän laitaan kankaalle. Siihen kuormapahaset kaadettiin taivasalle ja siitä meidän kylän miehet ne muutama viikon päästä, usein sateidenkin jälkeen, kuormasivat uudelleen jopa tuhannen kilon kuormiin. erään mukana olleen kertoman mukaan ja veivät määränpäähän. Tavarain laadun voi kuorman painosta päätellä, ei sen aikuisille kolmen neljän neliömetrin lavoille olisi kuivaa heinää voinut 1000 kiloa lastata.

Tämä sivuseikka käynee elämänekuvauksesta tuona aikana. Kauppiaan antama esimerkki vaikutti meihinkin, joten yksi ja toinen alkoi saveta maitaan, vieläpä ostaa kuonaakin.

Yleistä tietämättömyyttä

kuvaavana kerrottakoon myöhemmäältä ajalta, jolloin lannoitteiden käyttö oli jo paljon yleistynyt, sattunut tapaus. Eräs kylämme talonpoika oli talvella savennut suonsa ja päätti ne samalla myös lannoittaa. Hän kysyi viipurilaiselta kauppiaalta tuomaskuonaa ja kainiittia. »Tuomaskuonaa ei meillä enää ole, mutta meillä on kalisuolaa, jos pantaisi sitä toiseksi», ehdotti myyjä. Niin tehtiinkin ja isännän suosi kolminkertaisen kalilannoituksen: hyvälaatuisten saveuksen, kainiitin ja kalin, mutta jäi eniten kaipaamaansa fosforia vaille. Tuskinpa kauppias häntä tahallaan petti, hänen asiatiensa olivat vain yhtä vähäiset kuin ostajan.

Tällä välin oli Viipurin väkiluku kovasti kasvanut. Vanhimmassa suomenkielisessä, tämän kyhäelmän alkutahtumien aikaisessa maantietokirjassa oli kaupungin väkiluvuksi mainittu 6.666 henkeä. Kun ottaa lukuun, että kaupungin porvareilla oli silloin ja vielä tämän kirjoittajan muistin aikanakin useimmilla itsellä lehmiä, niin epäsieltä liioin karjantuotteilla rahojia lapettu. Mutta nyt oli siellä väkeä jo parikymmentätuhatta, joten ei ihme, jos kaikkalainen maantuote teki kaupansa. Hevosiäsiellä oli paljon ja esikaupungeissa, jotka kasvoivat keskustaa suuremmiksi, sai vielä pitää leh-

miä. Näin ollen heinän kysyntä oli kova. Kaupunkilaisten lisäksi ulkosaarten kalastajat keväätalvella, jopa Terijoen ajurit, kävivät Viipurin torilla heinän ostossa. Vieläpä aiemmin mainitti kauppias Jääskestä käveli siellä keppi kädessä ja osteli heiniä, tällä kertaa venäläiselle sotaväelle. Maito ja voi tiesivät kyytinsä ja raha alkoi liikkua. Lähimpänä kaupunkia asuvat maalaiset kuljettivat öiseen aikaan kaupungista pois »kultaa» ja saivat sen avulla hyviä kaura- ja heinäsatoka.

Metsät Viipuriin

Suuri ja komea oli Viipuri ja ihannoit sen muistellaan. Ja me tiedämme, että se oli sitä ympäröineen talonpoikasutuksen suurläpö osalta ylläpitäjä ja rakentaja. Metsät hirsinä, parruina, halkoina, hiilina ym. olivat kymmeneen tuhansien hehtaarien aloilta kulkeneet katkeamattomana virtana Viipuriin. Tiedämme, ei vain kotikylältämme, vaan toisten pitäjienkin puolelta taloja, joiden metsissä oravien kuvanollisesti saanen oli hypittävä puiden puutoessa kivien päällä. Kun kotikylässämme muuatta taloa, jossa asui suuri perhe, oli ruvettava suuren taamaan, täytyi seinät tehdä koivuista, jotka ylisuurina olivat jääneet haloksi hakkaamatta. Havupuita ei metsästä löytynyt. Keron nyt tapahtuman, joka hyvin voimakkaasti johti aikanaan ajatuksella Viipurin viemuriin rakennuspuihin. Oli eräs kesäpäivä vuosisadan alkupuolella, olimme heinäällä silloin. Näimme silloin miten etelän suunnassa alkoi taivaalle kohota musta savupatas. Luulimme ensin, että tulipalo on naapurikylässä Terävälässä. Minä kiipesin niittymme takana olevalla Sopamäelle katsomaan, jolloin näin, että palo oli paljon kauempana. Saimme sitten tietää että Tiiliruukin kaupunginosa Viipurissa on tulossa. Tiedettiin, että siellä nousivat savuna ilmaan meidän ja monien muiden kylien metsät.

Maitoporukoita y.m.

Vähitellen alkoi elinkeinoelämässä tapahtua muutoksia. Kun pelot mm. edelläkerrotujen tapahtumien kautta oli saatu paremmin kasvamaan, niin heinä kuin muutakin, voitiin pitää enemmän karjaa, jolloin maidontuotanto lisääntyi. Suurten, kaupunkia lähellä olevien kartanoitten tapaan maidon kuljetuksessa noudattaen alkoivat pienemmät talot koota porukoita ja viedä vuoropäivän yhteisen kuorman Viipuriin. Navetoita nykyaikaistettiin mm. valaistusta lisäämällä ja karjan ruokintaan kiinnitettiin entistä enemmän huomiota öljyväkirehujen jne. muodossa. Vielä maanviljelijästä kertoessani en voi olla puhumatta erästä muokkausvälineestä, mikä ratkaisevasti vaikutti maatalouden kehittymiseen, keksinnöstä, jota ei mielestäni ole tarpeeksi arvostettu. Se on Hankmo. Kääntöauralla saatiiin kyllä jäkkä- ja lauhaniitty nurin, mutta sittenpä niille ei mahdolluttakaan juuri mitään. Mitkään siihenastiset äkeet, peltopirut tai vieteriastuvat eivät tehonneet sitkeässä turpeessa. Tämän kirjoittaja seurasi jonkin verran aikaansa ja harkitsi tuon välineen tarpeelliseksi ja osti sen, velaksi, sillä rahaa ei ollut. Kun sitä sitten pelolla kokeiltiin, tuli naapurin isäntä katsomaan, potkasi vain yhden kerran yliajettua nurmivillausta ja ihme: — multa oli irrallaan kuin perunamaassa. Seuraavalla viikolla oli heidänkin pelollaan Hankmo, joka on se väline, joka on meillä tehnyt varsinaisen vuoroviljelyn mahdolliseksi, eikä sitä ole syrjäytetty vieläkään.

Mutta aika riensi

Todettiin että kaikkalainen edistys vaatii »vetäjää», edelläkävijää.

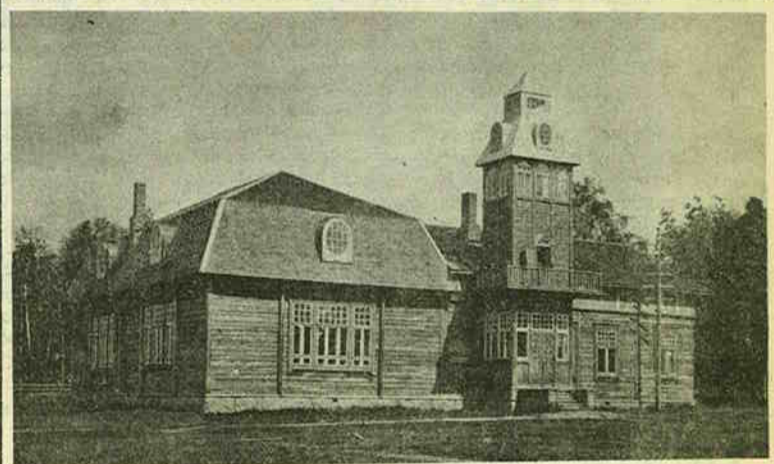
Peron Vireen joukkue suurkisoissa Helsingissä v. -34. Vas. Pyyhtiä, Eero Huhtanen, Kauko Manninen, Jaakko Timperi, Aarne Pullinen, tunteaton, Entta Pullinen, Jussi Haili, Kuparinen, M. Jahnukainen, Erkki Huhtanen. Kälven alla osittain näkyvää ei tunnettu.

Sellainen henkilö meidän seudullamme oli viime vuosisadan lopulla Terävälän kylässä syntynyt August Lallo. Meidän muiden juostessa pyhäinpäivinä iltamissa tai kuluttaessa aikaa korttipelissä, hän olei kotona ja suunnitteli. Hänen aloitteestaan alkoi kulmakunnallamme syntyä ja kehittyä monenmoista yhteistoimintaa. Ensiksi maamiesseura ja osuuskassa. Sitten seurasi sonniosuuskunta, tarkastusyhdistys, puimaosuuskunta sekä Pihkalajärven uusi, perin pohjainen perkaus, joka kovasta vastustuksesta huolimatta pantiin toimeksi maanviljelysinsinööri Stälén arvovalalla ja jota toimenpiteitä kaikki vastustajatkin myöhemmin kiittivät. Järven pohja oli mitä mainiota maata, se kasvoi kaikkea mitä siihen kylevettiin. Maataloustuottajajärjestöäkin perustamassa Lallo-oli, aina suunnitteli hän uusia toimintamuotoja.

Kylämme oli perustettu palokunta vuosisadan alussa ja hankittu sille kalustovaja sekä ruisku arpajaisten avulla. Suunnilleen samaan aikaan oli perustettu myös nuorisoseura, joka puuhasi oman talon ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Sen innokkailta jäseniltä kysyttiin tarmoa toimia monissa vaikeuksissa, mm. velkojen kanssa.

Kuitenkin oli »Pihka» pirteä loppuun saakka.

Olosuhteiden uusitumiseen kyläsämme vaikutti myöhemmin myöskin se, että sinne saatiin Hannilan Osuuskaupan myymälä, siirtyen se kuitenkin pian viipurilaiselle Osl. Torkkelille. Uudet ajat alkoivat vaatia uusia tapojakin ja niinpä maidonkuljetuskin muuttui, kun hankittiin auto. Hevosella oli joskus lähdeittä jo ilta yöstä liikkeelle. Autokuljetusta varten perustettu osuuskunta ei kuitenkaan pysynyt pystyssä, jolloin kuljetuksesta alkoi huolehtia Valion toimesta perustettu maidonmyyntiosuuskunta. Näin pääsivät pienetkin tuottajat osallisiksi yleistä hyvinvointia pitäjämme pohjoiskulmalla suuresti edistäneeseen toimintaan. Samalla tämä puhtaasti taloudellinen elin oli omiaan tiivistämään asukkaiden ennestäänkin voimakasta yhteishenkeä. Välistä välistä ei allekirjoittanut voinut olla syntymäseutunsa kehityksen loppuvaiheita kokemassa, jouduttuani 13 vuotta ennen sotia sieltä lähtemään. Hengessä olin kuitenkin aina siellä kaikessa mukana todeten, että uudella seudullani vasta aloitettiin toteuttaa niitä uudistuksia, joissa meillä oli jo pitkälle päästy.

Sääniön ns. Katajan talo.

VIIPURIN MLK:n NUORISOSEURAT

Kun Viipuriin vuonna 1890 oli perustettu Etelä-Karjalan Nuorisoseura, levisi liike tämän jälkeen pian myös kaupunkia ympäröivän maalaiskunnan alueelle, ensimmäisenä Juustilaa, jonne seura perustettiin 1891. Tämän jälkeen seuroja syntyi melkein joka vuosi, useina montakin aina lukuun 1907 asti, jolloin niitä oli kaikkiaan 26. Jotkut seuroista joutuivat myöhemmin alueliitosten yhteydessä kaupungin puolelle. Kuten yleisesti, vaikutti nuorisoseuraliike myös meidän kotikunnassamme monella tavalla kansansivistystyön alalla, samoin liikunnan. Opintokerhot olivat yleisiä, samoin kirjastot ja lukutuvat. Lauluuoroja näytelmäharjoitukset toivat kehittävästä ajankulusta ja viihtyisyyttä maaseudun usein yksivakaiseen elämään samoin kansantanskerhot. Monet seuroista tukivat toiminnallaan raha-avustusten muodossa yleissivistyksellisiä laitok-

sia. Seurojen alkuajan toiminta oli huoneistojen puutteessa hankalaa ja vajaavasta, mutta oli ollut merkille pantavaa se ripeys, millä monet tarttuivat toimeen oman talon aikaansaamiseksi, jollainen lopuksi oli useimmilla. Juhlat ja iltamat niissä loivat väriä ympäristöön, samalla kun antoivat intoa toimintaan. Urheilukilpailut seuratalojen kentillä kesäisin olivat tapauksia joista puhuttiin ja joita mentiin joukoin katsomaan. Voitiin todeta seurojen vetäneen piiriinsä ihmisiä kaikista yhteiskuntaluokista. Mainittakoon tässä yhteydessä aiheelliseksi luettela ne seurast, jotka aikanaan kuntamme alueelle perustettiin ja joista useimmat olivat toiminnassa vielä silloin, kun tuli käsky lähteä, sekä niiden perustamisvuodet. Juustilan ns 1891, Rakkolanjoen ns -92, Nuoraan ja Ylä-Somteen ns -93, Mannikkalan ja Nurmin ns -94, Lihaniemen ja Pikiruukin ns -95, Sääniön ja Raansaaren ns -96, Rättijärven ja Saarelan ns -97, Vanhankylän, Torikan ja Tervajoen ns -98, Uskulan ns 1900, Keikkalan ns 1901, Kil-

Nimiä taiteen taivaalla

Karjalaissyntyisistä nykypäivän taiteilijoista ovat monet lähtöisin Viipurin maalaiskunnasta. Lehtien palstoilla usein toistuvana nimenä nähdään heistä kuvanveistäjä Terho Sakki, joka Suurperon Vääräkoskelta lähteneenä päätyi poikaisäänsä Hyvinkäälle. Maalaisoloissa eläneen ja välillä metallialan oppipoikanakin olleen nuorukaisen synnyinainen vaisto muovaamiseen pakotti hänet täällä tulevalle uralleen. ABC-piirustuskoulu, Taideteollisen oppilaitoksen ilta-ammattikoulu, Taideakatemian koulu olivat ne pääportaat, joita tuleva taiteilija nousi. Mitä kaikkea tuohon nousuun on sisällynyt, on luku sinänsä. Lyhyesti sanoen: koulu pääkaupungissa, samanaikaisesti mainospiirtäjänä osuuskaupan palveluksessa ja päivän päätteeksi pitkä pyörämatka kotiin joskus vasta yöllä.

Siinä vuosikautinen ponnistelu niihin saavutuksiin, jotka Terho Sakin tähän astisen taiteilijan tien merkitsevät. Ensimmäiseen näyttelyyn hän osallistui 1958. Yleisön tietoisuuteen hän tuli varsinaisesti voitettuaan kilpailun runoilija Yrjö Jylhän muistomerkin aikaansaamiseksi. Veistos »Runoratsu-Sotaratsu» on Sakilta tilattuna pystytetty Tampereelle. Kilpailun siitä oli julistanut Tampereen kaupunki. Tämän jälkeen on häneltä syntynyt monia monumentaalisia töitä, materiaalina pronssi. »Pyrin monumentaaliseen ratkaisuun, minusta veistoksella pitää olla selkeä sommitelmallinen runko», on hän lausunut. Seinäjoelle pystytetty »Heimotuli-veistos syntyi» Karjalan muistojen kivi-kilpailun tuloksena. Parastaikaa kipsivaloasteella oleva Kalevalan muistomerkki on viimeisin Sakin suurista töistä. Myös mitaleiden suunnittelussa on Terho Sakki onnistunut, siitä puhuu mm. Suomen itsenäisyyden 50-vuotisjuhlamitali, josta julistetun kilpailun hän voitti. Monet saamansa apurahat kilpailuissa saavuttamiensa palkintojen lisäksi, ovat olleet rohkaisemassa karjalaista taiteilijaa menestyksellisellä tiellään.

On kohtalonomaista siinä, että samoilta maisemilta lähteneenä kuin Terho Sakki, asuu Hyvinkäällä myös toinen nimekäs karjalainen taiteilija: Tapio Haili. Perolla oli paljon sen nimisiä. Tapion koti vaihtui kyllä monessa eri kylässä olleeksi, kunnes sota sai aikaan isän työpaikan siirtymisen Hyvinkäälle. Synnyinlahjaksi saamansa piirustamisen taito ja sammumaton kipinä sen kehittämiseen saivat työläiskodin pienikasvuisessa pojassa liikkeelle arvaamattomat resurssit. Kyky kestää puutetta, löytää keinoja vaikeuksissa, sietää arvonhukan jne. loivat opiskelun mahdollisuudet. Kun Taideakatemian koulun läpäissyt nuori taiteilija osallistui näyttelyihin, ihmetteli arvostelu dynaamisuutta, jolla tämä oli itseään kehittänyt ulkomaan matkoja myöten. Hailin töitä on

peenjoen, Kiiskilän, Pihkalanjärven, Samolan ja Näätälän ns 1902, Tienhaaran ja Yliveden ns 1906, Louon, perustettaessa Hounin ns 1907, Tammisuon ns, ei tietoa perust. vuodesta. Yläsommeens: sta muodostui aikanaan Porlammien seura. Mm näillä molemmilla oli oma talo.

Nuorisoseuratoiminta Viipurin maalaiskunnassa tarjosi mukana olleille runsain määrin kehittävä ja virkistävä harrastusta. Jotkut seuroista jatkavat toimintaa vielä nykyin. Niinpä sommeelaiset Lohjan seudulla pitävät yllä tanhuharjoituksiaan ja Pihkalanjärven »Pihkä» sulautuneena paikalliseen seuraan on ollut mukana rakentamassa komeaa taloa Viidin Otalammelle.

- Jouko Hiitola.

ollut esillä paitsi kotimaassa monissa ulkolaisissa näyttelyissä, parastaikaa Amerikassa. Opiskelu Aukusti Tukkan johdolla keihätti hänestä monipuolisen taidegraafikon. Hailin töitä on paljon ostettu yleisiin laitoksiin Lappi on hänessä löytänyt onnistuneen ikuistajansa, samoin elävät hänen väreissään meren rannikon näkymät. Hyvinkäällä on Tapio Haililla oma talo avarine ateljeehuoneineen.

Lehtien taidepalstoilta on joskus silmään sattunut nimi William Hämmäläinen. Puhelu Korsoon Ilveksentielle varmistaa sen mitä hänestä, paitsi taidemaalarina, on puhuttu: kotoisin Viipurin maalaiskunnasta. Keskustelu hänen kanssaan paljastaa muutakin menneisyydestä, sen, että ollaan joskus istuttu lähemmäs Sääniön kansakoulun 1. luokalla. Oli hauskaa tavata, joskin vain langan päässä. Viipurin taiteenystävien piirustuskoulu loi pohjan hänen nuoruuden harrastukselleen Sääniöllä. Myöhemmin on taidon syventyminen avartunut opintomatkalla Euroopan eri maihin, Italiaan, Alankomaihin, Englantiin jne. Näyttelystä saatu arvostelu on rohkaisut jatkamaan, vesivärien käytön ollessa hänelle läheistä. Öljyväreitöinä on hän maalannut myös muotokuvia. Viipurin Taiteilijaseuran toiminnassa on William Hämmäläinen aktiivisesti mukana. Kuuluen sen johtokuntaan.

KOULUMUISTOJA

Muistattaks työ Matit ja Maijat, ko käytti kansakoulua siel Kilpeejoe seuratalol. Ei tosi miu koulukavereistai taint olla yhtää Maijaa. Vanhat emännät oliit Mariloi ja Maijat tullit sit vast myöhemmi muotii.

Ko kasseleo näit nykysii kommeita kansakoululoi, ni niis on jos jonkii sortista luokkaa ja sällii. On luokkaa joka tarkotuksee, keittiöi issoi ja pieniä, on opetus- ja työvälineitä vaik mitä sorttii, ja eihä siint oo muuta ko hyvää sanottavaa, et on päästy edistykse etteepäi. On hyvä kuitenkin muistaa, että on ollut aikoja, jolloin on ollut pakko tyytyä vähäisempään olosuhteiden pakosta, niinkuin silloin 50 vuotta sitten siellä Kilpeenjoen kansakuolussa seuratalolla.

Täytyy täs välill selittää sellasii, jotka eivät tiije, ettei se kotkylä nii takapajue paikka olt, jot siel ei kouluu olt. Kyl siel ol jo sillo kansakoulu olt viisielä Kilpeenjoen kansakoulussa se olikin hyvä, vaik olkii etupääs talkoovoimil tehty. Sielhä ol Viipurin maalaiskunnasta toiseks vanhi koulu, mut se sattu palamaa sillo kansalaissova aikaan, ko sattu olemaa nii likkeel sen aikasta rintamaa.

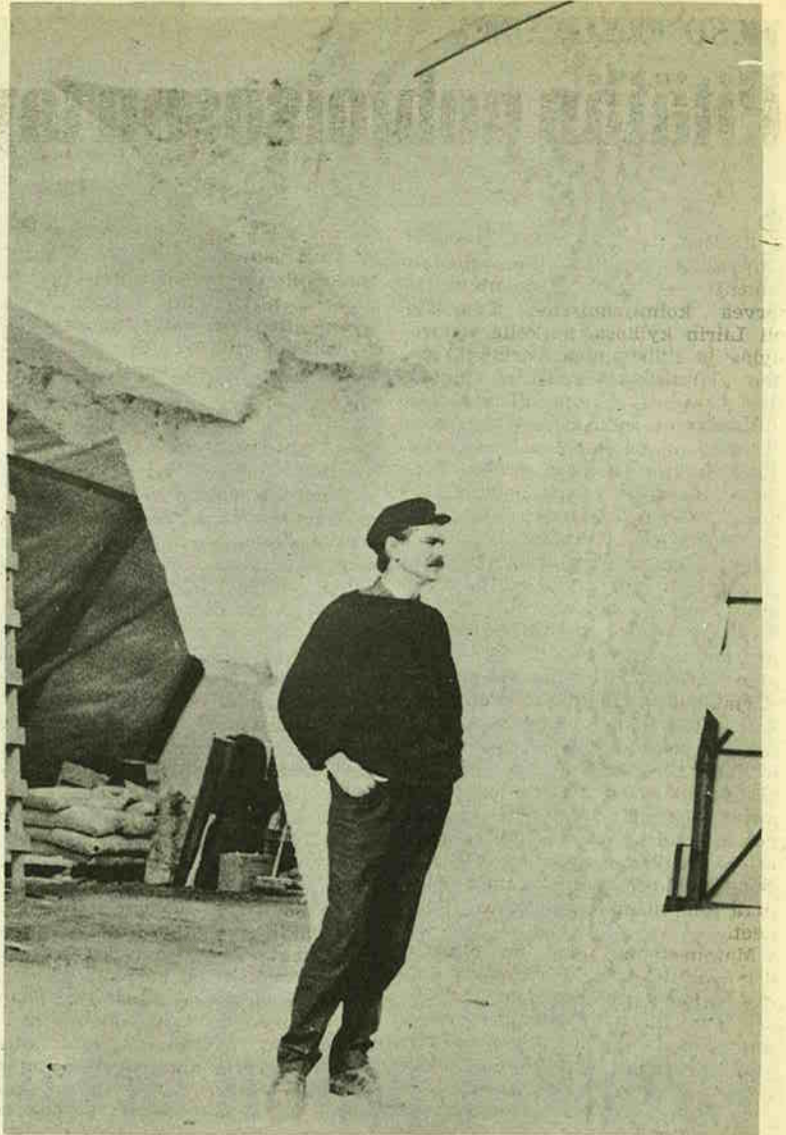
Siel seuratalol ol, niiko niis ylleesä ainakii siieaikaa ol, etteise lisäks sali ja näyttämö ja näis sitä sit ol koko 60-70 päine koulukatras, kaik yhtäikaa, ei siin voint vuorolukkuu harrastaa, ko ei olt ko kaks opettajaa, siin sitä vaa oltii samois suojis kaik neljä luokkaa.

Opettajil ol asunton kyökki ja kammar ja sit tehti pukusuojast viel yks pönnel asunnoks. Opettaja keittiö toimi samal opetuskeittiön, jos sama opettaja, joka pit kaik muuttii tunnit, opetti meil sitä aikaa silmäl pittäi leipomaa jäkääläipää ja jonkinlaisii kaurakakkarol. Sillo oli pula elintarvikkeist, jost tää nykyne sukupolvi ei tiije mittää.

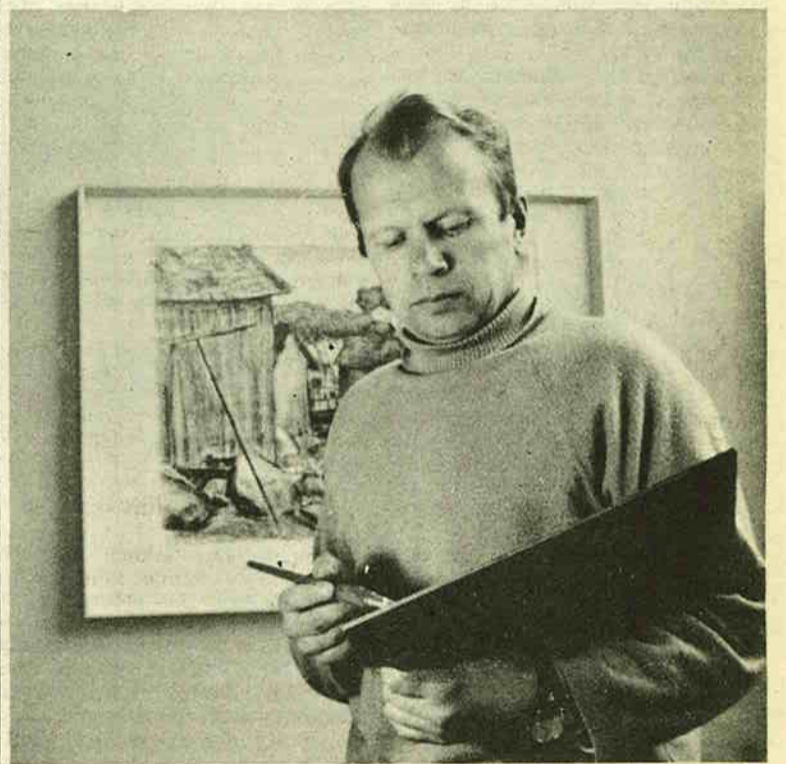
Ei siel sisäl liikoil tilloi olt. Näyttämöl, joka ol pienemp, oliiit yläluokat kaks ylimäistä luokkaa. Siel oliit pulpetit opettaja korokkeest peräseinää tiiviiest kahes rivis, välili ol senverra, et käytäväl sopi kulkemaa. Kamina anto lämmintä näyttämöluokkaa ja

Eräs Nuutajärven lasitehtaan taiteilijoista on Yläsääniön Luurinmällä syntynyt ja siellä varhaislapsuutensa viettänyt Oiva Toikka. Piirtäminen ja kaikkinaisen muotoilu yeresään hankkiutui hän opintielle taideteollisuuskoulun keramiikkalinjalle ja siitä aikenikin tie jolla taiteilijaksi tulaa.

Kuvanveistäjä Nina Terno muistaa hämmästyttävästi lapsuuskotinsa Honkaniemessä. Tampereella ylioppilaksi päässeensä ja Taideakatemian koulun 1959 läpäisseensä evakkotyön lahjakkuus kuvanveistäjänä on huomiotu mm. Suomen kulttuurirahaston- ja eri säätiöiden myöntämällä apurahoilta. Töitä hänellä oli ensi kerran näyttelyllä 1960. Valtion kuvataidepalkinnon 3. ja 2. sai hän vuosina 1961-64. Kansainvälisessä nuorten kuvanveistäjien kilpailussa Hollannissa 1965 sai hän ensimmäisen palkinnon. Yleisissä veistoskilpailuissa on Nina Terno saanut monia palkintoja, joista mainiten 1. p. pres. Rydin mitali-kilpailussa 1966. samoin Maiju Lassilan muistomerkkilpailussa 1968. Häneltä tilattui julkisia teoksia ovat Marsalkan ratsukuva Tampereen yhteiskoululle sekä valmisteilla oleva kirjailija Maiju Lassilan muistomerkki Joensuuhun. Tuottoisuudesta taiteilijana puhuvat monet muotokuvat ja mitalit julkisuuden henkilöistä. Nina Ternon asuinpaikkana on pääkaupunki.

Kuvanveistäjä Terho Sakki ateljeessaan Hyvinkäällä. Taustana kuvassa on hänen viimeisimmän voitokkaan saavutuksensa, Kalevalan muistomerkin tänä syksynä valmistunut kipsivalo. Valmiina tullaan tämä noin viiden metrin korkuinen abstraktinen veistos pystytettäväksi Tampereelle Kalevan kirkon aukealle.

Taidemaalari Tapio Haili. Seinällä eräs hänen monista saaristolaisaiheisista graafisista töistään.

savust pois kaik tauvi pasilit, välist ol sauvvu maata myöte ko hyväskii savusaunas ja sillo se pan vähä niiko vetitelemää, mut saiha sielt ikkuna auk ja siinthä ne sauvvut haihtu ja taas jatkettiin tuntii. Eikä siel silti pahempii sairauksii sattunt. Yhten talven ol tuhkarokko, mut olha sitä paremmiskii koululois, nii ettei sitä voi laskii sen talo syyks.

Mut oppimine siel käi ko paremmiskii koululois. Siel lauletti kuoros ja yksinää, lausuttii ja näyttelii kuvaelmii, joita opettaja Saarelma seipitti. Piettii koulujuhlii, jois ol yleisöö niiko suinkii suojii sopi ja kevväil juhliitti ulkon ja sin sopi väkkii ja siel ol valmiit kullisit kuvaelmil.

Läksyt luistiit siin sivus iha niiko isseksee ja kyl sielt sauvvu se-jast hyvyiiki numeroi todistuksii tul ja ainha sielt läks ittuu suurempiiki koululoihe, eikä taint enää Viipuri koululois erottaa, kuka ol savvu sejas aakkoseese opelit.

Eihä se kyl siie aikaa oltkaa viel tapa sellane, et maalt kaik ois oppikouluu laitettu, vaik kel ois viel olt halu ja edellytyksii. Eihä sitä joutantkaa nii vaa kaik kouluu, ko sitä pit ruveta jo 12-vuotisen täysijää työhö, nii tytöt ko pojatkii, ko siie ikkää tul se kansakoulu läpi käyty.

Kyl täytyy sannoo, et siel ol lusti käyvä kouluu. Eikä elämäs oo ainakkaa allekirjuttanneest tuntunt silt, jot on jäant vähä niiko lapsuolue asemaa, ko ei oo saant aakkosijaa alkaa väkkii komimmas koulutalos. Nii on taint meist jokkaine vaa lävästä tääl kaik evakkoajat ko parempiiki koulutaloi asukkaat. Monta poikaa tosi niistkii seuratalo koulukkaist jäi sin sotatantereil. — Ent. Tommolan tyttö.

Jaatis Otto lokunoi

»Mie oli suutaroint pari päivää. Istui penki ääres pienel tuolil ikkuna al. Alko jo kyllästytää tuo sonkimine ko pit olla siin kyyryys ja selkää pakotti. Kissa evakkoas istu koko aja siin penkil ja vahtas ko mie tuskailii niie aporkkai kans. Välil käi litkimäs maitoo kupist ja tul taas nuolemaa viiksijää siie vieres. Kierts vielä häntääsekkii etujalkoi var-

pai yli et ois olt oikei lokosa. Mie aloi tuumata et taijat hitto tehdä pilkkää miust. Mie hommaa siul maijot ja kortteeri ja sie siin vaa laiskan. Aatteli et joutvat siekii ottamaa osasa näih maailma harmii ja nappasii suutarvasaral etujala kynsiil.

Hiljaa miul ol meininki, mut tais tulla vähä napaka puolest napattu.

Kissa hävis penkilt, hypäs ikkuna karteeni, siint seinäkello pääl ja sielt liita ranssil mist puotti kohvimylly. Yhes räimäkses käi kaik.

Ko hättäässä vilkasii ranssil, nosti kissa kähälääsä, mihi olii lyönt, niiko ois näyttant nyrkkii, sykäks, sähänt ja karjas, jot sie jumalaut.

Kello pompotti kallallaa seinäl,

hyvä ettei puont. Kohvimylly ol lootas jauhettui kohvi, mitkä ol lattial levällää, tuutti ol rutus ja veivi väärä. Eukko säntäs jostakii tupase puolt viel siie ja sano kyselemätä oma mielipiteesä asiast. Miekää en muistant kivistäyvä selkäjäi, ko asetteli kello seinäl suoraa ja yritti sitä saaha käymää.

Mite hää lie olt kissa laita, mut miu o pakko muistaa tapaus ain ko joku sattu vilkasemmaa rutusta kohvimylly tuutti. —

T. H.

Emäntä on hyvä talos vaik vetä keittäkyö.

Kiitä illast isänteä, emäntä vast aamusil.

»Säämänsä Urheilijat» vuodelta 1920. Istumassa edessä vas. Elli Rothman, Valter Hämäläinen, Kirsti Jahnukainen. Toinen rivi vas. Eeva Jahnukainen, Olga Huotari, Irja Hänninen, Taavi Naakka, Matilda Naakka, Marita Pyökäri, Edit Lappalainen. Kolmas rivi vas. Siiri Hyvönen, Anna Häkkinen, Hilka Hakkarainen, Betty Lappalainen, Aino Pyökäri, Elina Hämäläinen, Marita Lappalainen, Anna Hämäläinen. Takarivi Viljo Huotari, Jonne Pyökäri, Aarne Närvänen, Viljam Lappalainen (kaatui talvisodassa), Viljam Hämäläinen, Lauri Hagman, Johannes Hämäläinen, Ville Köhli. — Kuvan lähetti Matilda Naakka.

ILMARI RÖMPÖTTI:

Viipurin mlk:n urheiluelämästä

Kuntamme urheilun syntyyn ja kehitykseen vaikutti luonnollisesti Viipurin kaupunki. Tämä vilkassyykkinen ja vireä kaupunki oli monella alalla kehityksen kärjessä maassamme. Näin oli myös urheilun suhteen.

Jo vuonna 1891 perustettiin urheiluseura Viipurin Reipas. Alussa tämän seuran ohjelmaan kuuluivat pääasiassa voimistelu, voimailulajit sekä hiihto. Vasta v. 1902 lisättiin yleisurheilu ohjelmaan. Kaikki eri urheilunalat alkoivat toimintansa tarmokkaasti. Järjestettiin voimistelunäytöksiä ja kilpailuja, talvella hiihdossa ja kesällä yleisurheilussa. Näistä luonnollisesti levisi tieto Viipurin ympäristössä oleviin kyliin ja useat urheilusta kiinnostuneet maalaiskuntalaiset kävivät hakemassa oppia Reippaan harjoituksissa ja kilpailuissa. Nämä miehet sitten levittivät kotikylässään urheilutojiaan ja aikaansaiivat innostuksen urheiluun.

Tämän kirjoittajalla oli ilo tuntea eräs tällainen urheilumme uranuurtaja. Hän oli Tallin Mannikalasta kotoisin oleva Vilho Neenonen. Aikanaan hänestä kehittyi eräs maamme parhaista tasamaanhihtäjästä ja keskimatkojen juoksijoista. Hän kilpaili voitollisesti usean vuoden ajan niin kotimaassa kuin ulkomailakun. Vuonna 1909 Neenonen saavutti Viipurin piirin ennätyksen 1000 m:n juoksussa. Pikkupoikana kun näki hänen upean palkintokokoelmansa, oli välttämättä saatava kuulla, mistä mikin pokaali tai mitali oli voitettu.

Tällaisten Vilhojen ja Mattien ansiosta alkoi vähitellen urheilun harrastus yleistyä eri kylissä niin paljon, että alettiin tuntea tarvetta järjestelmälliseen urheilutoimintaan. Täten ottivat jo perustetut maamiesseurat, nuorisoseurat ja työväenyhdistykset useissa taupuksissa urheilutoiminnan ohjelmiinsa. Varsinaisia urheiluseuroja alettiin perustaa vasta 1910-luvun loppupuolella. Vanhimpia tällaisia olivat Säämänsä Urheilijat ja Suurperon Salonpojat. Toiminta on ollut tuloksellista, koska tilastoista voidaan todeta, että v. 1916 voitti Säämänsä Urheilijoiden E. Häsä Suomen maastojuoksumestaruuden alle 18 v. sarjassa. Seuraavana

vuonna oli saman seuran V. Uskin vuoro voittaa tämä sama Suomen mestaruus.

Näihin samoihin aikoihin alkoi Honkanlemestä kotoisin oleva painija ja voimiamies Otto Huhtanen luoda kuuluisuuttaan. Vuonna 1917 Huhtanen yllätti Helsingin kansainvälisissä painikilpailuissa seljätämällä sen alkaiset huippumiehet Emil Bacheinuksen ja Jussi Salilan. Kohta tämän voiton jälkeen muutti Huhtanen maastamme pois ja antautui ammattipainijaksi. Hän voitti v. 1921 maailmanmestaruuden seljätettyään saksalaisen Hans Schwatzin 1 t. 35 min. kestäneessä ottelussa.

Toinen kansainvälistä kuuluisuutta saavuttanut painija oli Santu Toivola Perojoelta. Pariisin olympialaisissa hän sai sarjassaan hopeamitalin ja tuli Amsterdamsissa kai kolmanneksi. Mm kilpailussa on hän saavuttanut 2. sijan.

Vapausotaa seurannut vaikea pulakausi ja Työväen Urheiluliiton perustaminen ja sen seurauksena urheilumme jakaantuminen kahteen leiriin vaikuttivat urheiluelämään haitallisesti muutaman vuoden ajan. Tilanteen alettua selkiintyä, todettiin, että eteenpäin pääsulle ei ole muuta mahdollisuutta kuin organisoida uudelleen urheilutoiminta. Esim. Suurperolla Salonpojat liittyivät TUL:ään ja Suurperon maamiesseuran yhteyteen perustettiin Elo-niminen urheiluseura. Myöhemmin tämä seura rekisteröitiin itsenäiseksi SVUL:ään kuuluvaksi urheiluseuraksi ja nimeksi muutettiin Peron Vire. Säämänsä Urheilijat taas Säämänsä Urheilijat liittyivät SVUL:ään ja perustettiin TUL:ää edustava Säämänsä Jäntevä.

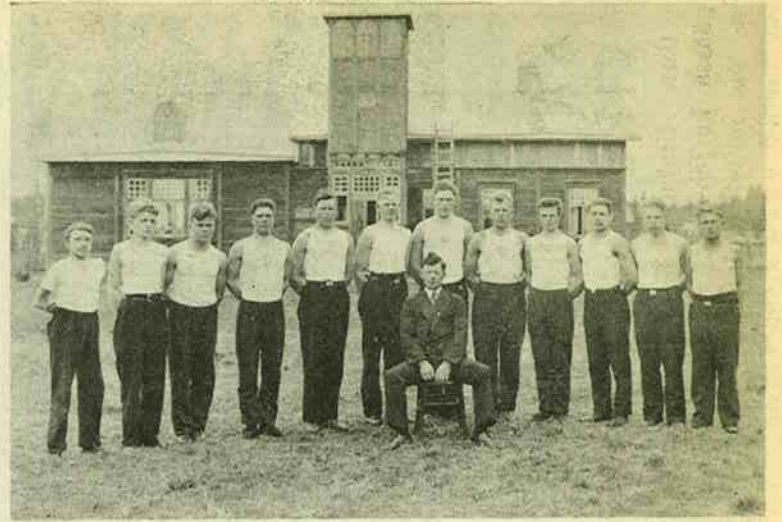
Saman suuntaista kehitystä tapahtui muissakin kylissä. Tässä yhteydessä lienee paikallaan luetella muutkin maalaiskuntamme alueella 1930-luvulla toimineet ja voimakkaasti urheilumme eteenpäin vievät seurukset. SVUL:ään kuuluivat: Lyykylän Visa, Merijoen Urheilijat, Kilpeenjoen Urheilijat, Rauhalan NMKY:n Urheilijat ja Tallin Kisaveikot. TUL:ään kuuluivat Saarelan Nousu, Karppilan Kaiku, Honkaniemen Niemenpojat, Hovinmaan Into ja Tallin Koskenpojat.

Ennen siirtymistä kuvaamaan varsinaista maalaiskuntamme 1930-luvun urheilua, sopinee mainiosti kuvaus Suurperolla asuneesta maineikkaasta maratoonarista Heikki Poutasesta. Hän oli töissä Viipurissa ja ehkä siitä syystä tuli liittyneeksi Viipurin Urheilijoiden riveihin. Poutanen loi sisulla ja tarmokkuudella kuntosaa. Hän kävi joka päivä töissä kotoaan Perolta, taivaltaen tämän 16 km:n matkan juosten ja kävelen, satol tai paistol. Mitähän mahtanevat tämän päivän urheilijat ajatella tällaisesta harjoittelusta. Taitaisi monasti tulla linja-auto mieleen. Mutta tämä tapa antoi Poutaselle sellaisen kestävyuden, että hän pystyi juoksemaan kolmena perättäisenä sunnuntaina täydet maratoonit ja jokaisessa sijoittumaan palkinnoille. Poutasen paras juoksu oli olympiakarsinnoissa Papulassa v. 1932. Hän sijoittui kolmanneksi Toivosen ja Suoknuutin jälkeen ajalla 2,40,11. Kuten muistamme Paavo Nurmi juoksi tässä kilpailussa vain ns lyhyen maratonin.

Viipurin maalaiskunnassa urheilukenttäolosuhteet olivat erittäin puutteelliset. Tästä johtuikin, että ensimmäiseksi pääsi 30-luvulla pesäpalloilu parhaiten vauhtiin. Tätä peliä varten löydettiin sen verran tasaisen puoleista niityä, että pelikenttä saatiin kuntoon. Paikalliset suojeluskunnat olivat myös utterasti eteenpäin viemässä tätä urheilumuotoa.

Menestyksellisin pesäpalloseura oli kunnassamme Merijoen Urheilijat. Seura pelasi valtakunnansarjan A-luokassa. Saman sarjan B-luokassa pelasivat Rauhalan NMKY ja Peron Vire. Säämänsä asui hulpuluokan pesäpalloilijoita, mutta he pelasivat viipurilaisissa joukkueissa. Näistä on ennen kaikkea mainittava Viljo Pyykkö, joka loi maineensa Itä - Länsi otteluissa Idän varmana lukkarina.

Jalkapalloilu ei kenttien puutteen takia päässyt kehittymään sarjajalasteelle missään kuntamme kylässä. Täällä asui kyllä useita mestaruussarjassa pelaajia, mutta hekin kuuluivat Viipurin Susiin. Näistä maineikkaimpia olivat Ati Närvänen, Eero Kettunen, Tomi Laine ja Lundin veljekset. Hiihto talvisin luonnollisesti kuului jo-

Säämänsä ns. Katajan Urheilijain voimistelijat vasemmalta: Tauno Jorasmaa, Jouko Hiitola, Esko Hokkanen, Aleksanteri Roisko, Valo Huotari, Emil Huotari, Sulo Huotari, Toivo Skyttä, Uuno Roisko, Pauli Siihola, Mikko Talikka ja Leo Pöntinen, istumassa Joonas Rahkonen.

Katajan nais- ja miesvoimistelijoita 1930-luvulta. Edessä naisten johtaja Matilda Naakka ja miesten johtaja Joonas Rahkonen.

kaisen seuran ohjelmaan. Seuraotteluja käytiin ahkerasti. Muutamia parhaita mainitaksemme tulee mieleen Veikko Liukkonen, Entta Pullinen ja Vainikainen.

30-luvun puolivälissä alkoi yleisurheilu yhä enemmän ja enemmän voittaa alaa joka puolella. Talkootöillä oli aikaansaatu suorituspaikat jo jonkinlaiseen kuntoon. Maantiet olivat kuitenkin melkein joka kylässä ainoina juoksuratoina. Vaikka olosuhteet eivät olleetkaan parhaat mahdolliset, korvasi innostus urheiluun nämä puutteellisuudet.

Jo vuonna 1933 alkoi joitakin nuorukaisia uskaltanut kokeilemaan voimaa Viipurin kentille. Heinäkuussa oli Papulassa suuret kilpailut, joissa oli myös alle 18 v:n 100 m. Perolta lähettiin oikein vuokratulla linja-autolla seuraamaan näitä kisoja. Kirjoittajan Kalevi-veli oli silloin 16-vuotias ja hän päätti osallistua tuohon juok-

suun. Osanottajia oli paljon, joten oli juostava alku- ja välirät, Kalevi pääsi loppuerään ja kaikkien yllätykseksi voitti itseään vanhemmat ja jo nimeä saaneet kilpakumppaninsa niinkin hyvällä ajalla kuin 12,4 sek. Tällaiset tapaukset olivat omiaan luomaan uskoa muhinkin maalaispoikiin ja uskaltautumaan leikkimäen mukaan. Paria vuotta myöhemmin oli Viipurin piirin poika-urheilupäivillä jo useita osanottajia maalaiskunnasta. Mainittakoon että Peron pojat veivät kolme mestaruutta ja useita muita II ja III sijoja. Yhteispisteissä oli Peron Vire toisena Viipurin Urheilijoiden jälkeen.

Erikoismaininnan vaatii se, että Viipurin maalaiskunnassa oli hyvin vilkasta eri seurojen keskeinen kilpailukoketus. Näistä seuraotteluista muodostui joka vuotisia kohokohtia kylän elämässä. Ei niissä useinkaan suorituspaikkojen heikkouden takia huipputuloksiin päästy, mutta oli jännittäviä ja tasaväkisiä kilpailuja sitä enemmän. Koko kylä oli niitä seuraamassa. Kuriositeetin vuoksi tulkkoon mainitaksi esimerkki siitä tuunka yleisö myötäili kilpailijoiden suoritusten mukana. Eljas Haili hyppäsi seivästä, toiset olivat jo pudonneet kilpailusta ja hän jatkoi yksin. Ylitti vielä pari korkeutta ja sen jälkeen kun rima oli nostettu, kuuluttaja ilmotti, jos Haili ylittää tämän korkeuden saavuttaisi hän uuden seuran ennätyksen. Tällöin tuli vanhempi isäntämies erittäin jännittyneenä tiedustelemaan palkintotuomarilta - mikä se on maailman ennätys - kuuluttuaan, että noin metriä parempi, oli isännän rauhallinen vastaus: onnistuspaha nyt tuo seuraennätys enste.

Aina vuoteen 1939 asti oli joka vuosi seuraotteluja Lyykylän Visa - Peron Vire sekä kolmen seuran välinen ottelu Rauhalan NMKY - Säämänsä Urheilijat - Peron Vire. Peron Vireen juniorit ehtivät otella vuonna 1939 ensimmäisen kerran myös Viipurin Urheilijoiden poikia vastaan. Tässä ot-

Raskaan sarjan painija ja maailmanmestari vuodelta 1921 Otto Huhtanen Honkaniemen Autiolahdesta. Asuu nykyisin Riimimäellä.

YLÄSOMMEEN KYLÄ

Ko kirjotti tuo Yläsommee tuoho ylös, tul iha yhtäkkisen muistiku- van mielee ne vuosikymmenii ta- kaset joulu- ja pääsiäiskortit, ko niis, ol osottee paikkal: Viipuri Som- mee Yläsommee. Jos tuo kaikie ies ois olt viel Europa-Finland, ois mei asema maailma kartal määrätty vissil tarkkuuvel. Mitä hää Som- mee merkinnöö noi käsitteen, ois mukava tietää. Ranskas ko o mel- kei yhtä kuulusa paikka: Somme.

Yläsommee kylähä ol parikym- ment kilometri Pietari päi Vii- purist. Ruokosuolt Ollika jokkee ol luonto joskus muovant noi viis kilometrii pitkä harjutapase. Siihe ol maailma alus asettunt ihmine asumaa. Rautaho paikkeilt löyty kivikaue aikasi esineit. Toika Matti vei niit Viipuri museo. Hy- vi paljo myöhäsemmit ajoilt ol Risukylä Kasakkakivi ja Salo kor- ve äprää Punaset kivet.

Tais olla kolmekymment yhek- sä vuon ko myö Järveläise Mati kans istuttii yhten kesäsen sun- nuntaipäivän hoi Tiesuu koivikko- haa peräl. Yhtäkkiä myö huomati- tii, et myöhä istutaa rakennukse pohjal. Siin ol nurkkakivet ja uuni pohja. Käsinee revitti vähä sam- malta ja sitä ol puol metrii pak- sult kiyvii pääl. Ol siin päivä nä- rettä kiertänt, enneko tuommone säämmäl ol räuniöl kasvant. Min- kälaisii miettei hää lie tuo torpa väki mielessä häutont ja mihi maailma aikaa. Jotakii tuollasta myö vissii aprikoiitti, neljä vuotta maalauskansakouluu käyneet arkeo- lookit. Tuumattii et tullaa joskus kaivelemmaa tuota paikkaa. Välii tul Euroopa asemakaavamuutos. Myökii saatii kussukortti nihi hommi.

Koivuneva Paavo sano miul, et

Karjala julkasoo Viipuri maalais- kunnal numero. Tie sie Yläsom- meest siihe juttu. Mie aatteli heti, et tuo ei oo asia eikä mikkää, kyl Sommeest tuoho asiaa tarveainei riittää!

Ko sit kuitekii tätä tuhausta ru- pesii tekemää, huomasi et vaiva onkii siin, et tarpei o liikaa yhtee sanomalehtikirjotukse. Pitäs olla nyt Unto Seppäne ja tehä asiast kirja.

Miu ikäse muistikuvatha alkaat siint vuuve seissemitoista-kaheksa- toist vaiheilt. Mei torpas asu kuite- kii miu mammai isä mamma. Hää eli yheksäkymment neljä vuotta vanhaks, ja ol syntynt jollokii 1825. Hää ol kuult vanhemmiilt ihmisiilt viel vanhempii asioi. Mummo ol henkiset viriä, ja nuor- uuve muistotha jäävät ain sel- vemmi mielee. Häneit kuuli monei- laista, ko hää heijas mei Onnii ja Erkkii. Nuoruuvessa ol joutunt monellaisee keral ja osas venäjä- kieltä niiko moni muukii niil nur- kiil siihe aikaa. Miekii viel ossaa yhe venäläise kehtolaulu, minkä sillo opi ko hää vakkuu heilutti.

Yläsommee maatha oliit Kuole- majärve ja Johannekse rajoil. Tika saloilt Yläjoe, Korpela ja Tuomik- silla jokkii välil. Jotakii sellasta ko parikymment kilometri kertaa kymmentä kilometrii.

Varsinaine kylähä alko Manni Mikost Ollikast ja loppu Kilpiäise Annamari torppaa Korpela rajal. Syrjäläise Mikko ol viimone Por- lampii männes ja Mäkeläiset Tie- suus. Noi viis kilometrii pitkähä se varsinaine kylä ol ja siin ol ka- heksäkymment talloo, joist puole- kymment ol torppi.

Ko muistelo niitä aikoi ko lam- paat ja lehmät käyviit viel vap-

paan messäl ja sijat kujasiil, tehti tavallisen kesäpäivän hirviä määrä jalajälkii tuol laajal alueel. Nuo Tuusula ja Lappeenranta ovat ol- painajaine karpiittilyhi aikakaue pyörämiehel, minkä pit seissemäks olla kaupunnis töis.

Täst pit puittost tulla jonkiilaine kuvaus Yläsommee kyläst. Kylhä mie tuo kylä tiemutkat tunne ja ihmiset. Mielelläi pysähtyssi joka talo kohal ja haastattassii hoitä. Mut mist asioist ja milt ajakahalt. Kyl mie myönnä, ettei täst jutust mittää maailma parasta tule. Ko tää kuitekii sattu miu kohal, mie tie näi.

Kolgreeni Taavetti asu kylä pe- räl pienes ko leikkimökis. Hää tek pyykkiseipäi ja luuti, tais tehä vastoiki. Nuo kaksäkymment kilo- metrii hää kuletti ne Viipuri toril myötäväk talvel veskelkal ja ke- säl teleskoll.

Täl hää elätti isseesä ja perree- sä. Sillo ei talvel olt aurattui teitä eikä kesäl asvaltiti. Neljäkym- ment kilometrii päivas rautapyörä- sel teleskal pari kertaa viikos ja puolet siint kuorma pääl. Siin sai vanha pien Taavetti liikuntoo mist nii paljo nyt puhutaa. Ei kysynt kunnal appuu. Oisko hänt saantkaa. Viipuri laitapuoliil ei olt sillo viel viemärii. Veslakkii ei sillo viel Kä- remäeläsel tarvittu. Roisko Antti pit sillo huolta kaupunki hykie- niast. Olha niitä paljo muitakii, mut hää ol yks. Vuosii, vuosikym- menii hää vietti yöt tynnyri pääl. Tienas sil leipäase. Ol ainakii lei- vä hajus.

Maastha se leipä irti otettii, mes- säst loput. Paljo kerräytyi puo- loi ja sienii syksyl tiinuihe ja pyt- tölöihe kellarii ja sulanii. Kaalii

telussa alle 19 v sarjassa voitti Pe- ron pojista K. Saikkonen korkeus- hypyn tuloksella 160 cm ja kuulan- työnnön V. Pulliainen 12,51 metriä. Myös 4 x 100 m viestin voitti Pe- ron Vire. Alle 17 v sarjassa Peron B. Balk voitti 60 m juoksun ajalla 7,9 sek.

Tilastojen ja sanomalehtileikkei- den perusteella on pyritty noukki- maan maalauskuntamme urheili- joista kesän 1939 loppuun mennen- sä joitain parhaita esiin. Voimne todeta, että useat pystyivät saavut- tamaan aika hyviä tuloksia senai- kaiseen tulostason verrattuna.

Rauhanal pojista tulee lähinnä mieleen Eero Huotari 3,55 m ylit- täneenä seiväshyppääjänä. Korke-

ushyppääjänä V. Skinnari 180 cm tuloksellaan. J. Reitamoinen 800 m ja 3000 m juoksijana, samoin Armas Hynninen.

Säiniöläisistä sprintteri Lasse Lyra 100 m 11,2 sek., kiekko- ja keihäsmies P. Skyttä, Lyykylästä V. Torkkeli ja E. Talo keskimat- koiden juoksijoita ja V. Tilli ja T. Häkkinen yli 3 m:n seiväshyppää- jii.

Perolaisista Tauno Hellevaara oli 14 metrin kuulamies ja 6,70 m:n pituushyppääjä. Hän oli lisäksi pii- rimme parhaita 10-ottelijoita. Korkeushyppäjä olivat A. Peltonen ja A. Pulliainen 170 cm ylittä- jii. Kiekossa H. Loikas yli 35 met- riä. Pika juoksussa Kalevi Römpöt-

ti 60 m 7,0 sek. 100 m 11,3 sek., pituushyppäjä 6,51 m. Maininnan ansaitsee vielä hänen mainio vauhti- don 3-loikka tulos 9,23 m. Ilma- ri Römpötti juoksi 100 m aikaan 11,2 sek. Lisäksi hän saavutti 1939 Suomen nuorten mestaruuden (18- 21 v) 110 m aidoissa ajalla 14,9 sek.

Valitettavasti tämän kirjoittaja ei saanut mistään tietoja tässä mainitsemattomien kylien tai seurojen toimintoista ja nimimiehistä. Tä- män vuoksi olit erinomainen asia, jos joku näistä puuttuvista asioista julkaisisi tietonsa, sillä seurojen arkistoja ei enää ole jäljellä. Oli- si vahinko, ellei saataisi talteen Viipurin maalauskunnan urheiluta- pahtumia täydellisenä.

Viime marraskuun 19. pä 86 vuotta täyttänyt taloustirehtööri Jussi Pyy, ansioitunut kansanedustaja ja kunnallismies, oli Viipurin maalauskunnan näkyvimpiä hahmoja.

PEROLAINEN VETERAANI JYSSI PYY MUISTELEE

Viipurin maalauskuntaan on perustettu kaikkiaan 27 työväen- yhdistystä, muisteleee Helsingin kodissaan 86-vuotias työväenliik- keen ja kunnalliselämän veteraani Jussi Pyy. Muonamiehen poikana Suurperillä syntyneenä joutui hän jo nuorena mukaan »ajan hyrskyihin», jotka pitkän elämän kuluessa ovat ajottain lyöneet voimakkaina, hän toteaa

Vuoden 1918 tapahtumien aikana aikaansaatu ns. kunnalliskauppa on ollut eräs paljon työtä antanut kunnallinen toimintamuoto silloisen elintarvepulan huomioiden. Kunnan lastenkodin perustaminen oli eräs sen ajan kipeimpiä kysy- myksiä, sanoo Pyy. — Olihan or- polasten hoito tuolloin vielä huu- tolaisasteella, lapset annettiin huu- tolaisiksi heidän hoidostaan vä- himmin vaativille. Tätä oli yhi- teiskunnan avoin haava niin siellä kuin muuallakin maassa. Uusi köyhäinhuoltoaki sisälsi kuntien velvoitteet tässä sellaisiksi, että se pani toimimaan. Kun sitten Säi- niön lastenkoti vihittiin tarkoituk- seensa, oli kuin jokin omakohtai- nen kuorma olisi keventynyt or- poja ajatellen. Tämä oli yhteis- kunnallinen muutos minkä tule- minen koettiin suurena tapahtu- mana ja mikä helpotti kaikkien mieliä. Huutolaisuus oli päätty- nyt.

Yhdistysten toiminnassa pantiin alusta alkaen suuri paino valistus- ja sivistystyölle. Hyviä esitelmöit- sijoita ja puhujia hankittiin juhliin ja muihin tilaisuuksiin. Samoin pyrittiin edistämään ja tähdentä- mään jäsenten itseopiskelun tar- keyttä. Omien toimintatalojen ai- kaansaaminen yhdistyksille oli toi- sille suorastaan kunniakysymys, niiden eteen tehtiin paljon työtä ja nähtiin vaivaa. Ne olivat tuki- kohtia, joilta oli hyvä ponnistaa, mm. urheilukentän niiden piha- mailla olivat suuriarvoisia. Urheilu sinänsä olikin eräs yhdistystoi- minnan tärkeä muoto ja yhdistys- ten alotteista olivatkin monet kun- nassa toimineet TUL:n alaiset seur- rat perustettukin. Peron Salon- pojat, Säiniön Jäntevä jne. Tiedeti- tiin mitä urheilu työläisnuorenkin kohdalla vapaa-ajan harrastuksena merkisi. Työväen torvisoittokun- nat ovat eräs tekijä millä on niin- ikään ollut suuri merkitys yhdis- tyksissä. Monet niistä ovat olleet laadullisesti korkeatasoisia ja juh- lulle etenkin kesäiseen aikaan ne antoivat tiettyä korostusta. Sanot- takoon: työväenyhdistysten toimin- ta myös Viipurin maalauskunnassa oli ripeätä ja tuloksellista.

Kunnallisesta elämästä kotiseu- dullaan, siinä elämäntilanteesta mu- kana olleena, on Pyyllä paljon muisteltavaa. Kotikylänsä Peron asuttamisen jatkotoimenpiteet ovat olleet paljon puuhaa tuottaneita omistusoikeuden siirtyessä karta- notiluksista viljelijöille, tuota saa- nna käyttäen. — Kansakoulun saa- minen kylään oli toinen aikaisia vaiheita, jossa hän oli mukana.

Maalauskunnan rasitteina ollei- den Viipurin esikaupunkien liit- täminen kaupunkiin oli vuosikau- sia kestänyt riitakysymys osapuoli- ten kesken, kumpikaan ei ollut halukas niitä omistamaan. Kau- punkiluontoisina olivat ne kunnalle erittäin vaikeahoitoiset. Lopulta- han ne sitten liitettiin kaupunkiin ja kunta pääsi elämään »omia elä- määnsä». Tätä asiaa ajoi tarmok- kaasti nykyinen kunnallisuusneuvos Pusa. Tällaisten juoksevien asioi- den ohella tuli eteen kunnan uuden toimitalon rakentaminen kaupunkiin. Siihen liittyneen prosessin selvittäminen vaatisi pitkän selonteon, tuumii kertoja. — Val- tuustossa kysymystä eri puolue- kantojen kesken jauhettiin kiivais- sakin äänilajeissa ennenkuin py- tinkiin saatiin pystyyn. Mutta saa- tiinhan se, ja komea siitä tulikin. Siellä se seisoo muistomerkkinä meistä, jotka tuota osaa Karjalasta rakensimme.

Hakatti paljo talveks, eikä sen hai- juu vissii kukkaa tukehtunt.

Tilat ei olleet suuri. Nekki- usiast mones palas huonoi teihe ta- kan. Ko tek pitkäpä päivää ja el- nuukast, asiast ol jotekute reilas. Uutta aikaaha sommelaisel ei ja kuppas sekä Skytä Pekko iski päässeet toteuttamaa omas kyläs- suonta.

Muitakii ammattilaisii tarvitti ja niitä olkii. Sassi Otto, opettaja ol omast kylästä. Virolais Paavo ol ottant asioist selvää. Hää kirjotti kauppa- ja velkakirjoi. Ajo laihuu- toi ja ol tottunt käymää kansseliis. Järveläise ja Olknuora Matit ol seppi. Mahkose Jussi ol räätäl.

Hottise Juhana pit kaupppaa, Urose Hetti parkissi nahat, Manni Paavo tek koriloi ja Miettise Antti vak- koi. Terveyvehuoltookii ol. Pulliai- se mummo, Anni, tek niukkalan- koi ja vaakso. Vinnari Anni hiero ja kuppas sekä Skytä Pekko iski

Arkenha ne ol areharmii. A ko tul pyhä. Siihe sinise sevioottipuvu ja tyykkipaija sissää sopi paljo elä- mäilloo, ko pyhäiltant iltamii lä- hettä. Pien palto pääl, hikisen tanssi jälkee sitä kitiitti talvipak- kaselkii jonkuu portpieles, jos sat-

V- ja U-seura Säiniön Jäntevä vuosijuhlissaan 30-luvulla. Ed. vas. Lyyli Sandberg, Hilja Karhu, Elvi Myllyveräjä, Metso, Hilja Varis, Hulda Hämäläinen. Keskellä vas. Irja Meskanen, Hilja Hämäläinen, Kerttu Vuohio. Kolmas rivi vas. Martti Pirinen, Pentti Sallio, Unto Tikkanen, Toivo Korhonen, Erkki Pirinen, Aarne Pennanen, Verner Sandberg, Martti Skinnari, Toivo Hokkanen. Takarivi Olli Kuparinen, Terho Pennanen, Jussi Varis, Jouko Kuparinen, Kalevi Penttinen, Viljo Teittinen, Elias Karhu, Lauri Sandberg.

ONNI HINKKANEN:

Maatalouskerhotoyöstä Viipurin maalaiskunnassa

Kun tartun kynään muistellakseni aikaa siellä koti-Karjalassa 25-35 vuotta sitten, en aluksi jaksa ymmärtää, miksi sen ajan muisteleminen nyt jo voi tuntua niin vaikealta. Tunnen ihan tuskaa tunnosani. Kykenenkö enää kuvaamaan kaikkea sitä, mitä silloin aivan nuorena touhusimme. Mihin kaikkeen silloin uskoimme, mitä toivoimme ja mistä iloitsimme. Tuntuu kuin ylipääsemätön muuri olisi tehty kaiken silloisen ja nykyisen välille. En tarkoita tässä niinkään aineellista ja paikallista muutosta vaan sitä henkistä pohjaa, jolle silloin rakensimme tulvaisuuttamme. On kuin pois pyyhkäisty kaikki se, mihin silloin luotimme ja jota pidimme selvänä ja pysyvänä.

Maaseudun nuorillahan ei silloin ollut paljon valinnan varaa. Koulun jatkaminen kansakoulusta pääsyt jälkeeni hyvin harvoille mahdollista. Oli vain pureuduttava vanhempien kanssa kodin askareisiin. Maatalouskerhossa mukana olo antoi kuitenkin vaihtelua hyvin monelle nuorelle heistä usein vaikealta ja yksitoikkoiselta tuntuvaan elämänmenoon. Oma kerhoiritys kiinnosti ja antoi mahdollisuuden irtaantua edes osaksi vanhempien käskynalaisuudesta ja holhouksesta. Läheskään kaikki vanhemmat eivät jaksaneet ymmärtää tätä nuorten irtaantumispyrkimystä, yksilöllistä oman elämän tarvetta. Niin luonnollista kun tämä jokaiselle yksilölle onkin.

Eeno Pusan sydämenasia

Viipurin maalaiskunnassa tehtiin silloin paljon työtä kerhotoyön e-

teenpäin viemiseksi. Kunnallisen neuvos Eeno Pusa oli maatalouskerhoirityksen puheenjohtajana. Hän otti kerhotoyön oikein elämäntehtäväkseen ja sydämenasiakseen. Hän toimi myös Karjalan Maatalouskerhoirityksen puheenjohtajana ja sittemmin on toiminut koko maata käsittävän Maatalouskerholiiton puheenjohtajana. Varojen hankinta tähän työhön oli vaikeata silloin, niinkuin taitaa olla yhä edelleenkin. Työtähän tehtiin lahjoitusvarojen, kunnan ja valtion avustuksen turvin. Vaikeuksista huolimatta, tai ehkä niiden suuru-

Kunnallisen neuvos Eeno Pusa toimi voimakkaasti Viipurin maalaiskunnassa vuodesta 1919 lähtien aina vuoteen 1947. Kunnan tiukkojen raha-asioden aikana hän oli monasti ratkaiseva tekijä jopa pannaan «maansa ja mantunsa» takaukseksi kunnan asioiden hoitamiseksi.

Aijaat autoil asvaltil ja valissoot ruokaasa.

Vähä sen jälkee ko Somme Porlamme motti ol lauent, tuli Säiniölt Sommeeseen. Ol pilvine päivä. Mittää ääntä ei kuulunt mistää. Ei junnaa, ei moottorisurinaa, ei ies linnu piiskutusta. Ensimäise ker istui Risukylä rintees ja teise ker Sillapää nurmel. Mesät ol palaneet ja punasta horsmaa ol paljo. Sova roijuu joka puolel. Mie en oikei niiko ymmärtänt, et ooks mie täs ja mikä tää o mitä mie kassele. Ei siint tarvint valokuuvaa ottaa. Jäi mielee muutekii.

Sillapää sillal ol kieltotaulu, et ampumise uhal o kielletty mäнемäst etemmäks. Siin aprikoj mäaks vai en. Arvelii et kuka nyt yksinäistä pyörämiestä ampuu, ko en lähe juoksentelemaa, mut pijaattaa voivat. Ko en kaveriil sanont mitää mihi tuli männeeks, aatteli et jäävät haikailemmaa jos viivy. Turhaa oli pelänt, sai perästä tietää. Kyläs ol olt tuttuil ihmisi. Kokemata jäi minkälaine hää olt tappaamine.

Tääl o olt tällasta haukkimista tuo kylä elämäst ajallisest ja alueellisest, sen ihmisiist ja tapatumist.

Täähä ei sano paljookaa niil, mitkä ei siel oo olleet. Kuka taas o olt, hää täyventää tätä omil muistikuvillaa.

Tää tuhaus voip olla viimesii, mikä näikää julkisest käyvää Yläsomme nime ympäriil kylän. Maalaiskunnna historia loppuosaha juuttu kii.

Se kylä ja sen ihmiset tekkiit jokkaine oma aikaasa taval, mitkä milloki ettee tul. Jos ei ain nii hyvästää, mut ainakii jotekute, tavallise kannakselaiskylä tappa.

Tällasen myö männää lopullissee tilitarkastukseen. Niit et, terve vaa ja hyväst sie Yläsomme kylä. — Toivo Hanninen.

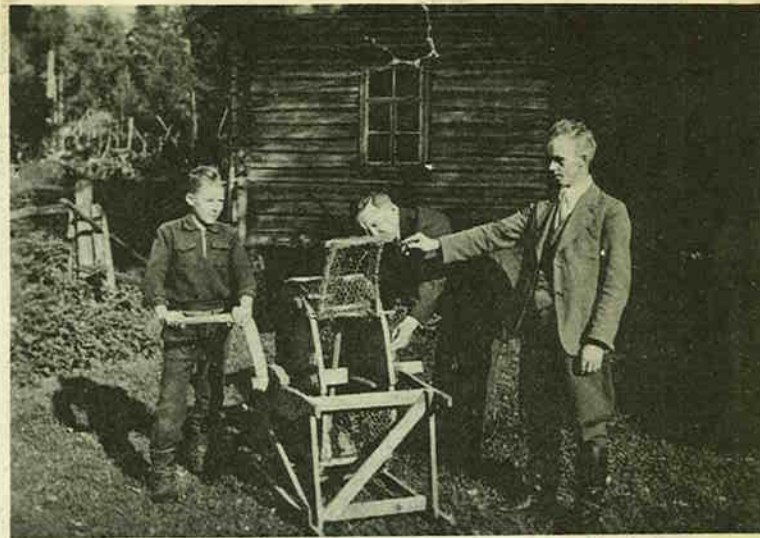
den takia juuri, olikin maatalouskerhotoiminta nopeasti kehittyvän Etelä-Karjalan alueella tehokkaammin hoidettu laajemmin levinnyt kuin muualla maassa. Allekirjoittaneella on säilynyt ainoastaan vuoden 1935 piiriliiton toimintakertomus. Siitä näkyy, että kaikkiaan 29 Etelä-Karjalan kunnassa oli silloin toiminnassa maatalouskerhoiritykset. Siis alueella Saimaa - Rajajoki, Luumäki - Antrea. Neuvoja oli tällöin 43. Ja varoja käytettiin silloin työhön koko alueella 432,841 silloista markkaa ja Viipurin maalaiskunnassa 39,201 markkaa. Neuvojista oli ympäri vuoden toimivia silloin ainoastaan kymmenkunta. Loput oliivat toimesta 70 - 200 työpäivää vuodessa. Viipurin maalaiskunnassa oli sinä vuonna neuvojina Aili Pesonen ja Onni Hinkkanen. Kolmekymmenluvulla toimivat edellisten lisäksi neuvojina Lempi Hörkkö, Aino Tavast ja Akseli Rosemberg. Sodan aikana Hanna Sutinen ja Fiina Paa-janen.

Palstaviljely

Lienee tässä yhteydessä syytä mainita myöskin pula-ajan palstaviljelytoiminta, jota tunnuksella "perheen ravinto omasta maasta" järjestettiin yhteiskunnan tuella työttömille ja puutteessaoleville perheille. Viipurin maalaiskunnassa lienee silloin ollut noin 50 perhettä, joita kerhoneuvojat jou-tuivat ohjaamaan. Heille järjestettiin 0,5-3 ha peltoa, siemeniä, väkilannoitteita, kesäporsaita, jopa lehmäkin. Varmaankin tämä työ helpotti suuresti heidän elämäänsä ja kannusti omatoimisuuteen. Silloinen piiriliiton konsulentti, agr. Erkki J. Kinnunen ja E. Pusa oliivat myöskin tämän toiminnan alkuunpanijoita ja kehittäjiä. Kinnunen siirtyikin sitten Helsinkiin johtamaan tätä toimintaa koko maan puitteissa. Hänen jälkeensä toimivat konsulentteina Viipurissa agr. Lauri Vilkki ja agr. Antti Sokka.

Lähes 6.000 kerholaista

Koko piiriliiton alueella oli v. 1935 kerholaista 5.922 ja Viipurin mlk:ssa 372. Tilastoon tulivat vain sellaiset kerholaist, joiden käytännön kerhoiritys oli loppuun viety ja sen vuoden kerhokirjanpito tyydyttävästi päätetty. Kerholaista oli silloin poikia 160 ja tyttöjä 212. Kerholaisten keski-ikä oli

Sikurijuuren pesurumpua kokeillaan, vasemmalta: Pentti Peräkylä, johtaja Seppälä Maatalouskerholiitosta ja neuvoja Onni Hinkkanen.

koko piiriliiton alueella 13,8 vuotta ja Viipurin mlk:ssa 14,5 vuotta. Keski-ikä nousi vielä v. 1939 mennessä lähes vuodella pitäjässämme.

Sokerijuurikas vaati neuvokkuutta

Kerholaisten yrityksistä mainitakoon, että kerhopalstojen yhteinen pinta-ala oli silloin koko piiriliiton alueella 118 ha ja maalaiskunnassa 13,37 ha. Viimeisinä vuosina kerhopalstat suurentivat hyvin huomattavasti, kun kerholaiset kasvoivat ja mm. Antrean sokeritehdasta varten ryhdyttiin kehittämään juurikkaan viljelyä. Tämä viljely levisikin sitten hyvin nopeasti lähes kaikkiin kyläkerhoihin. Isännätkin innostuivat asiaan, kun kerhopalstat tarkkoine kirjaniptoi-neen ja säännöllisesti 1-2 kertaa kuukaudessa tapahtuvan neuvojan käynnin ansiosta soveltuivat erinomaisesti kokeiluviljelmiksi. Kerholaiset voisivat olla ylpeitä tässäkin asiassa esimerkillisestä uranuurtajatyöstään. Tehtaan myötävaikutuksella saatiin hankituksi muutamille kyläkerhoille hevosveotoinen kylvö- ja haravakonekin, joka uutuutena lisäsi kovasti harrastusta ja auttoi työssä.

Pula-aikana järjesti Kerholiitto kerhoviljelmille sopimus- ja kaup-pakasviksi sikurijuuren. Sitähän tuotiin siihen aikaan ulkoa huomattavia määriä. Se oli varmasti menestyvä kasvi kerhopalstoilla, mutta syksyllä sen kauppakuntoon saattaminen oli kovin hankalaa ja suuritöistä. Olihan se hyvin pestävä, paloiteltava ja kuivattava, joka kaikki jouduttiin aluksi tekemään käsityönä. Oli ryhdyttävä itse kehittämään pesurumpuja, paloitelukoneita ja kuivaustelineitä saunoihin ja riihiin. Paloitelukoneita tehtiin kahta tyyppiä, pieni mukavasti polkupyörän päälläkin kulje-

tettava pumppuvarresta käytettävä "kone" ja suurempi leikkuupyörällä varustettu, kammesta väännettävä. Molempia valmistettiin useita kymmeniä kpl. kyläpajoissa ja eräässä viipurilaisessa puusepän-verstaassa. Tälle suuremmalle koneelle oli allekirjoittaneella patenttikin haussa. Kerholiiton kaupallinen osasto levitti niitä eri puolille maata. Yllämainittujen kasvien lisäksi viljeltiin maalaiskunnassa kerhopalstoilla myyntiäkin varten huomattavasti sipulia, kurkkua, kaalia ja porkkanaa. Kun kunnan alueella oli kaksi perunajauhotehdasta, toinen Talissa ja toinen Nuoraalla, oli kerholaisilla tilaisuus viljellä myöskin perunaa kauppa varten, vaikka siitäkin huomattavin osa tuli käytetyksi tai myydyksi ruokaperunana.

Hedelmäpuita ja marjapensaita

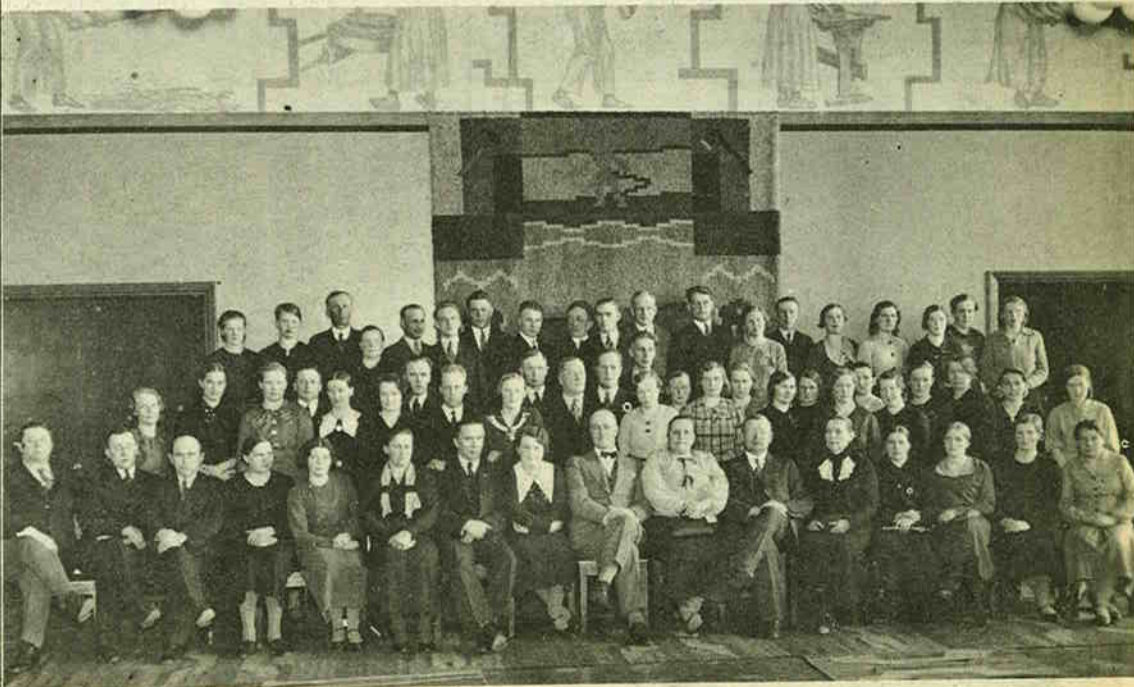
oli mainittuna vuonna n. 300 kpl ja mansikkaa 540². Nämäkin viljelykset laajenivat nopeasti seuraavina vuosina, kun kerholaiset ryhtyivät järjestelemään omia taimitarhojaan ja oppivat itse jalostamaan omenapuuntaimia.

Metsäkerhotyö

Sodan edellisinä vuosina aloitettiin siellä Etelä-Karjalan metsänhoitolautakunnan myötävaikutuksella myöskin metsäkerhotyö. Sinne jäi kymmeniä pieniä metsäpuiden taimitarhoja sodan jalkoihin, samoin kuin Maatalouskerholiiton järjestämät kielenjuurakoiden koeviljelyksetkin.

Kynänkin käyttö

4 H-työn tunnussanat, "pää, käsi, sydän ja terveys" edellyttävät myöskin edellä kuvatun kerhopals-

Karjalan Maatalouskerhoirityksen neuvojat kokouksessaan Viipurin maalaiskunnan talossa Viipurissa vuonna 1935.

Katsaus Viipurin maalaiskunnan Pitäjöseuran toimintaan

Sota oli päättynyt. Kotiseutu menetetty jälleen ja parhaansa mukaan yritti karjalainen sijoittua uusiin oloihin. Tuttua tarinaa. Mutta mitä vaatikin aineellisuuden turvaaminen ja olojen kaikinpuolinen järjestely ponnistuksia kunkin yksilön taholta, niin tunnettiin yhteisesti menneisyyden muiston vaalimisen velvoitus ja merkitys, ja katsottiin aiheelliseksi perustaa yhdistyksiä ja seuroja tätä asiaa hoitamaan. Näin syntyi myös Viipurin maalaiskunnan pitäjöseura.

Joulukuun 20 p:nä v. 1948 oli Lahteen ravintola Jukolaan kutsuttu koolle ent. Viipurin maalaiskunnan asukkaita päättämään pitäjän hoitokunnan toiminnan lopettamisesta. Kokouksen puheenjohtajana toimi kunnanvaltuuston monivuotinen puheenjohtaja, mv. Juho Ouvinen ja pöytäkirjan pitäjänä kunnankirjuri J. O. Rauhala. Tässä, sanottakoon historiallisessa kokouksessa, lyötiin päätökseen Viipurin lkiympäristön yhteisön toiminta kuntana. — Kokouksen asialistalle oli kuitenkin merkitty myös toinen tärkeä asia, pitäjöseuran perustaminen. Asia sai yksimielisen kannatuksen, joten päätettiin perustaa Viipurin maalaiskunnan Pitäjöseura. Sen ensimmäiseen johtokuntaan valittiin seuraavat henkilöt: toimistoapul. Aino Kiesi Lohjalta, maanviljelijät Einari Kuuluvainen Nurmijärveltä ja Ilmari Lehtonen Lohjalta, toimistoapul. Irja Matikainen Hyvinkäältä, mv. Otto Arvid Sassi ja Emil

Skinnari Tuusulasta, osuuskassanhoitaja Heikki Nieminen ja maat. tekn. Arvi Siitonen Hyvinkäältä sekä kunnankirj. J. O. Rauhala Lahdesta. Varajäseniksi valittiin kirkkoherra Kustaa Lauri Helle Helsingistä, mv. Armas Heinonen ja Iivari Putkonen Hyvinkäältä Seuran puheenjohtajaksi valitsi johtokunta J. O. Rauhala, sihteeriksi Arvi Siitonen ja rahastonhoitajaksi Irja Matikainen. Yhdistysrekisteriin seura merkittiin maaliskuun 12 p:nä 1949.

Seuran perustamisesta on nyt kulunut yli 20 vuotta ja jokaisena niistä, paitsi kahtena on järjestetty kesäjuhla vuosikokouksineen. Toisena, jolloin juhlaa ei järjestetty, pidettiin vuosikokous Helsingissä ravintola Kestikartanossa Karjalan Liiton kesäjuhlien yhteydessä ja viime kesänä samoin Helsingissä Viipurilaisessa Osakunnassa Karjalan Liiton suurjuhlien yhteydessä. Pitäjäjuhljen viettoaikoina ovat vaihdelleet lähinnä Lohja, Vihti ja Hyvinkää, mutta myös Nurmijärvi, Tuusula ja Lappeenranta ovat olleet juhlapaikkakuntina.

Virkailijat

Puheenjohtajina ovat tänä aikana olleet J. O. Rauhala vuoteen -59 eli kuolemaansa asti, Ilmari Lehtonen vuoteen -65, Einari Kuuluvainen vuoteen -68 ja nyt agr. V. Olkinuora.

Sihteerinä oli Arvi Siitonen vuoteen -56 ja hänen jälkeensä Irja Matikainen. Rahastonhoitajana on

koko ajan toiminut Irja Matikainen. Tilintarkastajina olivat vuoteen -55 asti rouva Elli Himmanen ja mv. Aleks Haili, heidän jälkeensä edelleen kirjanpitäjä Helliikki Kylmä ja mv. Mauno Jahnukainen, varalla mv. Hannu Kaipainen ja herastuomari Vilh. Laitinen. Nykyisin H. Kylmä ja mv. H. Kai-

Kamreeri J. O. Rauhala toimi kunnansihteerinä vuodesta 1921 kunnan lakkauttamiseen saakka. Vaikutti ratkaisevasti «Viipurin maalaiskuntaa sanoin ja kuvin» teoksen sekä pitäjähistoriakirjan aikaansaamiseen.

toilla aherruksen lisäksi henkistä toimintaa. Kynän käyttö muistiinpanojen muodossa kerho-opiaan kirjanpitotulokoiden täyttämiseen ja toimintakertomuksen laatimiseen vuoden tapahtumista, lie nee monelle ollut tärkeintä hengenviljelyä, vaikka sitä oli kovin vaikea kaikkien ymmärtää. Tällä tavalla voitiin siirtää koulussa opittu kirjoitus- ja laskutaito käytännön elämää palvelemaan. Nykyisin nähdään käytännössä, miten vaikeaa voi olla lain edellyttämän verotuskirjanpidon pitäminen niille maanviljelijöille, jotka eivät kansakoulun jälkeen ole juuri kynää käteensä ottaneet. Yhteistyökyläkerhoissa, kokoukset, juhlat, retkeilyt ja kurssitoiminta avarsivat kaikki nuorten näkökenttää sopeutuvaksi ymmärtämään lähimaisiään ja niin koko yhteiskuntaa.

Retkeilyjä

Muistan järjestetyn mm. käyntejä naapurikyläkerhoissa vierais-

sa, muissa kohteissa omassa pitäjässä ja Viipurissa, laivamatkat Viipurin lahdella, polkupyöräretket aina Imatralle asti ja muita samanlaisia. Junamatkojakin tehtiin esim. Maatalouskerholiiton suurjuhliin Helsingin, Sortavalan ja Valamon luostariin, Terijoelle sekä naapuripitäjissä oleviin maatalousammattikouluihin.

Mehiläishoito

Talvipuolelleen riitti tehtävää, mikäli neuvoja oli palkattu koko vuodeksi. Kotitalous- ja ruoanlaitto, ompelu- ja kankaankudontakursseja järjestettiin eri puolilla pitäjää. Kirjansidonta oli mieluisia askartelua ja puusepäntökurssejakin järjestettiin muutamia. Neuvonnan järjestettyä ympäri-vuotiseksi sai myös kotieläintenhoito vähitellen ansaitun huomionsa. Erikoisesti kannattaa Viipurin mlk:sta mainita mehiläishoito-harrastus, jonka tiedetään vaativan tekijältään huomattavasti tietoa,

taitoa ja luonnettakin. Nehän ovat eläimiä, jotka eivät kesyynny eivätkä alistu, vaan hoitajan on sopeutettava ottamaan niiden elintavat huomioon. Kerholaisilla oli eri puolilla pitäjää useita kymmeniä mehiläistarhoja ja aloittelijoita oli monia. Se oli niin mielenkiintoista ja jännää, että se tarttui nopeasti pojasta poikaan eikä sivulliset paljon uskaltaneet tulla pesiä häiritsemään. Innokkaasti rakenneltiin talvisin pesiä, ensin kurssilla ja sitten jatkettiin työtä kotipirteissä. Kesät oli kiireistä sadonkorjuun aikaa. Kunnan alueella oli runsaasti kukkivia mehiläismaisemia. Muistan, että kerhokokouksissakin muistettiin nämä äkäiset porriaiset. Luettiin ja taidettiinpa joskus laulaakin niistä, esim. tämännäpöytä itse tekemämme runo: "Mehiläinen mehilintu, / aina kukasta käykukkaan/ kerää mettä mättähistä, / ettei mitään joutuis hukkaan. / - Kerholainen, viisas mies, / joka keinot kaikki tiesi, / ryhtyy liittoon mehiläisen, / saapi talteen jalon aineen.

VIVA SÄÄTIÖ

Päätös Viipurin maalaiskunnan ja Vahvialan kunnan jäämistä hoitavaan Viiva Säätiön perustamisesta tehtiin yhteisessä hoitokuntien kokouksessa 30. 8. 1947. Laaditut säännöt oikeusministeriö vahvisti maaliskuun 18. p:nä 1948. Säätiön kuusi jäsentä käsittävä hallitus valitaan 3-vuotiskaudeksi siten, että siihen kuuluu kolme edustajaa kummastakin kunnasta. Hallituksen puheenjohtaja varamiehineen valitaan tuoksi ajaksi vuorottain osapuolten kesken. Sihteerikirjanpitäjän valitsee hallitus. Säätiön ensimmäiseen hallitukseen vuosiksi 1947-49 tulivat valituiksi: Viip. mlk:sta J. I. Putkonen pj., J. O. Rauhala, Ilmari Lehtonen sekä Vahvialan edustajina E. J. Sutela varapj., Juho Suuronen ja Antti Riuheläinen. Hallitusta määrättäessä suorittaa lopullisen valinnan Etelä-Karjalan maanviljelysseura. Säätiön pääasiallisena tarkoituksena on opiskeluapurahojen jako sellaisten henkilöiden lapsille, jotka ovat vuosina 1939-44 tai jonakin mainituista vuosista tulleet merkityiksi Viip. mlk:n tai Vahvialan kunnan kirjoihin. Tähän mennessä on apurahoja jaettu kaikkiaan n. 110.000 markkaa. Edelleen sisältyy säätiön tarkoitukseen vaalia muillakin tavoin entisen kotiseudun perinteitä.

Säätiön viimeksi valitun hallituksen muodostavat seuraavat henkilöt: Mv. Ilmari Lehtonen Lohjalta, mv. Toivo Kontio Viidistä ja varatuom. Kalevi Sassi Helsingistä. Viip. mlk:n edustajina ja Vahvialan edustajina mv. Toivo Seppä Punkalaitumelta, rautatiel. Toivo Sipiläinen Hyvinkäältä ja seppä Waino Turkia Korialta. Säätiön sihteerikirjanpitäjänä on pankkivirk. Irja Matikainen Hyvinkäältä. Tilintarkastajiksi on valittu op. Aug. Anto ja mv. Waino Typpö, edell. Viip. mlk:n, jälkimm. Vahvialan puolesta. Viiva Säätiön tämänaikaisen hallituksen puheenjohtaja, maanviljelijä Seppä kuoli heinäkuussa 1970. — Yllä olevassa kuvassa säätiön tämän hetken hallitus, vasemmalta: Kalevi Sassi, Toivo Kontio, Irja Matikainen, Toivo Seppä, Toivo Sipiläinen ja Ilmari Lehtonen. Kuvasta puuttuu Waino Turkia. — I. M.

piainen sekä varamiehinä Vilh. Laitinen ja M. Jahnukainen.

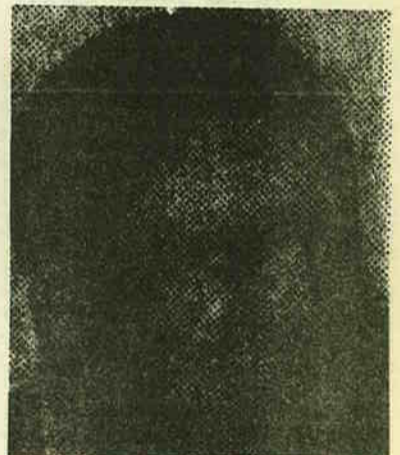
Seuramme nykyisen johtokunnan muodostavat seuraavat vakinaiset jäsenet: teknikko Toivo Hanninen Hyvinkäältä, agrologi Onni Hinkkanen Viidistä, lehtori Eero Huotari Keravalta, maanvilj. Tauno Jaatinen Lohjalta, tarkastaja Paa-vo Koivuneva Hyvinkäältä, maanviljelijä Ilmari Lehtonen Lohjalta, pankkivirkailija Irja Matikainen Hyvinkäältä, maanviljelijä Seppo Toikka Nurmijärveltä ja agronomi Veikko Olkinuora Tuusulasta. Varajäseninä, varatuom. Kalevi Sassi Helsingistä ja kansakoulunopettaja Jone Hämeenlinnasta sekä mv. Veikko Haili Nurmijärveltä.

Johtokunta on kokoontunut kaksi kertaa vuodessa säännöllisesti, vuosikokouksen yhteydessä ja keväisin. Keskeisinä kokouksien pito-paikkana on ollut Hyvinkään Osuuspankki.

Pitäjähistoria

Paitsi juhlia ja kokouksia on johtokunta pyrkinyt pitäjämme muiston vaalinnassa myös pysyvästi näkyviin tavoitteisiin. Kamreeri Rauhala eräs perusajatus, pitäjähistorian aikaansaaminen, on toteutunut.

Sanottakoon, että niin kirjan toimituskunta kuin johtokunta kokivat siinä oikean suururakan. Toimituskunnan muodostivat: kamreeri Rauhala puheenjohtajana, agronomi Pellerovo Huitu, tohtori Johannes Virolainen, opettaja Jone Sassi ja tal. neuvos Eeno Pusa. Tämä toimikunta teki sopimuksen fil.maisteri (sittemmin tohtori) Toivo J. Paloposken kanssa teoksen toimittamisesta. Toimeenpannut yleiset arpajaiset muodostivat alkupääoman. Samoin kartutettiin rahastoa hankkimalla kirjalle ennakkotilauksia. Viiva-säätiön sitoumus 500 kirjan ostosta näytteli ratkaisevaa osaa. Sitten koettiin takaisku kamreeri Rauhala siirtynyt ajasta ikuisuuteen. Hänen tilalleen valittiin maanmittausinsinööri Waino Skinnari. Paloposken sairastuminen kesken työn oli seik-

Julkisen elämän näkyvin Viipurin maalaiskuntalainen on maaja metsätaloustieteen tohtori Johannes Virolainen. Hänen kotipaikkansa oli Sommeessa.

ka, mikä vaikutti teoksen valmistamiseen viivästyttävästi. Viiva-säätiöltä anottu laina viivästyti sääntöpykälien johdosta.

Teos saatiin ulos painosta keuhalla -67. Mainitun vuoden elokuussa p'detyillä kesäjuhlilla oli kauan odotettu historiateos ensi kertaa yleisön saatavissa. Painotyön suoritti joensuulainen Pohjois-Karjalan Kirjapaino.

Pitäjäviiri

Toinen näkyvä aikaansaannos on pitäjäviiri. Vuosikokous v. -66 antoi johtokunnan tehtäväksi hankkia viirin. Seuraavan vuoden kokouksessa hanketta tiivistettiin siten, että nimettiin viirittoimikunta, johon valittiin Irja Matikainen, E. Kuuluvainen ja P. Koivuneva. Johtokunnan kevätkokous -68 täydensi toimikuntaa niin, että siihen tulivat lisäksi Toivo Hannikainen ja Viljami Jahnukainen. Asiantuntijaksi kutsui toimikunta mukaan hyvinkääläis-viip. maalaiskuntalaisen kuvanveistäjä Terho Sakin. Toimikunta päätti yksimielisesti hankkia viirin Sakin esille-

Viipurin mlk:n maatalouskerholaisia v. 1937 Kannaksen retkeilyllään Hallassa.

MAUNO KOIVUNEVA:

Viipurin pitäjä nuoren papin näkökulmasta

Viipurin pitäjä oli kuin reikäleipä Viipurin kaupungin ympärillä. Kaupunki oli haukannut sen poikki Tienhaaran kohdalta. Lisäksi oli leivästä lohjennut isot palaset Ihantalan seurakunnan ja Vahvialan kunnan itsenäistyttyä. Oli pa Sääniön seutukin menossa siihen suuntaan. Minäkin kuului siihen intomielisten haihattelijoiden joukkoon, joka koetti puuhata oman Sääniön seurakunnan perustamista yrittämällä vetää siihen mukaan myös Suur-Peron seudut. Kovanpuoleinen kokous se oli, mikä pidettiin Luurinmäen rukoushuoneella. Peron isännät tulivat suurella yksimielisellä joukolla kaa-tamaan hanketta. Katseilin heitä silloin, jollei suorastaan vihaisesti, niin kuitenkin karsaasti. Hyvä oli meillä kuitenkin tarkoitus, kun tällä hankkeella koetimme saada hyvät edellytykset sille vilkkaalle hengellisen toiminnan viriämiselle, joka Rauhalan Nuorten Miesten Kristillisestä yhdistyksestä alkunsa saaneena oli syttynyt Sääniöllä. Järki sai tunteesta voiton. Se ei aina ole täällä maailmassa onneksi, mutta tässä asiassa se varmasti oli. Olisihan perolaisille ollut vähän niin kuin takaperaista tai sanoisinko sivu-peroista käydä asioimassa Sääniöllä, kun yhteydet Viipuriin olivat luontevimmat.

Sen tulin huomaamaan Uuraan seudulla, että seurakunnalliset rajat eivät lyöneet yksin kunnallisten rajojen kanssa. Sillä suunnalla olivat Viipurin kaupunki, Viipurin maalaiskunta, Viipurin maaseurakunta ja Johanneksen seurakunta sikin sokin.

Sain aloittaa pappisurani kotiseurakunnassani, mikä lienee harvinaista. Antti Roiskon talon nimi oli Turhala, jonka maille Viipurista tulleet rautatieläiset ottivat kylän nimeksi Rauhala. Hiukan jäljestäpäin harmittaa, kun noin kilometrin päässä ollut Märkäpää-niminen kylä kävi omistelevaan Rauhalan nimeä. Se tietysti joutui siitä, että valtionrautatiet pani Rauhala-seisakkeen juuri Märkäpään kohdalle. Poikien partiotoiminta oli alkuna Rauhalan NMKY:lle, joka muodosti sitten ponnahduslaudan toiminnalle koko pitäjässä. Rovasti Kukkonen, Viipurin maaseurakunnan II kappalainen, oli kuollut ja joutuin hänen leskensä armovuodensaarnaajaksi tai sanoisimmeko vi kappalaiseksi. Maaseurakunnan papinhan asuivat kaikki Viipurissa siihen asti kuin toinen kappalainen asettui Sääniölle Luurinmäen seurakuntatalolle. Minä asuin kotonaani, josta käsin tein matkoja pitä-

jälle joko kiertäen reikäleipää tai tehden Viipurista käsin säteittäisesti matkoja kylille. Usein sanoin kotona hyvästii sunnuntaiamuna seuraavaan lauantaihin asti. Yö-viin pitäjällä.

Tätä kirjoittaessani OLSI ny va, jos edessäni olisi kartta Viipurin pitäjistä. Muistini voi tehdä virheitä. Ja vielä parempi, jos saisin katsella kirkkopäiväkirjoja ymar-kistoinesta.

Havainnollistuttaakseni erikoisesti nuorisotoimintaa Viipurin maaseurakunnassa, koetan kertoa siitä, kuinka hommasimme muistoadressin arkkipiispanistuimelle siirtyvälle Viipurin silloiselle piispalle Erkki Kailalle.

Piispa Kaila oli vilpittön nuorten ystävä, ja hän seurasi tarkoin erikoisesti Viipurin maaseurakunnassa olevaa toimintaa. Kun meillä oli siellä Mustainveljestenkadun vanhassa seurakunnan kirkossa nuorisojumalanpalvelus (tavallinen jumalanpalvelus, johon nuoret tekivät retken eri kyliltä), niin piispa köpitti silloin kirkkoon. Hän sydämestään iloitsi nähdessään kirkon olevan ääriään myöten täynnä nuorta kansaa. Vaikka hän oli viisas mies, hän oli harvinaisen vaatimaton ja nöyrä. Kun kerran Viipurissa pidettiin Kannaksen poikien talvipäivät ja minä pyysin häntä saarnaamaan pojille tuomiokirkossa, niin hän sanoi: "Älä minua pyydä, en minä osaa saarnata pojille, pyydä parempi saarnaaja". En kuitenkaan luopunut ja kyllä hän pani parastaan saarnatessaan pojille. Hän olikin ottanut poikia kiinnostavan saarnatekstin, nimittäin sen, kun Daavid voitti Goliatin. Hän oli myös puhumassa nuorisotyöntekijäin kursseilla Luurinmäen rukoushuoneella.

Mennäkseni siihen muistoadressiin kertoi piispa Eelis Gulin minulle, että arkkipiispa Erkki Kaila näytti Turussa sekä kotimaisille että ulkolaisille vierailleen arvokaimpana muistonaan juuri Viipurin maaseurakunnan poikien adressia. En muista, mistä kylästä viestinhiihto lähti, mutta kylästä kylään se kulki. Vääräkoski, Suur-Peron kansakoulu, Lyykylä, Näätä-lä, Karhusuo, Juustila, Kiiskilä, Tervajoen Repola, Karpila, Ravansaari, Lihaniemi, Samola, Nuorra, Uskila, Yläsomme, Autio, Sääniö, Luurinmäki: siinä pääosa kylistä. Helioksen valokuvaaja Partanen oli ottamassa poijista valokuvan. Poikien allekirjoitukset tulivat adressiin, jota lähdettiin joukolla hiihtämään seuraavaan kylään. Siellä olivat vastaanottose-remoniat. Koko kylä oli kokoontu-

nut sinä iltana hartaushetkeen eli seuroihin. Seuraavana iltapäivänä hiihdettiin adressi seuraavaan kylään, jossa pidettiin vastaavat tilaisuudet. Ja näin se meni kylästä kylään. Adressissa oli kullakin kylällä oma lehtensä, johon pojat kirjoittivat nimensä ja johon liittettiin heidän yhteiskuvansa. Adressiin kertyi nimiä muistaakseni siinä 1.000 seuduilla. Luulin, että se ei ollut mieluisa muisto vain piispalle, vaan myös siihen osallistuneille pojille.

Maalaiselämän idyllisimmät kylät mielestäni olivat Jyrkilä, Yläsomme ja Uskila eli Alasääniö. Jyrkilä oli kaukainen kylä Juustilan takana lähellä Nuijamaan rajaa. Se oli ihmeen rauhallinen kylä, jossa mielelläni vierailin. Yläsommeesta kuulin kerrottavan, että kun Koiviston-Terijoen rautatiä suunniteltiin sen kautta, kyläläiset vastustivat hanketta sillä perusteella, että rautatie tekisi paikkakunnan rauhattomaksi. Kun Autionkylästä päin lähestyin kylää, näytti se harmaanvärisenä melkein rauhan tyysijalta. Siellä olivat omat kyläkantorit, hyvä-ääniset Joonas Virolainen ja Paavo Virolainen, jotka hautajaissaatossa kulkivat ensimmäisessä reessä. Sitten tuli vainaja, sitten pappi ja vainajan omaiset ym saattoväki. Kylän kohdalla veisasivat nämä kyläläiset ja vierekkäin he astelivat arkun edellä hautausmaan portilta haudalle laulaen koko ajan.

Seurakunnan hallinnosta ei minulla ole paljon kerrottavaa, sillä olinhan vain apulaispappi. Kesku-etappi oli tietysti siellä Punaisen-lähteentorin laidassa ollut kirkkoherranvirasto. Rovasti Frimanista esimiehestäni, jäi minulle miellyttävä muisto. Luulin, että monet seurakuntalaiset olivat saaneet hänestä väärän käsityksen, koska hän joutui arvostelujen kohteeksi. Hänellä oli herkkä ja lämmin sydän, joka kyllä saattoi sulkeutua kilpikonnasuojaukseen ilkeitten arvostelujen edessä. Niihin aikoihin oli polttavana kysymyksenä vaatimus seurakunnan vanhojen pappien siirtymisestä vanhasta palkkauksesta uuteen. Minulla on se käsitys, että he olisivat siihen ainakin osittain siirtyneet, mutta vetäytyivät kuoreensa jyrkkien vaatimusten edessä.

Rovasti Arra, seurakunnan I kappalainen, oli oikein vanhan kansan pappi, joka oudoksui uusia virtauksia, mm sitä, että kirkkovaltuusto oli seurakunnan hallinnossa astumassa entistä tärkeämpään asemaan. Hän sanoi minulle, että kun ennen pappi sanoi, että asia on niin, se oli niin. Mutta kyllä hän ymmär-

Seutulassa asuva Anna-Liisa Piskunen on 89-vuotias. Hän on Pihkalan kylästä ja on tietävästi Viipurin maalaiskunnan vanhin elossa oleva naispuolinen asukas. Liikunnaltaan ja aisteiltaan virkeänä hän käy usein olemassa myös tyttärensä luona Hyvinkäällä. Kuvassa Anna-Liisa Piskusen kanssa hänen tyttärensä Martta Päivinen, tämän poika Leo ja pojanpoika Kari.

VANHIMPIA NYKYPÄIVÄNÄ

Järvenpäässä lastensa luona asuva 81-vuotias Ida Maria Hermunen on Talista, jossa asui niin kauan kuin siellä asuttiin. Hyvän muistin omaavana kertoilee hän elämästä siellä, Karjalan radan rakentaminen kaukaisimpana kuvana mieleessään. Rakentajat olivat olleet suureksi osaksi pohjalaisia,

Ida Maria Hermunen.

heidän joukossaan mm Silander-niminen mies, joka piti "puntarikauppaa". Tämä oli iso mies, joka valmisti ja myi kiljuja. Kylän maat kuuluivat Saarelan kartanoon ja talot olivat kartanon torppia. Kartanon omisti kertojen lapsuuden aikana kreivitär Steinheim, Kun hän kuoli, kutsuttiin mm Ida Hermusen miehen isä, joka oli kartanon työväkeä, saattamaan vainajaa hautaan valkoiset hanskat käsissä. Kalliina perhemuistona näyttää hän 1853 painettua raamattua, jonka esilehdellä suvun jäsenten syntymäaikoja, vanhimpana Wilhelm Hermunen, s 29.11.1819. Tämä ja kaksi seuraavaa polvea Hermusia esiintyy seinällä olevassa valokuvassa, nuorimpana kertojan mies. Tämän ainutlaatuisen sukuvälökuvan oli ottanut nimismies Väinö Härmälä. Raamatun välissä on vanha asiapaperi, "Kuittikirja Kruunun ulosteista" Lbn Wilhelm David Hermunen, Mant. 12 N. 2 Repolan kylässä ja Viipuri pitäjässä vuonna 1861". Kuitissa on määriteltä erikseen maksukohteet, kuten Potuchnaraha, Säänti heinä raha, Viina arreniti, Ruoti vakanssi ja merkittävät Passevolanssi. Ida Hermunen kertoo monia pai-

täväisesti hymyili minulle, kun puuhasin nuorten kanssa urheilussa ym reippaassa toiminnassa.

Vanha ja uusi löivät Viipurin maaseurakunnassa kättä toisilleen. Minä sain nähdä kinkereillä pullakauppiaita. Nehän olivat aikoinaan kuuluneet erottamattomasti kinkkerikuvaan. Eivät he tulleet myymään pullaa huoneisiin, vaan kinkkeritalon pihalla pidettiin pullakauppaa. Mistä se tapa oli saanut alkunsa, siitä en ole tietoinen.

Myös äitien kirkottaminen kasteen yhteydessä oli vielä silloin käytännössä.

Pitkänperjantain jumalanpalvelus kesti kello 9,30:stä kello 14 as-

Siinä oli neljä saarna: rippisaarna, aamusaarna, päiväsaarna ja ruumissaarna. Jo poikana ollessani jäi mieleeni siitä jumalanpalveluksesta ajatus, että oli tosiaan kysymys pitkästäperjantaista. Sokea urkuri Varjonko, kanttori Eino Huuskonen ja suntio Rissanen jäivät mieleen kukin omalaatuisuudessaan. Usein kanttori tuli pitäjältä leipä kainalossaan, vilpittön ruoan ystävä kun oli. Suntio opetti meille papeille käytösohjeita. Varsinkin kiireen pitämisestä hän moitti.

Luulin, että jos olisimme saaneet pitää Viipurin pitäjän, sitä ei enää olisi, vaan se olisi liitettyä Suur-Viipuriin.

tuoman luonnoksen mukaisena. Sen oli muotoillut Virroilta kotoisin oleva taitelija Kai Haavisto. Viiri painettiin Tampereella Taitolippupainamossa parhaiksi ennen Lappeenrannassa vietettyjä kesäjuhlia.

Oma lippu

Sopivasti juuri Karjalan Liiton suurjuhlia varten naistoimikunta hankki pitäjaseurallamme lipun, joka viirien saattamana johti osuuttamme suurjuhlien historiallisessa kulkueessa. Suurjuhliin osallistuminen työllistikin varsinkin perusteellisesti seuramme juhlatuomikunnan, johon kuuluivat lehtori Eero Huotari, pankkivirkailija Irja Matikainen, kansakoulunopettaja Jonne Sassi ja tarkastaja Paavo Koivuneva. Eipä olisi kulkueemme valtaisia viipurin rinkelien lonleikkaajineen ja leipojineen enempää kuin kotiseutumme toelisuutta esittelevät suurkuvat kulkenet ilman järjestelyihin osallistuneiden epäitsekäitä ponnistelu-

ja. Erityisesti seuramme on kiitollinen lehtori Huotarin tarmokkuuden ansiosta saamiemme lahjoitusten johdosta, joilla seuramme avustivat muun muassa Fiskars Oy, Hämeenkyllän Tiili Oy, Helsingin Mylly Oy ja Kesko Oy. Näin olemme vaalineet kotiseutumme muistoa. Tehneet sen merkeissä työtä taitomme mukaan muistelleet ja tunnelmoineet. Tulevan ajan tehtävinä ovat meillä edessämme taloudelliset velvoitteet historiategoksen suhteen. Ne tiedämme. Tiedämme myös, että pitäjäläiset odottavat jo sen toista osaa. Hankkimastamme viiristä on niinkään osa myymättä.

Taakse jääneet pitäjätjuhlat ovat aina olleet niitä tilaisuuksia, joissa olennaisimpamme sykintä on tullut esiin. Valtaisia puheensorina on kertonut mentaliteettimme toisen puolen. Toinen on ilmennyt kotiseudun multiin jääneiden vainajiemme muiston ääreen hiljennyttyä. — Veikko Olkinuora.

Viipurin maaseurakunnan poikien talvipäiviltä Sääniöllä joskus -40 luvun alussa. Valkotukkainen poikien ystävä -pappa- Ryhänen Lyykylästä keskellä vieressään pastori Mauno Koivuneva.

RAUHALA — kylä Säiniönjoen rannalla

Muistelmateoksessa »Entistä Viipurin maalaiskuntaa sanoin ja kuvain», on pitäjän itäisten kylien asuttamisesta kerrottaessa mm. maininta: »Uranuurtajina toimivat tässä asiassa . . . , sekä vuonna 1906 perustettu Osuuskunta Rauhala, joka osti maatilaa Antti Roiskolta Yläsäiniön kylästä.»

Tuohon aikaan, jolloin oli kulunut kolmen vuosikymmentä rautatien rakentamisesta Kannakselle, heräsi muutamien Viipurin rautatienmiesten kesken tuuma siirtyä asumaan maaseudulle, kun oli asuttopula. Aikaansa seuranneina, olihan tuolloin tulut voimaan osuustoimintalaki, päättivät he perustaa osuuskunnan yhteisen maatalan hankkimiseksi ja mökkien rakentamiseksi sille. Paikkaa etsittiin, kunnes avuksi tuli sattuma, kertoi eräs hankkeesta mukana ollut. Joku heistä oli torilla käydessään tullut maininneeksi asiasta siellä tuotteitaan myyväle emännälle, jolloin tämä oli tokaisut: »Ostakaa meiltä.» Roiskon tila, josta oli kysymys, oli Viipurista 13 km päässä itään Säiniönjoen mutkassa. Käyppä tehtiin vuonna 1906, tilan hinnan ollessa 12.000 markkaa. Asiakirjojen mukaan osuus-

kunnan säännöt vahvistettiin läänin kansliassa samana vuonna ja kiinnekirja Rauhala-nimiseen tilaan 16. 12. 1909. Näin oli Säiniölle muodostunut uusi kyläkunta:

RAUHALA

Ostetun tilan se osa, joka jäi rautatien eteläpuolelle, jaettiin kahteenkymmeneen hehtaarin suuruiseen tonttiin, yhden niistä jäädessä myyjille, Eeva ja Antti Roiskolle. Heidän maalaistalonsa, sijaiten rautatieylikäytävän pielessä kylään tultaessa, antoi nousevalle yhdyskunnalle nimensä mukaisen rauhallisuuden leiman. Tilaan kuului myös radan pohjoispuolella ollut metsä, mikä jäi kylän yhteismetsäksi. Toiseksi yhteisalueeksi jäi kaunis männikkökumpare joen rannalla, koskella, vanhassa paikallismiestössä Vuoteenkoski. Siihen tuli kylän uimaranta. Kylän alueelle tehtiin kaksi päätietä, toinen »rataportilta» mäen yli koskelle, toinen suorakulmaisesti edellisen poikki. Näin syntyi ikimuistoinen »ristikkorastikkotie», jolla nimellä tuota leikkauspistettä sittemmin kutsuttiin. Kylästä noin kilometrin päässä olleesta Näykinjärvestä alkanut joki oli luonnon-

nähtävyytenä kaikille mieluinen ja peltojen halki juosta liritteli radan takaisesta notkosta lähtenyt oja, laskien jokeen. Lähimmälle pysäykille, Honkaniemeen, oli matkaa pari kilometriä, Säiniön asemalle kolme. Joen ja rautatien takana oli laajat metsät.

Tällaisiin näkymiin ja puitteisiin rakentui Rauhala. Alkuvuosina sinne nousseet 17 taloa olivat enimmäkseen huoneen ja keittiön mökkejä, Pekka Ropponen tosin pystytti oikein tornilla varustetun huvilan, mikä värilaseineen erotui muista ja näkyi koskelle. Palsat oli jaettu kunkin oman valinnan mukaan ilman soraääniä. Useimpien kohdalle tuli osia Roiskojen pelloista, kotini osalle palsa, jolla oli heidän riihensä, josta tehtiin meille sauna. Niin alkoi kehittyä ahkera elämäntapa. Oli lemmiä ja kanoja, jollakin hanhia ja possu röhki ja kiljui melkein joka mökin karsinassa kesäisin. Tuottoisa sivutulo koitui monelle mansikan viljelystä, mikä ei silloin vielä ollut niin yleistä kuin nyt. Tiennäyttäjänä tässä lienee esiintynyt Oskari Kokki, jonka lisäksi mm. Véttenranta, Pamppunen, Pöllänen ja Tervaskanto olivat tuloksellisia mansikan kasvatattajia. Kesäaamuisin lähti myöhempinä vuosina suuret kantamukset Rauhalan mansikkaa Viipurin torille.

LAPSILLE

koitui kotikylä rakkaaksi elinympäristöksi. Ne heistä, jotka sinne muutettaessa olivat ymmärtävässä iässä, kokivat riemastuttavan vapauden tunteen kaupungin piha-ahauden jälkeen. Olihan nyt läänin leikkii jo omalla pihalla ja metsiköissä, puhumattakaan luonnosta laajemmalti. Joki uimarantoihin ja onkipaikkoihin oli kaikki kaikessa. Metsät kylän ympärillä muodostivat etenkin poika- ja tyttöjen mielestä seikkailujen kohteen. Siellä käytiin painemessa, marjassa ja sienessä tai retkeiltiin muuten. Lapsille ominaisesti koettiin elämäniemiä valloittavana ja raikkaina.

VAIKEUKSINA

uudella asutuksella olivat huonot tihetydet sinne eräs kaikkein kiusallisimpia, polveilihan ainoa, maastoon uurtautunut karriite sinne pitkänä lenkinä radan takaisen metsäalueen kautta. Sitä pitkin kulkevat kolivistuotit muutettiin Viipurista ja muu hevosvoimainen kuljetus. Lasten pitkä koulumatka Säiniölle oli hankala: radalla kulku oli virallisesti ottaen kielletty ja tie talvisin tukossa. On kuitenkin sanottava, että rata-vartijat, Lampisen Otto ja Sarja, olivat suurpiirteisiä. Lähin kauppa Laakson puoti, oli Honkaniemessä. Suurena määrin tavarat ostettiin kaupungista, josta työstään palkaavat perheen huoltajat hieman asetusta kiertäen pudottaa mökkäyttävät jauhosäkkinsä ohi menevästä junasta kotiylikäytävälle ja säkin perään myös itsensä, jos vauhti oli sopiva.

OMAN PYSÄKIN SAAMINEN RAUHALAAN

oli sitkeässä. Läheiseen Luurimäkeen olivat saaneet seisakkeen, mutta sinnekin oli matkaa. Anomus toisensa jälkeen tehtiin, mutta eipä ollut rautatietä omilleen suopea ainakaan tässä asiassa. Lopulta vuosien kuluttua, kun asutus seutukunnalle oli laajentunut, tuotti nimien keruu tuloksen ja pysäkki »Rauhala» saatiin, joskaan ei anottu paikalle, vaan kilometrin päähän kylästä Luurimäen viereen. Tämä koettiin pettymyksenä. Selityksenä kuultiin, etteivät junat mäki- ja rinteiden takia voi pysähtyä anotussa paikassa. Lausuntoa ajatellen vaikutti muutamaa vuotta myöhemmin huvittavalta se,

Uimaranta Säiniönjoella. Oikealla Osuuskunnanmäki.

Rauhalan sekakuoro Viipurin laulujuhlien kulkueessa. Kilpeä kantaa Elvi Kaarina Pamppunen (Sironen).

että oma seisake kumminkin saatiin, joskin nimen Rauhala, perässä nähtiin hassuna harakanvarpaa lisäys »itäinen». Tietysti tämä oli pikkuharmi kokonaisuutta ajatellen, olihan tietoisuus kylästä me vain lisääntynyt, kun oli oikein kaksi asemaa, jotka olivat myös postitoimipaikkoja. Asuminen oli saanut uutta leimaa.

30 VUOTTA JUHLITTIIN

Tähän aikaan oli kylän synnyttä kulunut 30 vuotta. Tästä pausta juhlittiin koskella, tutulla osuuskunnan mäellä, jonne oli saapunut koko kylän väki, myöskin ne perustajajäsenet, jotka olivat muuttaneet muualle asumaan. Tilaisuudesta muodostui mieliä lämmittävä kotiseutujuhla. Todettiin paikkojen kuluneena aikana paljon muuttaneen. Mökkejä oli suunneltu rinnan perheiden kasvun kanssa ja uusia taloja oli ilmestynyt joillekin palstoille. Momen paikan kohdalla oli omistaja vaihtunut useampaankin kertaan, eivätkä kaikki enää olleet rautatietäisiä. Roiskon pariskuntakin oli muuttanut pois, ukko turkkeineen ja emäntä ripsumyssyineen. Lapsina sinne tulleet olivat aikuisia, monet muualla asuvia. Nuorten kesken oli virinnyt harrastuksia, mm. poikien partioinnin merkeissä. Spontaanisesti, voidaan sanoa, oli syntynyt Rauhalan sekakuoro, joka kuin luonnostaan toimi kylähengen vaalijana. Se lauloi perhejuhlissa, äitienpäivillä, jotka se aina järjesti, kaikessa tämäntapaisessa oli kuoro luonnostaan mukana. Pamppunen sisarus, neljä tyttöä, olivat perinnöllisesti hyviä laulajia. Kuoron pitkäaikaisena perustajajohtajana toimi Evi Reijonen, jonka aloiterikkaus ja musikaalinen lahja merkitsivät paljon kylän elämässä. Lämminhenkisenä, kaikkia kokoavana puheenjohtajana oli monet vuodet Rauhalan kasvatti, vet.kuljettaja Yrjö Ahola. Parhaillaan valmistautui kuoro

viettämään kymmenvuotislaulajaisia, kun tuli käsky lähteä.

OSUUSKUNTA RAUHALA HAJOTETTIIN

muutamaa vuotta ennen talvisotaa, sen katsottiin tehneen tehtävänsä. Selkeänäköinen, rohkea yritys oli tuonut kauniin tuloksen, kappaleen Viipurin maalaiskuntaa tultua asutuksi. Paikan valinta oli monessa mielessä onnistunut: rautatien läheisyys, ennestään viljelty alue elämistä helpottamassa, kalarikas joki maisemallisine viehätöksineen. Siinä eräitä puolesta puhuvia seikkoja. Omalla alueellaan sai kylä elää rauhassa. Nimen valintakin oli onnistunut. Tosin tuosta rauhasta oli maksettu oma hintansa alkuvuosien hankaluuksien muodossa, mutta pieniään ne olivat, jos kauemmas katsotaan. Rauhalassa koetut ilot ja surut, vastoin käymiset ja onnenpäivät soivat yhteisöittona, nyt kaukaa kuunnellen kauniina kuin soi siellä Pöhlänen Jullen viulu. — P. K.

J Y V Ä S K Y L Ä S S Ä

täytätte toiveenne

TOIVE-KENKÄ OY:ssä

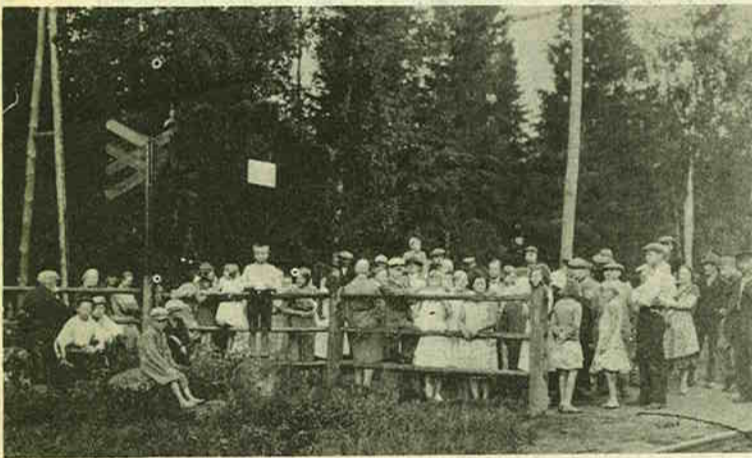
sillä siellä vastaavat asiallisita ja ajanmukaisista kenkäalan tuotteista Viipurin maalaiskuntalaiset

Irja ja Toivo Skyttä

OITIN

Vehnämylly

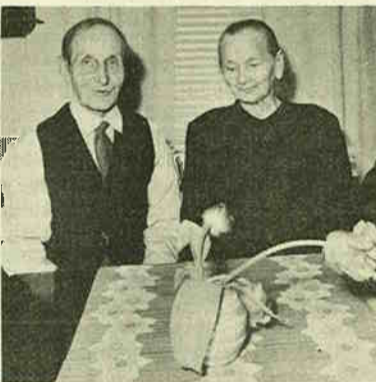
Oitti — Puhelin 914/69294

Junaa, joka pysähtyi ensimmäistä kertaa Rauhalassa, odotellaan. Juhlaportti on rakennettu kylän 30-vuotisjuhlan kunniaksi.

kannimistöön liittyviä tarinoita, kuten Aarresaaresta, Valanlemestä jne, samoin kaskuja miesten tekemistä rahtimatkoista Pietariin sekä kansanparantajista. Kaikki mielenkiintoista kuultavaa ajalta, jolloin kaikki vaatteet ja jalkineet tehtiin kotona, kuljettiin jalkaisin peninkulmaiset tapaleet kirkkoon ja muualle. Ihmissiässä on elämä paljon muuttunut.

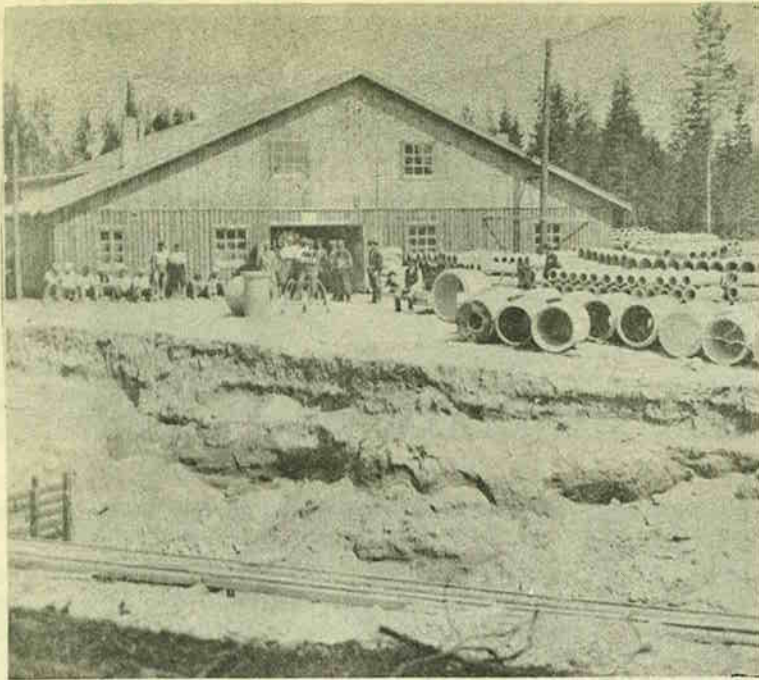
Ida Kontio, joka asuu 88-vuotiaana poikansa perhekunnan parissa Vihdin Otalammella, haastaa menneistä asioista vuolaasti herävällä murteella, muistaa mm vanhan isoisänsä kertoman tositarinan tämän nuoruudesta. Isoisä oli ollut sunnuntaina kirkossa Viipurissa ja poikien tapaan lehterille vilkuillen nähnyt siellä kauniin tytön. Kirkonmenojen päättyttyä oli hän pitänyt silmällä, minne tyttö lähtisi ja nähtyään tämän nousevan vanhempiensa kanssa hevoseen, lähti poika omallaan jälkeen. Mentiin halki kaupungin, pitkin Imatran ja Heinjoen teitä kilometri toisen jälkeen, kunnes tultiin Mannikkalaan, jossa tytön koti oli. Pantuaan talon merkille käänsi poika hevonsa omille kotinurkilleen vakaisin tuumin. Jonkin ajan kuluttua hän sitten ajoi tuon merkille panemansa talon pihaan puhemies mukanaan. Oli sovittu, että jos talossa on useampia tyttöjä, niin kyseessä oleva on se, jonka esiin tullessa poika tallaa puhemies jalle. »Ja nii siin käi, jot se jala polkasu, mikä siin sillo tapahtu, merkissi sitä, jot siit työtst jonka vaijain näk sillo maaseurakunna kirkos, pit tulla miu mummoim!».

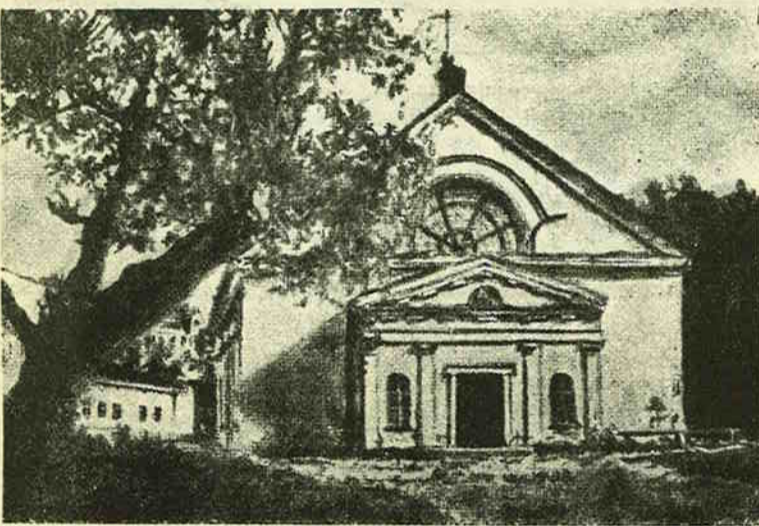
Ovatko he vanhin elossa oleva Viipurin maalaiskuntalainen pariskunta, 92-vuotias Aleks Tiippana neljä vuotta nuoremman vaimonsa kanssa Hyvinkäällä olevassa kodissaan? Lähtöisin he ovat Sommeen kylästä.

Ida Kontio.

Karhusuon sementtivalimo.

Viipurin maaseurakunnan kirkko Viipurissa oli rakennettu vuonna 1841 luostariksi ja tuhoutui talvisodan pommituksissa.

VIIPURIN MAASEURAKUNTA

Viipurin maa- ja kaupunkiseurakunta on Etelä-Karjalan vanhin seurakunta. Se mainitaan ensi kerran 1351. Siihen kuului aluksi melkein koko Karjalan kannas, sekä alue, joka jo keskialalla 1300-luvun alussa tunnetaan Äyräpään seurakunnan nimellä. Uudella ajalla on seurakunnasta muodostettu seuraavat itsenäiset kirkkoherrakunnat: Säkkijärvi, Koivisto, Johannes, Viipurin suomalainen ja ruotsalainen srk., Nuijamaa, Vahviala ja Ihantala. Lisäksi ovat Suomenlahden ulkosaariseurakunnat Suursaari, Tytärsaari, Lavansaari ja Seiskari kuuluneet Viipurin maaseurakuntaan.

Väkilukunsa puolesta Suomen aikanan suurimman maaseurakunnan kirkko on alkuaan ollut dominikaanimunkkien luostari, joka on rakennettu 1841 ja sijaitti ns vanhassa kaupungissa. Se on historiansa aikana saanut kokea monet tulipalot ja sodan hävitykset, ollut välillä viljavarastona ja otettu jälleen käyttöön kirkkona. Vuosina 1828-33 kirkko uusittiin kokonaan C. L. Engelin piirustusten mukaan. Tällöin se sai sen asun, jollaisena me sen muistamme. Oltuaan vuodesta 1710 koko silloisen suuren seurakunnan yhteinen jäi se 1893 yksinomaan maaseurakunnan käyttöön, tuhoutuen talvisodan pommituksissa.

Viipurin maaseurakunnan väkiluku oli talvisodan syttyessä 16.600 henkeä. Pääkirkon lisäksi oli seurakunnalla Säiniön Luurinmäessä kirkkosali, ts Luurinmäen rukoushuone, jossa oli silloisen toisen kappalaisen Martti Kantelen asunto. Yksityisten rukoushuoneidistvsten rakennuksia oli Säini-

öllä ja Ravansaarella. Seurakunnan hautausmaita olivat kaupunkialueella Sorvalin hautausmaa, Vanha ja Uusi Ristimäki ja Lepola sekä maan puolella Someroja, Mannikkala, Rauhanmaja ja Leporinne. Karppilassa oli kyläkuntien yksityinen hautausmaa. Sankarihautaus oli kirkon vierellä kaupungissa.

Viipurin maaseurakunnan viimeisenä kirkkoherrana toimi rovasti Kustaa Lauri Hele, muuna papistona Jooseppi Arra ja Martti Kantele. Viimeisenä kanttorina oli Eino Huuskonen. Pääasiassa kuuteen Uudenmaan läänin kuntaan sijoittuneet seurakunnan jäsenet muistelevat menneisyyttään lämpimän ajatuksin. Eräänä konkreettisenä kosketuksena entiseen omaan kirkkoonsa on heillä ainakin messukasukka, joka tuhosta pelastuneena on sijoitettu Lohjalle Pyhän Laurin kirkkoon. Yhteisten juhlien aikana siellä otetaan se esille. - (Otteita muistelmateoksesta).

Peikalo o kesel kämmettä, jotei soa puust muuta ko halkuo.

Läyliäisten Vehnämylly

Lopella suorittaa jauhatuksia kaikkina arkipäivinä paitsi lauantaina

PUH. 914 / 50067

KOTISEUDUN MENNEISYYS

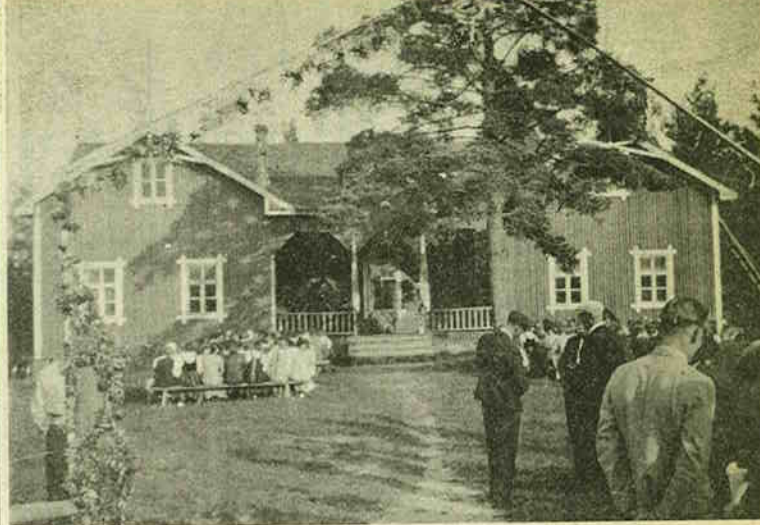
Oudostuttaa ajatus kotiseudun menneisyydestä. Sehän edellyttäisi jotain vastakohtaista, jota kuitenkin omalla kotiseudullamme ei ole. Ainoastaan menneisyys, kuin jokin Atlantis, kadotettu manner. Mekin, jotka nuoruutemme ja jotkin osan kypsytemmekin aikaa olemme viettäneet tuolla entisyyteen uponneella mantereella, olemme saaneet kuka enemmän kuka vähemmän utua kotiseutumme kuvaan. Ei ole vaikea tajuta, että kotiseutu on elävä vain, jos saamme sen kanssa elää, kokea sen elämämme ympäristönä, osana siitä.

Kotiseutumme menettäneinä me tajuamme lyhyeen elämäkkaareemme liittyvän sitä, mitä laajemmilla puitteilla ymmärretään historialla. Omaan elämäämme sisältyy peruuttamattoman tuntuisesti menneisyyteen jäänyttä: aivan kuin oman elämämme aikaisemmat kotiseutuun liittyvät vaiheet kuuluisivat edelliselle sukupolvelle.

Tuollaiset ajatukset ovat jotenkin pessimistien ajatuksia, mutta se ei liene ihme, liittyhän samaan henkilöön menneyttä ja nykyistä sukupolvea, elävää ja kuollutta. Siksi meidän näkemyksemme historiasta on henkilökohtaisilla pessimismin aineksilla maustettu, mutta on varmaankin myös niin, että näillä pessimismin aineksilla olemme lunastaneet itsellemme selväpiirteisemmän ja syvemmän näkemyksen menneisyyden ja nykyisyyden sillasta. Omaan elämäämme sisältyy aineksia, jotka ovat yhteen ihmiselämään kuuluvina tavallista kauempana toisistaan, ei tietenkään ajallisesti mitaten - sata vuotta on kaikille pitkä ikä - mutta niin että mennyt on tavallista enemmän menneyttä, sinne ei voi ulottua eikä sitä voi kerrata, uudesti kokea.

Ei ole suinkaan sattuma, että heimmomme keskuudessa on viimeisten vuosikymmenien aikana katsottu taaksepäin, riipaisevan ehdottomasti ulottumattomiin jäävään lähimenneisyyteen sekä samantien pitemmällekin, luonnolliseen menneisyyteen. Karjalaista kotiseutuhistoriaa on syntynyt kuin kuoleman hädästä. Siitä hädästähän kysymys on ollutkin. Kotiseutua voidaan hyvinkin pitää kolmantena vanhempanamme: se on luonnollinen, turvallinen niin kauan kuin se meillä on, tuskinpa sitä muammoin huomaammekaan, mutta menetyksen hetkenä se on kuin isä tai äiti. Senkin arvon oivallamme vastan puutteesta.

Kotiseutumme menettämisen synnyttämä kotiseutukuvaus on syntymäaikansa vuoksi luonnollisestikin täyttänyt muistikirjoituksen tehtävän, mutta ihminen olisi kuollut sukupuuttoon, jos hän olisi pysähtynyt muistikirjoitukseen. Raunioista ja tuhkaista on aina noussut entistä ohempaa, menetyksen kautta on pisimmät kehityksen harppaukset tehty. Kotiseutuhistoriat eivät ole pysähtyneet muistikirjoitukseen, niissä on meille

Pihkalan ns. »Pihkan» talo kesäjuhla-asussa.

Ajankulku laskettiin allakasta ja kukosta

Nykyisen nuoren polven on vaikea kuvitella aikaa kuusi ja seitsemän vuosikymmentä sitten, vaikka heille joku niistä kertoisikin. Almanakka hankittiin silloin kyllä useampaan kotiin, mutta ei kaikkiin. Siitä nähtiin juhlapäivät, auringon ja kuun nousut ja laskut ja ennen kaikkea sitä käytettiin ilmojen ennustukseen, katsomalla sinä olevia taivaanmerkkejä. Mitä enemmän sen laidoilla näkyi taivaankappaleiden merkkejä, sen sekavammat ilmat olivat edessä ja päinvastoin. Kun ne eivät läheskään aina pitäneet paikkaansa, sanoivat muuttamat kirja »valeyhdistys». Tästä huolimatta vanhat miehet joka päivä tutkivat ja tekivät sen sivuilta merkintöjään ja johtopäätöksiään merkkien sijainnista. »Kyllä se on viisas kirja, tietää markkinatkin etukäteen», viisasteli joku.

Tämän kirjoittajakin tunnustaa odottaneensa tuota viisasta kirjaa joulun aikoihin, siinä kun oli joka vuosi asiatielöjen lisäksi jokin humoristinen tai kaunokirjallinen juttu, murejuttu tai muu kertomus. Kun ei useinkaan vuoden mittaan saanut henkiseen nälkäänsä mitään muuta ravintoa, niin voitaneen ymmärtää, mitä merkitti almanakka luku- ja tiedonhaluiselle ihmiselle.

osoitettu selvääkin selvemmin tuotäksen sanottu: meidän viime vuosikymmenien koettelemukset ja menetykset eivät suinkaan ole olleet ainutkertaisia, samoin kuin meidän viimeaikainen menestyksemme ja kehityksemme ei ole ollut ainutkertaista. Tuntemme oman elämämme muodostavan yhden lenkin heimmomme elämäkkaareissa, yhden koetellun ja pitäväksi havaitun lenkin lukemattomien muiden samankaltaisten lenkkien jatkona. Entäs jos meidän lenkkimme ei olisi pitänyt tai jos joku muu lenkki ei olisi pitänyt? Historia kuvaa näiden lenkkien synnyn, niiden koettelemukset. Olemassaolomme on osoitus siitä, että kaikki lenkit ovat pitäneet. - V. S.

Kaikki eivät kuitenkaan katsoe tarvitsevänsä sitä vähäistä tietoa, jonka almanakasta olisi voinut saada ja niinpä voikin sattua, että vaikka viikon päivät jotenkin muistettiin, livahti jokin erillinen juhlapäivä ohi. Seudulla puhuttiin »Lanan Loppiaisesta», minkänimisen talon väki meni loppiaisena riiheen puintiin, eikä tämä ollut suinkaan ainoa tapaus. Muistettavahan ne viikonpäivät oli, koska almanakkakaan ei voinut sanoa kuten nyt radiosta kuulemme, että »Tänään on joulukuun 10. päivä ja kello lyö 6,30».

Tuona kellottomana aikana voitiin tuntien kulku aurinkoisena päivänä joltisellakin tarkkuudella määrätä, samoin öiseen aikaan tähdistä, jos vaivautui niiden liikkeitä seuramaan. Mutta huonompaa oli selväminen pilvisinä päivinä ja etenkin myöhäisyksyn ja syystalven pimeinä iltoina ja öinä. Tiimalaseista ja aurinkokelloista on kyllä puhuttu, mutta tavallinen rahvas ei sellaisista rakkeineista silloin ainakaan tiennyt. Paimenet käyttivät aurinkoa kellona erikoisella tavalla. Kun oltiin »puolipäiväisissä», piti lehmät ajaa lypsulle kotiin. Tarkataksena ajan paimen kääntyi sellin aurinkoon ja harppasi varjonsa, » kuvaimensa» yli. Jos hän siinä onnistui, oli puolipäivän aika. Syyspuolella pantiin lehmät »ylipäiväisin» ja ajettiin kotiin vasta illalla.

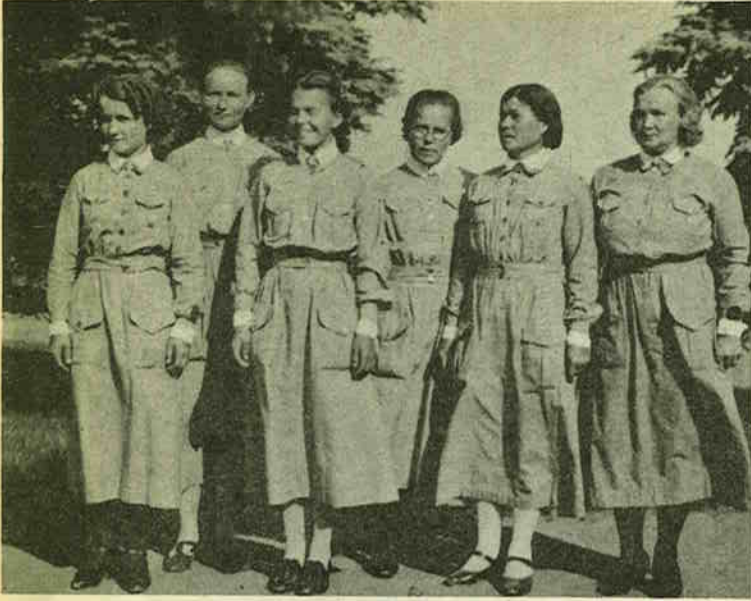
Kukko oli toinen ajankulun tiedottaja. Silloinhan kanat pidettiin asunnassa yhdessä ihmisten kanssa, joten kukko hyvin kuultiin, kun se alkoi vähän jälkeen puolen yön antaa signaalejaan. Nykyisin moisesle komennolle nyrpistetään nenää, mutta silloin oli jollain rengillä tai kellä tahansa asukkaalla lämmin makuupaikka kanahäkin päällä. Kukon tarkkuudesta ajan ilmoittajana pieni juttu.

Kirjoittajan kotitalon kanatarhassa kävi naapurin kukko kesäiseen aikaan yöjalassa. Meillä muutamilla nuorilla oli silloin jo taskukelloja, joten saatoimme tarkistaa valvoessamme kiekujan luotettavuuden. Aina se kiekaisi ensi kerran puoli yksi.

Eräässä talossa oli kerran noustava riiheen aamuyöstä talvisena aikana, viljat puitiin silloin ensimmäiseen vasta talvella. Talossa pitivät tuolloin muutamat metsätyömiehet kortteeria, pelaten iltaansa kuluksi korttia tuvassa. Talonväen mennessä illalla aikaisin toisiin huoneisiin nukkumaan, sanoi isäntä pelaajille: »Kun kukko ensi kerran laulaa, niin herättäkää meidät ylös». Mutta metsämiehiä alkoi myös ajanoloon nukkua, jolloin muuan heistä paukutteli kämmeniään saapasvarsiansa, jolloin kukko leuhautti siipään ja alkoi kiekua. »Kukkoki jo tekkö tehtväase, nouskaa jo riihe», mies silloin ilmoitti. Väki lähti riiheen

Ihantalan kirkkokuoro vuodelta 1928.

Nuoraan lottia elokuussa 1939 Viipurissa menossa kurssille Suurpe-rolle, vasemmalta: Anna Muuronen, Lydia Putus, Hilikka Roisko, Anna Saares, Roos Sassi ja Kaisa Häkkinen.

MUISTOJA NUORAALTA

Vaikka kylämme, Viipurin pitäjän Nuoraa oli väkiluvultaan ja pinta-alaltaan pieni, oli siellä elämä silti vilkasta. Tämä vilkaus taas johtui osaksi siitä, että kylä oli ai- van Viipurin liepeillä ja kesäiseen aikaan viipurilaisia asui paljon Horttanassa, mikä huvilaseutu oli kuin osa Nuoraata, vaikka se var- sinaisesti kuului Ala-Sommeen kylään. Kun Nuoraalla Muurosen ja Putuksen maitten läpi kulkeva tie oli lyhyempi sekä autotienä pa- rempi niin Horttanahan menijät käyttivätkin sitä yleisesti ja sitä nimitettiin Horttanahan tieksi.

Koiviston maantie halkoi ky- läämme. Eikä se ollut milloinkaan autio ja kuollut, vaan aina siellä mennä hurraisi autoja. Viipurissa ansiotyössä käyvät viiletivät aam- uin ja illoin pyörillä, samoin Porlammin, Ylä-Sommeen ja Ala- Sommeen isännät kuljettivat kar- jansa ja peltonsa tuotteita viipuri- laisten eineeksi.

Koiviston rataakin kulki Nuoraan laitamia, niin että oli meillä oma asemakin: Nuoraa. Koiviston tietä kuljivat myös Koiviston, Seiväs- tön, Lihaniemen ja Samolan linja- autot. Horttanaankin kulki jo oma linjuri kesäisin, niin että me Hort- tanantien varrella asuvat pääsim- me kyytiin kotiporttiamme matka- tessamme Viipuriin. Tai jos emme halunneet kesäkuumalla käyttää pölyistä rauta- tai maantietä, niin kuljimme Majaniemen laivalaitu- rille, josta "Pyhä-Johannes" mei- dät keinutteli pitkin Viipurinlahden laineita Linnansillan laiturille Vii- puriin.

Kuten mainittiin, antoivat Nuoraan kesäiseen elämään oman leimansa Horttanassa, Majaniemessä ja

Tammenpäässä kesänsä viettävät viipurilaiset. Siellä asuivat Leski- set, Pitkäset, Pasaset, Björniset, Heinoset, Muroset, Hentut, Sarkot, Kaariot ynnä monet muut, joita kaikkia en jaksa muistaakaan enää näin yli kymmenen pitkän vuoden perästä. (Vaikka olihan siellä vä- lillä tosin kaksi lyhyempääkin vuotta.) Ei meidän silloin tarvin- nut kesäisin lähteä kermaa ja mai- toa eikä kananmuniakaan kuljetta- maan minnekään, kyllä ne kotoa te- kivät kauppansa. Meillä Horttanantien varrella asujilla olikin moni- kesäiset samat asiakkaat. Tämän- kin kirjoittajalla oli jo ollut kym- menen kesää samat ottajat. Niin missä lienettekin kaikki entiset maittoasiakkaani, Viipurin postit- joonit? Kyllä teille muutaman mai- to- ja kermalitran toin sinne Ma- janiemen rantaan, josta sen nou- ditte. Teillähän näet oli kesänviet- topaikka eräässä Viipurinlahden lukuisista saarista, jonka nimeä en tullut tietämään, sanoimme vain postiljoonien saareksi. Koska matka olisi tullut teille aika pitkä- si, niin jaoimme sen siten, että me veimme maidon sinne rantaan, jos- ta se haettiin veneellä tai kanoo- tillakin. Muistan eräänkin kerran, kun maidonnoutaja oli matkassa kanootilla eikä Viipurinlahti ollut oikein hyvällä päällä. Seurasin rannalla sydän kylmänä melo- jan kulkua, mutta ei hän näyttänyt ol- leen ensi kertaa pappia kyydissä.

Mitä taas Nuoraan henkiseen elä- mään tulee, niin se oli myös vire- ää. Nuoraan nuorisoseuranhan vietti jo ennen sotia neljäkymmen- vuotisjuhlaansa. Ikäänkuin perin- teellisesti olivat tulleet nuoriso- seuran järjestämät joka kesäiset

TIILITEHTAAN VAIHEILTA

Säiniön tiilitehdas oli aseman luona. Lapsuudessani sitä sanotiin Viiklunnin tehtaaksi, sitten Selkreenin tehtaaksi ja lopulta vaan tiilitehtaaksi, kun se oli tullut kun- nan omistukseen. Mutta silloinhan olin jo aikamies.

Kansakoulun ensimmäisen luo- kan jouduin käymään Säiniön van- hassa koulussa, jolloin tie sivusi tehdasta, uskallettiinpa joskus mennä sinne sisällekin. Itse kou- lukin sijaitti tehtaalla lahjoittamal- la tontilla. Asemalta koululle joh- ti suora, korotettu tie tehtaalla- alueen poikki. Minkälaiset lie olleet sopimukset tien käytöstä, sitä en tiedä, mutta kaipa ne olivat aika hatarat, koska tehdas eräänä päi- vänä pani sen poikki, lapioi vaunui- hin ja lie tehnyt siitä tiiliä. Pai- kalle jäi vain savinen monttu, jon- ka yli oli vaikea kulkea sateisilla ilmoilla. Opettajat menosivat ja oppilaista moni mennä lätsähti sii- hen pakaroilleen luukkaalla kelillä. Koko koulu pantiin sitten vetämään talkoilla siihen havuja metsästä, että joten kuten olisi selvitty kui- vin jaloin. Ja ikuistaakseen tapah- tuuneen, pani opettajamme Jahn- ukainen meidät piirustustunnilla piirtämään kuvan talkoista ja va- rustamaan sen otsikolla "tien- teko". Mieleen tapaus jäikin ja sii- tä puhuttiin paljon. Olihan tehtaan

juhannus- ja kokkojuhlat juhannus- aaton. Nuoret hankkivat aina kokkotarpeet ja tekivät kokon seu- ratalon luo joenpolvekkeeseen eli "Mustpään vonkaan", kuten paikkaa kyläläisten kesken nimitettiin.

Eivät näitä kesäisiä juhlimme ylenkatoneet kesävierammekaan vaan aina he olivat kanssamme juhlimassa. Oli meillä myös Mart- tayhdistys. Emme tosin ehtineet toimia kuin viitisen vuotta, kun so- ta keskeytti hyvällä alulla olleen toiminnan, mikä valitettavasti nu- oralaisten osalta loppui kokonaan joutuessamme uusille asuinseutui- le. Vapaaehtoista maanpuolustus- väkeä oli kylässämme niinkään ai- ka paljon ja he kuuluivat kyläosas- tona Säiniön paikallisosastoon.

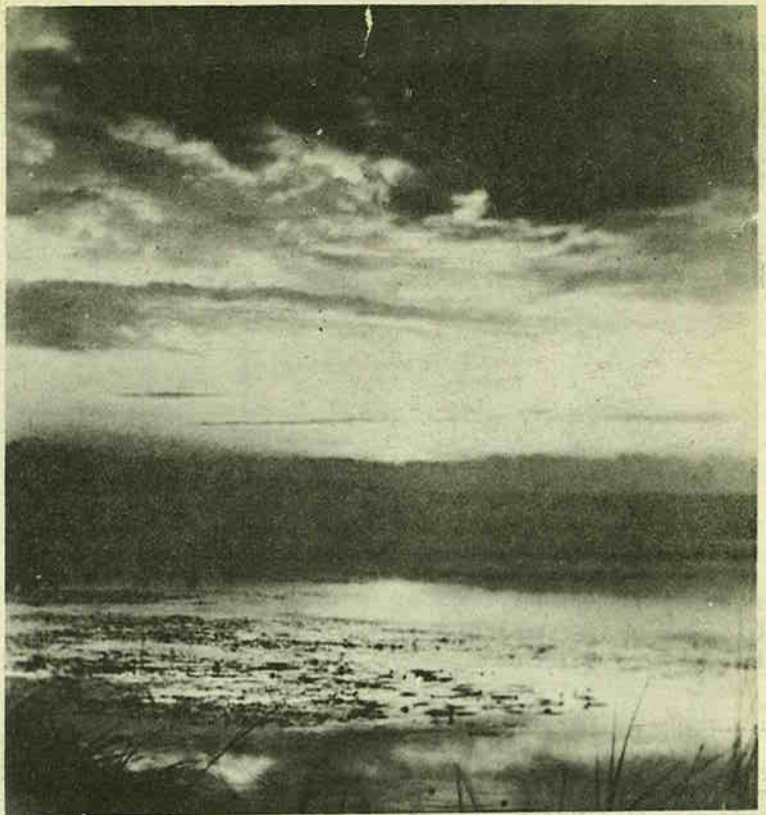
Pojan vesselit sekä nuorukaiset kuuluivat kaikki Viipurin Urheili- joihin, jolla oli poikaosasto Nu- oralla.

Kaikki nämä seurat ja yhtymät salivat pitää kokouksiaan ja harjo- tuksiaan, samoin iltamia ja juhla- nuorisoseuralalla. Nuorisoseura oli jo alkuvuosiina palokunnan kanssa yhteis- ja talkoovoimin saaneet yhteisen talon itselleen, jota tosin vain aina sanottiin nu- oriseuran taloksi, vaikka palo- kunta oli samanlainen isäntä kuin nuorisoseurakin.

Muistan kuinka nuorisoseuralai- silla oli aina ennen Marianpäivää ankarat harjoitukset käynnissä. He harjoittelivat kilpapakallella Vii- purin näyttämöllä pidettäviin nu- oriseurojen näytelmäkilpailuihin. Eivät ne vaivannäöt hukkaan men- neekään mikäli muistan, niin aina sieltä palkinto tuli ja tavallisesti alkupäästä, niitä ensimmäisiä.

Tukkukauppias P. J. Pesonen oli aikoinaan lahjoittanut tontin nuori- seuralle sekä kansakoulua varten, mutta tätä jälkimmäistä hyvää emme koskaan saaneet nauttia, sil- lä koulun tulleessa kysymykseen oli kylämme aina köykäiseksi havait- tu. Sanotaan, että ei sääsken ääni taivaaseen kuulu. Niin tässäkin asi- assa. Kerättiinhan perillisten ni- miä listoille monet kerrat kansa- koulua aottaessa. Mutta lienee Ala-Sommeen kättilö sittenkin saa- nut nuoralaisten puolesta olla lii- an helpolla, koska ei perillisiämme sen vertaa löytynyt, että olisi saa- tu omaan kylään kansakoulu. Sillä eihän yksi pääsky eikä kaksikaan kesää tee.

Muistojen parissa hetkisen viet- tänyt - A n t t o o n i L y y t i .

Iltahetki Kilpeenjoen Runolammella. Täällä asui runoilija-professori Unto Kupiainen. Kuvan luovutti Pekka Luukkonen Hyvinkäältä.

Muuttolinnun puu

Unto Kupiainen

Taloni tanhualla on mustan muuttolinnun puu. Keväisin purppurala sen pukee toukokuu.

Sen juurta mahloin juottaa maan povi äidinnoinillaan. Mut taivaalta se vuottaa vain muuttolintuaan.

Kun suvi täyteläisin kukittaa latvan kultaisen, on oksa kukkapäisin ja oma linnun sen.

Soi laulu päältä pääni ja lehti lentää levoton, kuin sydämeni ääni kuin kuiske kohtalon.

Puu imee mullan alta elämän maalta, emoltaan, mut tuskan taivahalta tuo suvi tulllessaan.

Ja on kuin täytyis kuulla se laulu, jot ei kuulla sais, sanoa jot en suulla ma itse uskaltais.

Ja kivun kimallusta kuin maljaan vuottaa suvehen, vain kultainen ja musta voi luoda laulun sen.

Mut konsa syksy jäinen vie muuttolinnut muussaan, puu taas on yksinäinen ja minä rauhan saan.

Niin liittää lintu musta vain luota pois ja jälleen luo. Ja varjojen vaihtelusta valonsa suvi juo.

ja miehet kömpivät nukkumaan. Ahois puitiin, tultiin takaisin sisään ja syötiin, mutta päivä ei vaan ota valjetakseen. Epäiltiin luonnonjär- jestyksen jo menneen sekaisin, mutta ehkäpä miesten kepponen lo- pulta huomattiin.

Parkkisen torpassa, jossa Pekko eukkoineen asui, ei ollut enempiä kukkoa kuin kelloakaan. Sattui seu- raava tapaus. Oli jouluaatto. Tor- pan työt oli tehty ja kun kuusta eik- ä erikoista juhla-ateriaa ollut hankittu, käytiin saunasta tultua kohta nukkumaan. Aamulla oli ai- komus lähteä kirkkoon. Aikansa nukuttuaan Pekko heräsi ja kun ei enää tuntunut unettavan, hän arveli ajan olevan nousta. Herätti vai- monsa, valjasti hevosen ja niin läh- dettiin ajamaan puolentoista peni- kulman päässä olevaan Viipuriin, jossa pitäjän kirkko oli. Kylätiel- tä maantielle tullessa sanoi vai- mo: "Aijai, taitaa olla vielä liija ai- kane, koi kettää muita näy vielä mä- nevä". "On nyt siul mikä aikane", ärähti Pekko, josta kovan ja ilotto- man elämänsäköön käytyään oli tul-

lut äreä ukko. Äänettöminä ajettiin edelleen ja tultiin kaupungin ran- takadulle. "Kello o ykstoistlyönt", kuului silloin "ranvahti" huutavan, jolloin Pekko äyskähti: "No tuokii hänes vielä huutaa, jot keello o yk- stoist lyönt". Oli siinä pariskunnalla istumista reessään, kun ei Pekon sisu antanut myöten mennä jouluy- önä tuttavien herättämään.

Kerrottakoon vielä eräs pikkujut- tu tuolta kellottomalta ajalta. Vii- purissahan oli ns "tuntitorni, jon- ka kello ilmoitti ihmisille ajan kul- lum. Kaupungissa asioivat maalai- setkin sen kuulivat, vaikkei moni tiennytkään tarkkaan, missä se si- jaitti. Kerran eräs Savon äijä kävi Viipurissa hevosella ja asiansa toimitettuaan alkoi ajella köryy- tellä Imatrantietä kotiin päin. Vä- hän matkan päässä kaupungista ky- syivät tien varrella työskentelevät miehet ukolta, että paljonko kello on.

"Viiskolomatta kertoo lööi ja vie- lä jäe paahoomaa", tämä vastasi. Oli varmaan laskenut rautatien ta- kana sijainneen Eliankirkon kello- lon lyöntejä. - V. P.

yhteydessä sahaakin, mutta olkoon se toinen luku.

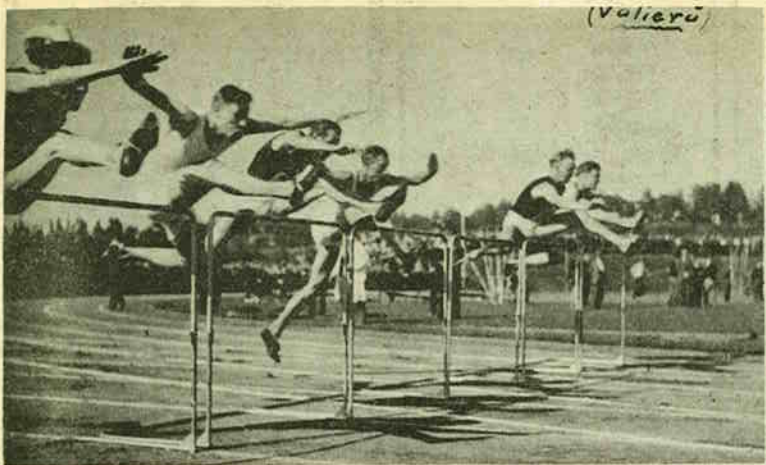
Tiilitehdasta me pojat katselim- me aina kuin jotain ihmettä. Siel- lä oli suuria uuneja, joihin miehet käärsivät kuivattua savitiiliä kuorman toisensa jälkeen ja sitten uuni muurattiin umpeen. Tehtaalla piipun korkeus oli ainainen arvai- lun kohde, kerrottiin huimia juttu- ja miehistä, jotka sitä nuohosivat ja jotka uskalsivat nousta seisomaan sen huippuun. Ja miten avara se oli. Oli poikia, joiden isä tai ve- li olivat siellä töissä ja nuo pojat osasivat veistä tarinaa, miten monta sataa tiiliä mahtui uuniin ja miten kuumaksi se kuumennettiin. Piipussa on niin kova veto, että se vie miehen mennessään, tiesi jok- ku. Tuota ei tietenkään uskottu.

Meni sitten vuosia ja eräänä ke- sänä kansakoulun käytyäni jouduin itsekin tehtaalle hommiin, olin sii- nä 16-17 ikäinen. Poropojaksi laittoivat, kuljettamaan tiilenpät- kiä myllylle, joka jauhoi ne tiili- taikinaan sekotettavaksi poroksi. Se oli pölyistä puuhaa. Työssä toi- sena olleen naishenkilön naamasta osasin päätellä, minkä näköinen it- se olin: punaisenharmaan pölyker- roksen keskeltä erottuivat häthä- tää ne aukot, mitkä kunkin naa- maan on luotu.

Kun miesten joukkoon oli josta- kin syystä tullut vajuusta, alkoivat toiset vaatia poikaa, minua, juoksuporukkaan, toisin sanoen käärsimään raakatilla kuuriin

kuivumaan. Se tapahtui niin, että tiilikoneen ääressä seisoi mies yksipyöräisten käärsien aisoissa odottamassa, kun varsinainen tiil- lentekijä leikkasi laitteellaan ko- neesta pursuaan nelikantisen savipötkön poikki, muistaakseni kolmen tiilen patskoihin. Hänen apulaisensa latoi nuo sarjat odot- taviin käärsihin ja kun niitä oli tar- peeksi, täytyi käärsään lähteä juosten kiidättämään kuurille tuota kuormaa. Se tapahtui pitkin lank- kutietä, minkä keskellä oli kapea rautakisko jolla pyörän oli pysyt- tävä. Suoralla siinä selvisi, mut- ta käänteissä tahtoivat käärit kaa- tua. Silloin syntyi kukko, minkä toiset kiekumalla ilmoittivat. Se kismitti, mutta kaikenhan oppii aikanaan. Parin päivän päästä se jo sujui. Tiiliuunillekin olisin myö- hemmin joutunut, mutta silloin läk- sin sieltä pois. Tiiliä rautatievau- nuun mättämässä olin jonkin ai- kaa. Siinä hommassa, tai oikeas- taan vaunuun latojana, olin aikai- semmin nähnyt heilumassa Säiniön pienikasvuuisimman miehen, Aab- raham Pöhlön, josta kerran oli ku- va Suomen Kuvalehdessä. Pituutta hänellä lienee ollut vähän päälle metrin.

Kesästä tiilitehtaalla oli ainakin se hyöty, että sain tutustuneeksi läheltä tuohon kotiseudulle leimaa antavaan tuotantolaitokseen tiuk- kailmeisen Korvenojan komennos- sa. Konemestari Karhunen jäi mieleen leppoisana miehenä ja hä-

Suomen mestaruuskilpailuista 6. 8. 1937 Viipurissa 110 m aitajuoksun väljeristä, vasemmalta: Sjöstedt, I. Röpöttö, Pällo, Jussila ja Yrttimaa.

Rauhalan NMKY:n pesäpallojoukkue v. 1930. Pastori Mauno Koivuneva edessä ja pelaajat: (vas.) Eero Huotari, Esko Rauhala, Olavi Rakkonen, Mauri Hyvönen, Olavi Niinimäki, Aarre Reitamo, Väinö Skinnari, Eino Skyttä ja Viljo Kotonen.

Kun NMKY TULI SOMMEESEEN

Paitsi pyhäkoulu ei kaukaisessa Sommeen kylässämme ollut minkäänlaista toimintaa kouluikäiselle tai vähän varttuneemmalle nuorisolle pitkiin aikoihin enempää seurakunnan kuin muunkaan taholta. Kuultiin Säiniöllä olevan poikien kesken kristillistä toimintaa, mutta meille asti se ei ollut ehtinyt. Kuitenkin tällaista toimintaa kaivattiin. Sitä todisti lasten, jopa rippikouluikäisten saapuminen runsain joukoin Jaatisenpään ja Sipiläisenpään pyhäkouluihin. Sitten vuosiluvun 1930 alussa levisi kylässä tieto, että ensi pyhänä on koululla poikien kokous hartaushetken jälkeen. Se kuulosti jännältä, mikä tähän se sellainen on? Mielenkiinto sitä kohtaan oli ennakoitua suurempi ja heti kokouksen alettua pani salin täyteinen yleisö merkille tilaisuuden reipshenkisen luonteen. Sinne saapunut nuori pappi puhui iloisena vakavista asioista, kun aikaisempi kokemus oli, että niistä puhuivat ainoastaan vanhemmat ihmiset toisin ilmein.

Tuohon kokoukseen oli saapunut joukko vieraita poikia ja siellä selveni, että he edustivat yhdistystä, jolla oli nimenä Rauhalan NMKY.

Se oli uutta, mutta kokouksen jälkeen tein päätöksen liittyä siihen jäseneksi, joskin paikkana oli Rauhala minulle täysin vieras. Sain kutsun saapua heidän kokoukseensa Säiniölle ja meitä lähtikin sinne puolenkymmentä poikaa. Tästä kokouksesta muodostui yhdistyksen Sommeen osaston synty.

Toimintamme siellä oli aluksi arkaa ja haparoivaa ja sitä katsottiin hieman oudoksuen, mutta myöhemmin saimme kyläläisten taholta voimakasta tukea ja myötätuntoa. Jos kysyimme kokoontumispaikaksi jotain tupaa tai retkemme kohteeksi salosaunaa, ei näitä meiltä koskaan kielletty. Totesimme, että tällaisen poikatyön soveltaminen maalaiselämän puitteisiin oli onnistunutta mainioine retkeilykohteineen. Monet poikaa puhutelleet iltanuotiot metsissä hiljentymishetkinen olivat lähtemättömästi mieleenpainuneita hetkiä. Retkeily ja urheilu rinnan hengellisten tilaisuuksien kanssa muodostivat kehyksen toiminnallemme.

On jällestäpäin ollut lämmittävä lukea Sommeesta lähteneen julkisuudenhenkilön muistelmakirjassaan esiintuoma lämmin suhtautumisensa tuohon meidän vaatimattomaan, mutta jokaiselle mukana olleelle paljon antaneeseen poikatoimintaan. - E. H.

nen apulaisensa Skytän Elko oli tuttu ennestään.

Eräänä talvena vuosia jälkeensä sattui jotain mikä sai ihmiset liikkeelle ties kesken uniaan. Tehtaan puhalluspilli, jolla työajat ilmoitettiin, oli mennyt jäähän eikä suostunut äännelemaan päivän päättyessä. Tästä syystä jätti sitä huudattava mies höyryventtiiliin vähän raolleen, saadakseen laitteen yön aikana sulamaan. Sattui olemaan laskiainen. Illan kuluessa jää sulikin, ja kun venttiili oli aukeutunut, alkoi pilli ulvoa. Tuollainen epätavallisen aikainen singnaali oli sovittu tulipalohälytys, mikä nyt kuuluna sai koko asemaseudun liikkeelle. Loimotusta ei kyllä näkynyt, mutta jossain täytyi palaa,

koska pilli huusi. Lopulta kaikki sääntäivät tehtaalle, kuka juosten, kuka potkurilla tai hevosella ja monet puolipukeissaan. Selvisihän asia lopulta, kun pillimieskin saapui paikalle ja venttiiliin suljettuaan selitti "kuin oli laita".

Sattuman ansiosta tuo sinänsä hauska tapahtuma joutui pääkaupunkilehden palstoille. Samanlaisesti kun pilli puhalsi, seisoi asemalla Rajajoen postijuna, jonka matkustajien joukossa istui tunnettu lehtipakinoitsija Tiitus. Parin päivän kuluttua olikin hänen lehdensä palstoilta luettavissa pakina otsikolla "Laskiaisajat Säiniön asemalla". Tunnetulla tyylillään kuvasi hän siinä näkemäänsä, mainiten mm, etteivät säiniöläiset

Tässä kaksi kuvaa Viipurin työväenyhdistyksen piiristä. Ylemmässä kuvassa Viipurin työväenyhdistyksen voimistelijoita tietyvästi vv. 1909—10 ja alemmassa kuvassa saman yhdistyksen alaisen Jyryn painijoita samoilta vuosilta. Näiden kuvien henkilöistä suuri joukko asui varsinaisen kaupungin ulkopuolella maalaiskunnan alueella.

näytä olevan turhantarkkoja pukeutumisessaan ainakaan silloin, kun on kysymys tulipaloon lähdistä. Mehevää pakinaa höysti vielä piirros, jossa polle har ja hulmuten patee parastaan ja kosla on täynnä puolipukeista väkeä. Viimeisenä reen jalaksilla seisoi mies töppöset jalassa, koivistolainen korvilla ja kehonsa verhona vain paita, minkä alta vilkkuivat karvaiset kintut. Mikä leppoisa muisto menneiltä päiviltä.

Liekö ehtinyt pilli silloin puhalttaa, kun tiilitehdas paloi, sitä en tiedä. Tilalle rakennettiin uusi ja kun sekin suunnilleen vuoden kuluttua loimahti talvaalle, oli koko Säiniö samanaikaisesti tulessa. Mutta silloin puhalsivatkin toiset pillit.

Vielä kolmannen kerran nähtiin tuon muistorikkaan laitoksen kuitenkin nousevan harjaansa, joskin hieman syrjään entisestä paikastaan. Se tapahtui sinä "surunsuloinena" aikana, kuten kirjailija sanoo, jolloin menneelle jätettiin lopulliset hyvästit. Tämä tehdas oli edeltäjiään komeampi, uusasiallisempi, eikä siinä nähty tuota miehennieleväää piippuakaan. Sen oli määrä polttaa tiilet sähköllä. Koe-polttona tuo ihme ehtikin tapahtua ennenkuin pillit jälleen pauhasivat. - K y l ä n p o i k a .

Ei miestä makuusta kiitetä eikä piikaa pitkästä unesta.

Säiniön nuorisoseura Katajan miesvoimistelijain pyramidesitys valokuvausta varten oman seuratalon pihalla.

— Virtasen rouva on varmaankin palannut kotiin.
— Mistä sen tiedät?
— Virtanen meni aamulla töihin.
— Kun kevätaurinko alkaa lämmittää, unelmoitiin ennen kukista ja lintujen laulusta — nyt uudesta autosta.

OLET AVAINASEMASSA
OSTA SUOMALAISTA

-se on kaikki kotiinpäin